

Rakstu krajums,

izdots no

Rīgas Latviešu Beedribas Zinību Komisijas,

12. krajums.

Bulletin

de la

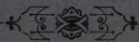
Commission Savante

près la

Société Latavienne de Riga.

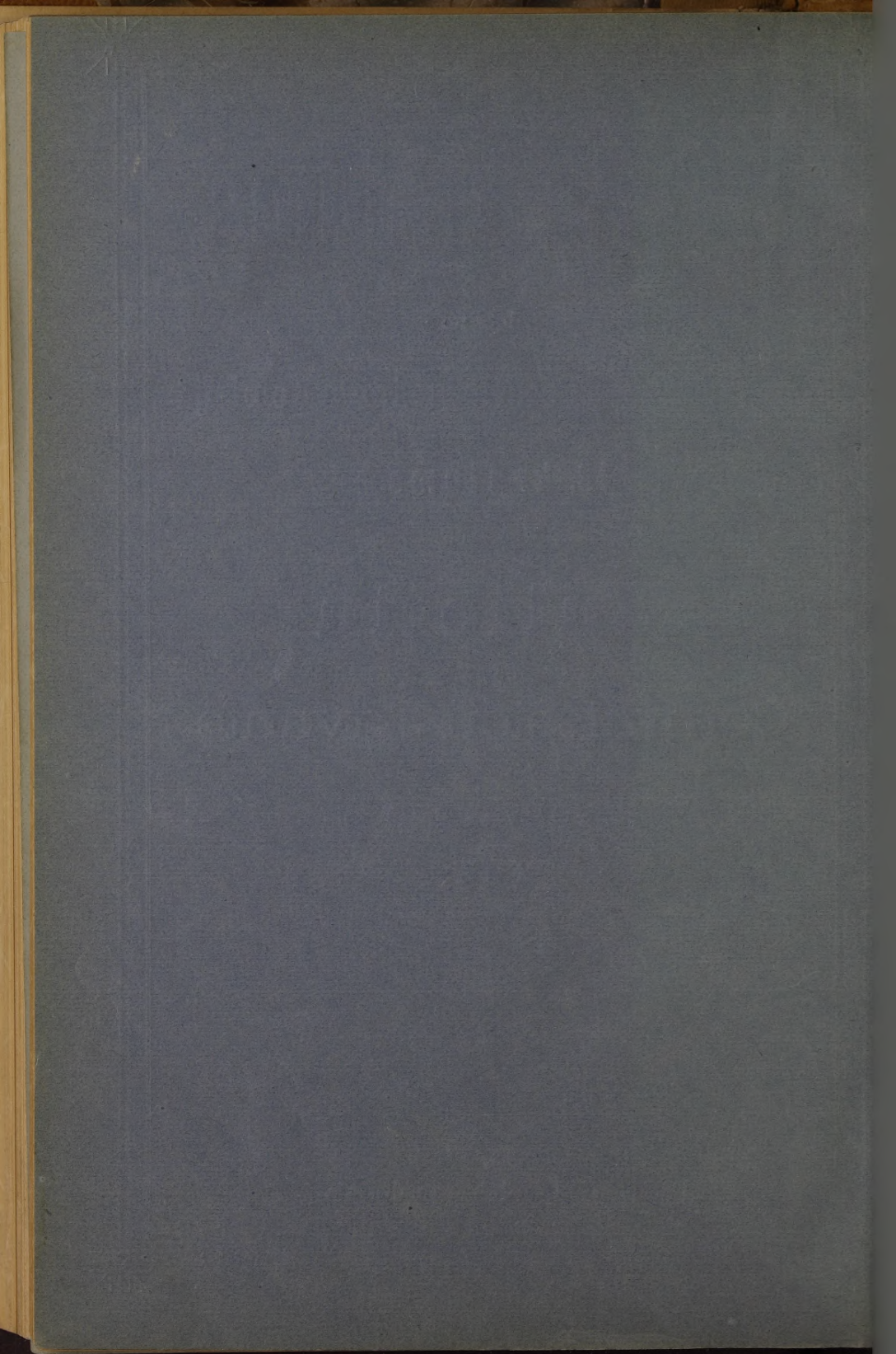
XII.

Maksa 40 kapeiku.

Jelgavá, 1898.

Drukats G. Landsberga drukatavá.

Rakstu krajums,

izdots no

Rīgas Latveešu Beedribas Zinību Komisijas,

12. krajums.

Bulletin

de la

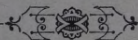
Commission Savante

près la

Société Latavienne de Riga.

XII.

Maksa 40 kapeiku.

Jelgavā, 1898.

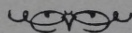
Drukats G. Landsberga drukatavā.

Дозволено цензурою. — Рига, 27-го мая 1898 г.

Drukajis G. Landsbergs, Jelgavá.

Satura raditajs.

	Lap. p.
Tautas medicīniski materiāli. Sastādījis Dr. A. Alksnis	1—46
A. Arstešana ar zāliem	3
B. Burvības	17
C. Arstešana ar apvardojumiem	18
D. Svētā gramata jeb Ģendija	39
Par Latvešu pavasara deevībām. No Mag. J. Lautenbacha	49
Zinātnisku gramatu pārskats 1896. g. No Dr. J. Alksņa	61
Zinību Komisijas darbība 1897. g.	93

Salmon rostrata

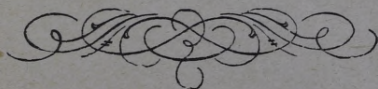
Table 1

10	1. Description of the fish
11	2. Distribution
12	3. Habitat
13	4. Food
14	5. Reproduction
15	6. Growth
16	7. Mortality
17	8. Diseases
18	9. Management
19	10. Conclusions

Tautas mediciniski materiali.

~~~~~
Sastādijis

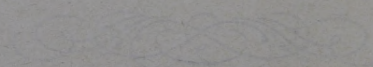
Dr. J. Alksnis.

Tertius

medicinis materialii.

Dr. J. Albert.

A.

Arsteşana ar zalem.

INDEX TO VOLUMES

Preekšvards.

Šai krajumā eevetoti tautarstneciski materiali, kuŗus vispirmā kartā dabuju no Zinibu Komisijas peesutitus. Otrām kartam tur plašā merā izleetoti materiali, kuŗus man publicešanas nolukeem laipni atveleja macitajs Auniņa kgs Cesvainé, par ko viņam šai veetā izsaku savu sirsnigako pateicibu. Sevišķi plašs un interesants bija Auniņa kga apvardojumu krajumš, no kuŗeem tikai daži jau bija uzzimeti Brivzemneeka pazistamā sakopojumā. Trešām kartam izleetoju šai krajumā savus pari palikušos materialus, kuŗus nepaspeju eevetot gramatā „Materialien zur lettischen Volksmedizin“.

Budams veenis pratis ar Zinibu Komisijas spreadumu, es šai krajumā visparigi uzņemu tikai tās tautarstneciskās ziņas, kuŗas nebija nodrukatas nedz manā gramatā „Materialien etc.“ nedz Brivzemneeka „Труды etc.“ Pee tam dabuju velreiz parleecinatees, ka abi beidzamee krajumī var pretendet uz deezgan leelu pilnibu. Uz dažādo slimību apraksteem un — galvenā leeta — uz viņu zinātniskām definicijām es šai krajumā tikai tiktaļ eelaidos, cik es tur atrādu jaunas, vel nekur nepasneegtas ziņas par veenu un otru slimību. Kas tuvāki veletos eepazitees ar slimību zinātniskām definicijām, tas to var panakt manā gramatā „Materialien etc.“ Eedalijumu leetoju, saziņā ar Zinibu Komisiju, šai apstrādājumā tadu pašu, kadu savā jau minētā gramatā. —

Man peesutitās „svetās gramatas“ savā starpā salīdzinot, parleecinajos, ka viņas nebut nav veenādas. Bet visas sevišķības izskaidrojamas caur daudzkartigeem sabojājumeem, gramatiņu veenam no otra norakstot. Peemeram — „nelaimīgu deenu“ daudzējādās variācijās. Tomer vel nomanams, ka tās izvirušas iz veena avota. Megināju iz variācijām izlobīt pareizo kodolu, turedamees pee principa, ka tās meress deenas, kuŗas vairākās gramatās minetas par „nelaimīgām“, laikam arī peederēs pee visu variāciju celma. Visas šās variācijas uzzimet netureju par

vajadzīgu, jo tā būtu vērtīga, neinteresantu skaitļu nodrukušana, iz kuņēem nekads gars, nekada doma nav izlobama. Vispareizaka un visleetojamaka izradījās no Pengerotu Jaņa (Kokneses apgabals) eesutitā „svetā gramata“; esmu to pa leelakai daļai veenkarši norakstījis, likdams to par sava apstradajuma pamatu. Kontrolei nodereja no Friča Pinne (Leepajas apgabals) un no P. Akmiņa (Jaun-Bilskas Reiņos) eesutitās „svetās gramatas“. Variācijas, kas ņemtas iz pirmās gramatas, apzīmetas ar skaitli XX, variācijas, kas ņemtas iz otrās gramatas, apzīmetas ar skaitli XVIII.

Pee katras ziņas peespraustais skaitlis aizrada uz viņas autoru, kuņu listi šeit pasneedzu.

- I. Legzdu Inga, Grobiņas apgabals.
- II. P. Siliņš, Odzeneešu Draudavās.
- III. Gulbeņu Marija.
- IV. Lejneeku Karlis.
- V. Upceemu Milda.
- VI. Kreeviņš.
- VII. Brauku Janis.
- VIII. Burkinu Augusts — Valmeerā.
- IX. K. S.
- X. Ramaņu Aleksanders — Lauteré.
- XI. Macitajs Auniņa kgs — Cesvainé.
- XII. Kažociņš — Plateré.
- XIII. Melders — Livé.
- XIV. Alksnis Zunduls — Naudité.
- XV. Janis Vengis — Zaļeneekos.
- XVI. Michelsonu Andrejs — Ergļos.
- XVII. Kletneeku Janis — Peebalgá.
- XVIII. P. Akmins — Jaun-Bilskas Reiņos.
- XIX. Pumpurs — Skrundá.
- XX. Fricis Pinne — Leepajā.

I. Lidzekļi pret eekšķigám slimibam.

a. Augšejo elpojamo ceļu slimibas.

Lidzekļi pret eesnu: Jaeelpo siltas maizes garaiņi, vaj ari garaiņi no kaņepu (*Cannabis sativa*) grauzdešanas III. — Jaizcep sipols (*Allium cepa*), jakarsé ar to deguns un tad sipols jaed III. — Eesnu var aizdzit, kad sasilda vaj nu pee karsta muriša, vaj pee uguns kaju papežus, cik tik veen var ceest, lidz pašam sveedri tek III. — Eesnas nedrikst „eegulet“, tad no viņám nevar vaļam tikt III.

Kakla sapes: Peļu sudi javara ar saldu peenu un jadzer VII.

b. Krušu organu slimibas.

Lidzekļi pret krušu sapem: *Primula officinalis* (gai- lenes) jadzer tejas veidá I. — *Solanum dulcamara* (bebru karkliņi) jasmekše un dumi javelk eekšá I. — *Acer campestre* (kļavu zeedi) jadzer ká teja II. — Jadzer plaukstošu oša (*Fraxinus excelsior*) pumpuru novarijums III. — Tadeem, kam vajas krutis, jaed vedzeļu plaušas III. — Sveču tauki jaleek uz krutim V. — Berza (*Betula alba*) pumpurus aplej ar spirtu un tos dzeņ kopam ar kautkadu teju VI. — Apses (*Populus*) mizu novarijums VII.

Lidzekļi pret kasu: Jaed sermokšļu (*Sorbus aucuparia*) ogas V. — Teja no rudzu (*Secale cereale*) rogam un rudzu zalem (pavasareem) V. — Zirņu (*Pisum sativum*) zeedu teja III.

Lidzekļi pret aizdusu: Teja no *Prunus Padus* (eevu), *Sorbus aucuparia* (sermokšļu) mizam III. — Eeteic tabaku (*Nicotiana Tabacum*) pipet, jo tad krutis teek veeglakas III.

Lidzekļi pret diloni: Teja no *Secale cornutum* (graudu teviņi) VIII. — *Populus tremula* (apšu) atvases ar saldu krejumu jasavara un jadzer VIII. — Suņu tauki jadzer VIII. — Jadzer teja no jauneem egļu (*Picea excelsa*) un preežu (*Pinus silvestris*) zariņeem V.

Lidzekļi pret caurduri (dureju, duru*). Ši slimība pa visleelakai daļai atteicināma uz krušu organu (plaušu, plaušu pleves, sirds, sirds pleves) slimībām, tamdeļ viņa šeit eevētotā. Caurduris zinātniskā medicīnā ir tikai zīmptoms, nevis slimība. Pret caurduri jādzēž teja no *Delphinium consolida* (gaišā peete, caurdure) III. — *Lychnis vicia* (duru puķe) jāizkaltē un jānometē brandvinā. Nometējums jādzēž VIII. — *Acorus calamus* (kalmji) jānovāra un jādzēž VIII. — Dureju var apturet, kad caurduru (*Datura stramonium*) sekla vaj nu saburzītas tapat eed, vaj arī brandvinā eedzer. Tad nu gan 24 stundas jātrako, bet pēc tam zini, ka busi vesels III. — Jaspaida ar lopu kaujamo dunci VII.

c. Vēdera organu slimības.

Kad est negribas: *Acorus calamus* (kalmju) sakņu novārijums, *Artemisia Absinthium* (vermeļu) zupa, *Betula alba* (berzu) pumpuru novārijums III.

Lidzekļi pret gelem: (gremezis, grems, jelons; vermeles jeb remeles dedzina). Kad arot zirga nagos sakrajas zemes, tad tās jānoglabā, ka neveens nezin, kur tās noglabātas. Kad geles dedzina (gremes greež), tad jādomā pēc zemes pikas V.

Lidzekļi pret vēdera graizem: *Putraimu* (dažadu) putra ar vasku kopām varīta VIII. — *Plantago* (ceļlapas) leeto pret vēdera graizem IX. — *Malus*, kas pēc krasnes izdeguši, ļauj maziem bērniem est, tad nesapēšot vēders VI. — Sakalteja nospraguša kumēļa leesu un dzēra eekšā VII.

Lidzekļi pret caureju (cauri eesānu): Kvepi jādzēž V. — Kvešu sterķele (*Amylum Triticum*) ar ūdeni jādzēž V. — Sadeguši mazi jādzēž V. — Zirņu (*Pisum sativum*) zupa, t. i. tas ūdens, kur zirņi tikuši novāriti, jādzēž pret caureju VI. — *Rumex obtusifolius* (zirga skabenes) dzērs kā teju pret caureju VI.

Lidzekļi pret ceetām eekšām (aizturetām eekšām): Jāsait glāze, jādzēž sasmalcinātā glāze ar ūdeni, tad jākapj zirgā un jājāj, līdz vēders vaļam VIII. — Jādzēž zirga sveedri V.

Lidzekļi pret zņaudzeju: *Gratiola officinalis* (ruktene) zēdi teek dzērti tejas veidā III. — Cukas leesa jāed V. — Cukas leesa jāizkaltē, jāsaberž un tad ar tabaku kopām jāšņauc V.

Lidzekļi pret dzelteno kaiti: Jādzēž *Avena sativa* (auzu) salmu novārijums VI.

*) Nominatīvs ir: dura VIII.

Triukums, parraušānās, parcelšanās. Veders jabrauka ar breeža ragu.

Pret uzpustu vederu: Silķu salijums un raugs jadzer eekšā VII.

Lidzekļi pret cermem: Jaed ķiploki (*Allium sativum*) ar saldu peenu V. — Salds peens veens pats ari jau esot derigs V.

Lidzekļi pret uztukumeem (pumpumi, uzpampumi): Jaseen klat vetložņi (*Glechoma hederacea*) I.

Kad aizkritis puslis, tad jadzer kumeliņu (*Matricaria Chamomilla*) teja V. — Jaed tabaks (*Nicotiana Tabacum*) ar medu; jasutinas karstā vannā.

Cilvekam, kam maz a sinis, jadzer sekošas zales: Jasalasa 9×9 pakavu naglas un dažas varpu zaļu (*Triticum repens*) saknes un vel dažādi loga krampiši. Tee javara ar udeni un proti tā, ka no stopa udens tikai kortelis pari paleek. Zales esot giftigas, tamdeļ tikai edama karote dzerama VIII.

d. Muskuļu un kaulu slimibas.

Kaulu sapes. Latveetis ar šo vardu nenosauc veenigi sapes, kuŗu celons meklejams kaulos, bet visādas sapes, kuŗu celoņi pa leelakai daļai parmainas meesas muskuļos un nervos. Lidzekļi pret kaulu sapes: Jasmerē sapigās veetas ar suņu taukeem (*Axungia canis*). Eeyu (*Prunus Padus*) zeedu teja jadzer V. — Veeta, kur eekrituse „plusa“, jasasmerē ar brandvinu, kur nomercetas ozola mizas (*Quercus*) V. — Kad mugura sap, tad jasakarsē rudzu (*Secale cereale*) milti un jaseen tur virsū V. — Mali jaseen klat VII. — Silķu salijums VII. — Iz *Hyoscyanus niger* (*drigenes*) japagatavo sekošā kartā eļļa. Jaņem zaļais drigeņu stads un jaeeleek siltā, mitrā veetā, tā peemeram kadā krasné, kur maizi cep. Tad iz stada izspeežas eļļa, kuŗa jaeepilina šnabi un jadzer VIII

e. Lipigas slimibas.

Lidzekļi pret drudzi: Jaerokas lidz kaklam aitu mešlos V. — Jadzer varžu asinis V. — Jaed kraukļa sirds VII. — *Acorus calamus* (kalmju) saknes ar brandvinu VIII. — Sagraudeta suņa gaļa VIII.

Lidzekļi pret šarlaku: Jadzer ķeves peens V. — *Glechoma hederacea* (setložu) virums jadzer V.

Lidzekļi pret bakam: Izvarija pupu putru (*Vicia Faba*) un to eda, lai bakas labi sanak. Jasargajas no sasaldešanās,

citadi bakas saeet krutis VII. — Muti nedrikst mazgat, kamer bakas, citadi bús dobains gimis VII. — Jalaiz asinis, tad bakas esot retakas un veeglaki parejot VII.

Lidzekļi pret masalam: Jaed lecu (Ervum Leus) putra, tad viņas atri sanak.

II. Adas slimibas.

Pret kašķi leetoti lidzekļi: Jamazgajas udens putás V. — Jasmeré ar maisijumu no sera, pulvera (šaujamá), dziv-sudraba un saldeem cukas taukeem V. — Jamazgajas novari-jumá no Bacc. juniperi (paegļu ogas) III. — Jasmerejas ar suņa zeepem III.

Pret zviņam (plauskam) leetoti lidzekļi: Lycopodium Selago (apdziru zales) jasavara par smeri VIII. — Zaļas jumta sunas janovara VIII.

Lai mati labi aug: jasacep nesalitá sveestá rožu (Rosa centifolia) zeedi. Ar šo maisijumu jasmeré galva.

Pret slapjo edi: Suņa mizeli VI. — Uz slapjo edi šķila virsú ar šķiltavam VII. — Alunu (Alumen crudum) sacepa kopam ar sali un tad kaisija virsú VII. — Jasadedzina zem trauka papirs un ar peelipušeem svedreem jasasmeré.

Lidzekļi pret slapyām vatim (varbut slapyā ede?): Aitu spiras saraudzeja arī krejumu un šo smeri apseja ap slimo-veetu VII.

III. Acu slimibas.

Acu sapes ir dažadas: asarošana, meezis (jeb meeža grauds), acu liga (ceļotees pavasaros no veja), „tumšas acis“ un nagacs. Šis no tautas atzītās slimibas nav zinatniski nekas cits, kā tikai slimību zīptomi.

Vajas acis jamazgá skaistá pavasara ritá agri (bez saules) ar rasu III. — Meezi var nodzit, kad to berzé ar tabakas lapu (Nicotiana Tabacum) III. — Slimām acim ļoti noderigi, kad viņas eekaisa sakaltetu rožu (Rosa centifolia) zeēdu pulveri III. — Kad tumšas acis, tad jāņem leellopa aknas un javara tās apsegtā traukā, sutu un garaiņas arā neizlaižot. Slimam japarsedzas ar segu un pār katlu parleekušamees jasutinas. Kad izsutinajees, tad vel aknas jaed III. — Karstas acis paleek labas,

ja viņas izmazgā ar dzerveņu ogu (*Vaccinium Oxycoccus*) zupu VI. — Nagacs (?) ar zalem nav arstejama, ta jāizgriez III. (Man nebija eespejams tuvakas ziņas par nagaci dabut). — Sakarsušām acim jāpeeseen klat sarivetu zaļu kartupeļu (*Solanum tuberosum*) putra VII. — Kad acis pamanija baltas putites*), tad tās riveja ar sudraba desmitkapeiku gabalu VII.

IV. Aušu slimības.

Lidzekļi pret aušu slimībām: Kad ausis sap, tad var lidzet, kad eeleek saņošā ausi melna jera vilnas sprodziņu un ļauj melnam jeram ausi blaut. Tapat ļoti derigs lidzeklis pret aušu sapem, kad eepuņ saņošā ausi tads cilveks, kas jūras udeni dzeris („peem. zaldats“?!). Vel ļoti labs lidzeklis tas, ka ņem laulības gredzenu (var. skreemeni VII) un caur to eelaiž pirmā berna (puikas) zidalu ausi III. — Slimās ausis der pilinat dzerveņu (*Vaccinium Oxycoccus*) sulu III. — Slimās ausis jatur suņa vilna V. — Mazeem berneem mate ar zidalu izskalo ausis V.

V. Kirurgiskas slimības.

a. Zobu slimības.

Lidzekļi pret zobu sapem: Lapseņu perekļu ligzdas jasmekē, jo no teem dumeem nostajas zobu sapes VI. — Petroleja jatur uz zoba V. — Jaleek nolobits sipols (*Allium cepa*). — *Spiraea ulmaria* (zalktenaji) teek smeķeta V. — Egļu (*Picea excelsa*) skujas jasadapā un jasavara. Galvā jāapsedz ar lakatu un jatur uz tvaikeem. — No kada sermokšļa (*Sorbus aucuparia*) mizas jāizgriez skaidiņa un ar šo skaidiņu jasadapā saņošais zobs. Pec tam skaidiņa jāatnes turpat atpakaļ un jāeeleek tāi pašā veetā, kur ņemta, tad zobu sapes apstasees VII. — Zirga nags jatur 2 stundas uz zoba III. — Jaleek virsū nauda, kuņa bijusi nolikta uz kapa kopiņas. Smaganas jarivē ar tadu sunu, kuņa uz krusteem aug. Majās parnesta tada suna neder, tamdeļ jarivē turpat kapsetā. Kad zobs caurs, tad jabadā ar turpat kapsetā auguņu smildziņu, vaj ar skabardziņu, kas no krusta noplesta. Skabardziņa jāeeleek vaj nu turpat atpakaļ krustā, vaj ari janomet uz krustceļu III. — Ceļmalu lapīņas (*Plantago major*) saberzetas jāeeleek spirtā un siltumā jaraudzē un ar vati

*) Domājams, ka acu slimība Trachoma, kaut gan viņas „putites“ nav nosaucamas par baltām.

ap smaganam jaleek III. — Jaleek virsú *Lycopodium Selago* (apdziņu zales) III. — Dažreiz zobu sapes nostajotees, ja badot ar spičkas seraino galiņu III. — Vakarā gulet ejot jauzlej trans uz natnas lupatas un japeeseen pee slimās puses; uz tās tad ari jaguļ, tad sapes parees III. — Pirmais izrautais zobs jasadauza pulveri un jaeedzer, tad nekad vairs zobi nesapes III. — Kad uz ceļa atrod pakava naglu, tad no tās jaleek izkaltees gredzenu. Kad tadu gredzenu valkā, tad zobi nekad nesap III.

b. Eevainojumi.

Lidzekļi asins apturešanai: Asins tecešana norimst, kad uz bruci uzleek (*Lycoperdon Bovista*) pupedi VI. — Tam pašam nolukam noder nedzesti kalki. Tee jauzber uz vainas III. — Neaizmiršteļu (*Veronica Beccabunga*) sula III.

Lidzekļi pret asins tecešanu iz deguna: Janotin labi stipri kreisās rokas mazais pirksts III. — Jaļauj asinim tecet mazā dobitē, kur akmens stavejis. Velaku jauzvel akmens virsū, tad vairs nekad asinis netecēs III.

Eegreezumi: Sermokšļa (*Sorbus aucuparia*) mizas un preežu (*Pinus silvestris*) augumi javara sarmā. Šis novarijums noderigs II. — Skudru spirts VIII. — Lidaku tauki VIII. — Jaleek sleekas pudelē, kuŗu tās peegļotos. Šis gļotas noderigas VIII.

Pret leeko gaļu noderigas: *Achillea millefolium* lapas (pelašķu lapas) un egļu (*Picea excelsa*) sveķi II. — Sunim jaleek laizit, jo suņa melē trejdeviņas zales II.

Izsutumi, izplukumi: Starp pirksteem jaeekaisa *Lycopodium annotinum* (apdziņu zales) putekļi.

Kad eedurees kads kociņš, kada skabarga peemeram kajā, tad jasapudē čuska un ar šo šķidrumu jaapsmerē vainigā veeta, tad koks vaj skabarga izees VI.

Noplucinajumi (ar karstu udeni vaj ar uguni): Japsmerē ar olas baltumu un jauzber virsū sagrauzdetu rudzu (*Secale cereale*) milti VII.

Čusku kodums: Jaapseen ar laulajamo jostu, tad tuskis taļak nees III. — Jaapseen ar cilveka sudeem V. — Jaapspaida ar miņa karoti V.

Izlimejumi: Jamazgā ar silķu salijumu V. — Cuku tauki ar linseklam (*Semen lini*) jasavara un jaleek klat.

c. Neuztrukstoši augoņi un uztukumi.

Karpas: Tās jaizgriez vecā menesī, tad viņas vairs nekad neaug V. — Karpas janorivē ar sipolu un taš jaeemet uguni III. — Karpas jaberz kapsetā ar kapa smiltim III. — Jamazgā ar cuku mizeleem VIII.

Trukums (tusks, „bruka“): Ar breeža ragu jaspaida.

Veļu reeksti (mironkauli): Par tadeem nosauc ceetus tumorus, kuņi nav leelaki par vistas olu. Pec maneem peedzi-vojumeem par veļu reeksteem devē mazus ateromus (Atheroma), mazas dermoidcistas (Dermoidcyste) un sevišķi ganglijus (Ganglion), kuņi pee rokam nereti sateekami. Lidzekļi pret ņeem tumoreem ir tikai dažadas burvibas.

d. Infekcijas slimibas.

Augoņi: Leelus augoņus var izdeldet, kad atri eegruz to veetu vaj locekli, kur augons aug, varošā udeni III. — Nelabi augoņi vaj ceetumi izdilst, kad tos apleek ar svina papiru III. — Pee augoņa esot jaseen klat miroņa zeepes, tad sarkānums atri izdilstot un izputot VII. — Rutkā (Raphanus sativus) jaizgriez caurums, kuņā jaeeleek medus un krasni jasadvedrē. Tads medus ļoti derigs augoņeem VIII.

Roze: Preežu (Pinus silvestris) un egļu (Picea excelsa) vasaras augumi savarami un vaina sasmerejama II. — Pret „kaula rozi“ jatvaicejas karstā pirts sutā un vaina jasadmerē ar sveķeem II. — Hyoscyamus niger (drigeņu) lapas jaleek virstū VI. — Jasavara eevu (Prunus Padus) mizas un ņis novarijums jadzer tik karsts, cik tikai var. Jaseen ari karstas eevas (Prunus Padus) mizas klat.

Edejs: Rudzu (Secale cereale) rogas aplaistamas ar udeni. ņai udeni javara gaveni nosista ņuska, kuņā lidz vajadzibas bridim teek pudelē glabata. ņadi ņuskas tauki noderigi pret edeju, ja vainigo veetu sasmerē II.

VI. Nervu slimibas.

Lidzekļi pret galvas sapem: Glechoma hederaceum (setlozņi) ap galvu seenami VIII. — Sariveti rutki (Rapharrus sativus) japeeseen pee peeres.

Cilvekeem, kam par daudz „karstas asinis“ (kas nervozi?) jadzer Artemisia vulgaris (vibotnes) teja.

Lidzekļi pret krampjeem: Velna burkana (*Cicuta virosa*) zaļais stads sasitams un izspestā sula pa pileeneem dzerama VIII. — *Triticum repens* (varpu zales) sakņu teja dzerama VIII. — Jadzer *Artemisia Absinthium* (vermeļu) teja V. — Jadzer melna kaķa asinis VII.

Lidzekļi pret kritamo kaiti: Jadzer strutepu (*Cheledonium majus*) virums V. — Brandvinā jasamercē trejdeviņas blaktis un jadzer VII.

Lidzekļi pret menešserdzibu: Slimneeks vakareem nemanot japeeseen pee gultas. Viņam jadzer cuku asinis V.

Pret dzeršanas ligu: Jadzer sveteļa (starķa) sudi ar brandvinu V.

Lidzekļi pret trakumu: *Plantago* (cuku karotiņas, gravju madaras, trakuma zales) leeto pret trakumu X.

Cilveks paleekot bez prata no dadža (*Lappa major*) tejas XI.

VII. Bernu slimibas.

Kad berni nemeerigi, tad viņem uz videru jaleek brandvinā samerceta tabakas (*Nicotiana Tabacum*) lapa VIII. — Eeteic ari, tadus bernus mazgat brandvinā VIII. — Jalej udens caur pirts krasni, japeemet tadam udenim ogles klat un tur jamazgā „moceklitis“ II.

Par „pamašam“ nosauc bernu slimibu, kuŗu raksturo nemeerigs meegs un beeža, siva raudašana. Tomer dažas tumšas peezimes tautas medicinas materialos leek domat, ka pee peeaugušeem ari sateekamas „pamašas“. Beidzamā atgadījumā man nav nekadu peedzivojumu. Lidzekļi pret pamašam: Jadzer karsti pelni, udeni eeberti II.

Saru peršana: Bernu apsmereja ar raugu un tad berzeja ar apdziru zalem (*Lycopodium annotinum*), lidz vaj ada nogaja. Labums no tadas saru peršanas bija tas, ka berns vairs nenauga ar leelām spalvam VIII.

VIII. Seeveešu slimibas.

Peeguletām meitam jaed *Orchis Moris* (puiku zales, dzeguzes kumoss) saknes, tad viņu kauns nenaks gaismā.

Seeveešu eekšķigām slimibam noderigas paberžu (*Rhamnus cathartica*) ogas VI.

XI. Sagiftejumi.

Vecumā nevar redzet, ja ed medu, kuŗu bites savakuŗas no kurpitem (*Aconitum Napellus*) XI.

Mizelus leeto pret sagiftejumeem: Vecas matites esot briŗeem stajuŗas sagifteteem cilvekeem teeŗam virsú un mizuŗas muté VI.

X. Lopu slimibas.

Vistam labakas deŗanas deŗ dod ķiplokus (*Allium sativum*) VIII.

Pret elŗanas kaiti ir labs lidzeklis *Anemone hepatica* (aknu zale) III.

Teŗeem pret caureju: Kvepi, ņaujamais pulveris, olas baltums VI. Govim pret caureju: *Calendula* (klingeriŗi) VI.

Kad lopi pavasará negrib laga est, tad jaeber vilainá lupatá skursteņa jeb katla kvepi ar sali un ar to maisijumu lopam mutes eekŗpuse ceeti jaberzé II.

Pret „bultam“ dod govim *Polygala* (bults puķite) IX. ņi slimiba laikam gan ta pate, kuŗu citos apgabalos sauc par „caurŗauŗanu“. To izdarot raganas. Slimiba pazistama no tam, ka govs uzpusta. Kungi taustot varot eekŗá atrast leelu caurumu. „Dureji“ ņo slimibu arstejot, eedurdami tai veetá, kur kungi caurums. ņai caurumā viņi eepuŗot un eebaŗot sali VIII. — *Jasagruŗ* ņuska, jaeleeek brandviná un jadod lopeem VIII. — *Verbascum Thapsus* (Deviņviru speks) sakalteti zeedi janovara un jadod eekŗá.

Kad govis peena nedod: Jaleek sals pee dzereena VIII.

Kad govim samaitats peens: Apdziru zales (*Lycopodium annotinum*) IX. — Kad glums peens, tad skudru pulis jasaber kulé, jasavara un zupa govim jadod VIII.

Pret „vasaras vainu“ (?): Varŗu kurkuļi (*Froschlaich*) jadod VIII. — Ar Gummi asae foetidae (driveldreķis) lopeem nasis jasmeré. VIII.

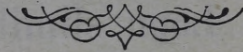
Kad lopi traki, jadod *Lycopodium annotinum* (apdziru zaļu) novarijums VIII.

Kad aitam blaktis, tad tás need un viņám vilna noeet! Tad viņám jadod ká zales izkaltetu vermeļu (*artemisia Absinthium*) novarijums VIII. — Jadod rutkis (*Raphanus sativus*) VI.

Kad cukas need, tad viņām jādod sermokšļu (*Sorbus aucuparia*) ogas un akmeņu senītes (*Lichenes*) VIII.

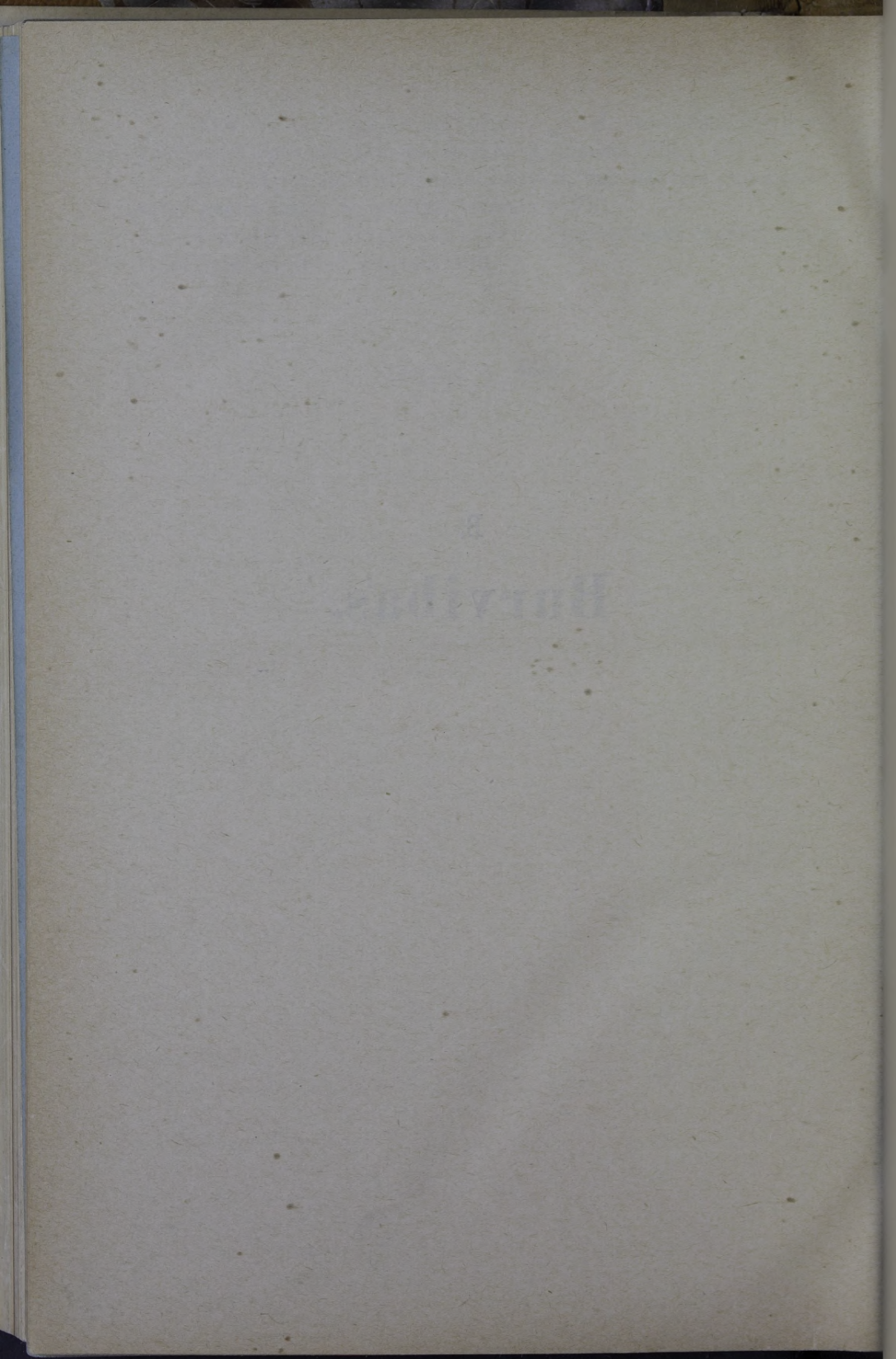
Kad zirgeem noberstas veetas, tad jāizvara gumnijas zoles peenā un ar to pušumi jāsameré VIII.

Līdzekļi pret zirgu eenašēem: Jaizcep seska (dukuriņš = iltis) gaļa un jādod zirgeem VIII.

B.

Burvibaš.

I. Visparigas ziņas par burvibam.

Kad par raganu gribot eet, tad atpinot matus un leekotees gultā guļus; tad gars izskreenot par raganu. Ja meesu no šās veetas aizvelkot projam, tad gars vairs neteekot atpakaļ un tad ar to esot pagalam (Cesvainé) XI. — Raganas vemekļi jaeleek veca skrituļa rumbā un jaaizkorķé ar sermokšļa (sermaukšas) korķeem, jaleek uz vecas vizes jeb pastalas un ačgarniski javelk uz linu marku, runajot zinamus vardus un tur janoslicina. Pec trim deenam ragana nak vaidedama un smilkstedama un ludzas est jeb dzert. Ja viņai ko eedod baudit, tad ragana vaļam, bet ja nedod, tad tai jamirst (Cesvainé) XI. — Raganas sveestu varot pazit, kad ar spožu duci uzgreež sveestā krustu. Ja stripā eerodas asins, tad raganas sveests (Cesvainé) XI. — Raganas varot baznicā redzet, ja caur deļu zara caurumu skatotees. Daži esot raganas uz krustceļeem nejauši satikuši, tee redejuši, ka viņām esot ķernes (?) rokā (Cesvainé) XI. — Ja ragana grib naburgam govīs slaukt, tad ta tur aizeet un eegreež pakši krustu un krustā eedur dunci, tad tulin peens tekot ķipitī (Cesis) XI. — Burvji ir vireeši, kas paši sava labuma nemeklé, bet tikai citeem daudz ļauna dara. Ipaši caur savām nešļavam tee padara daudz nelaimes. Nešļavas var but: olas, caļi, siveni, teleni, gaļa un tās viskaitigakās ir teļa zarnas. Ja burvji šadas nešļavas apglabā tirumā, tad neaug labiba; ja apglabā lecekli, tad tarpi noed kapostus; ja kuti, tad lopi iznikst. Nešļavu laiks — gavenis un labakās deenas nedelā: ceturtdēna un peektdēna. Vissvarigakās nešļavu deenas: lugšanas deena, zaļā ceturtdēna, leelā peektdēna, leeldeenas rīts (mazai mazai gaismiņai austot) un pedigā deena ir Jurgu rīts. Burvis veenmer jaj jašus baltā zirgā un leelā meteli satinees. No suņa reešanas var pazit, kad burvis jaj. Ja tad sauc: „Burvis aizjaj!“ tad tam zirgs pakrit un nospragst. Tapat noteek

ja burvis pat nobistas. Ja kads reiz par burvi bijis, tad tam jaeet veenmer savá gaitá, citadi velns to šņaudz. Reiz kads joku deļ eenesis kuti teļa zarnas. Otrá gadá ap to pašu laiku velns nakti klat un leek šim burt eet; ja neeet, tad űņaudz nost. Luteru macitajs gan to svetijis, bet nebijis nekada labuma XI. — Burvis kleedz ritos un vakaros bez saules; kad to dzird kleedzam, tad jakleedz pretim. Ja burvis űo kleegšanu dzird, tad viņam eet slikti, bet ja ne, tad pašam kleedzejam. Tapeč gaveni ļaudis tur ausis ceeti, kad lauká eet, lai nedzirdetu burvja kleegšanu XI. — Kad burvis kadam ļaunu darijis, tad leeldeenas ritá tris reizas jasit ar cirvi pa balki XI. — Burvji daudzreiz salauž labibu, un kad lopi űos salmus ed, tad tee iznikst. Bet kad labs meistars teek pee rudzeem klat, tad eet pašam burvjam slikti XI. — Kadus 30 gadus atpakaļ kad Paukšķos teleni rudzus salaužuši, saimnece domadama, ka burvis vainigs, gajuse uz Jakobstati un likusi tur baznicá „sauceinat“. Tikko nosaucinajuse, teļi tulit nospraguši un pate saimnece drizá laiká nomiruse XI. — Ja burvis kadam grib atreebtees, tad viņš tam taisas par draugu un dod labprat est un dzert; bet pats nemaz need. Ja no ta edeena kaut kas pari paleek, tad tur atri izaug ģuska jeb ķirzaka, un cilveks, kuņš edis, paleek pats vajs un tam jamirst XI. — Kad ar veenu gredzenu tris parus salaulá, tad ar to var reebt (Krisburgá) XI. — Burvjeem, kas izgajuši uz buršanu, bijuši lidzi ká eeroĉi 3 űagariņi, duncitis — nosaukts par „pustuļu“ (?) dunciti VIII. — Burvji dzivojuši savá starpá ļoti naidigi VIII.

Pesteļi un pušļotaji ir tee mazee laucineeku dakteri. Daži no teem ļoti slaveni. Viņu zales esot apvardots udens un brandvins. Zemakee no űeem ir reebeji. Rozes un citas slimibas arsté caur apvardošanu, pušļošanu un spaidišanu. Ja vecakam cilvekam stasta pušļošanas vardus, tad tee paleek pee stastitaja, bet ja jaunakam, tad šim — klausitajam (Cesvainé) XI.

Zilneeki stasta nakamas leetas caur visadám makslam, it ipaši no rokas stripam XI.

Tadas seeveetes, kuņas caur spaidišanu slimibas dzeedejuņas, teekot ari par „penkatajam“ sauktas. Viņu amata riki bijuņas apaļas oliņas, nosauktas par „juņas oliņam“ VIII. (Citos apgabalos űadas seeveetes devé par „braucitajam“. Ref.). Putejas jeb raibitajas dzeedejuņas slimibas caur pušanu VIII.

Burvjeeem un raganam janesajas sekošas burvibas klat:

	1	
	4 k 1	
	1	
Semotus	—————	Spiritus
	1	
	1 H S	
	1	

XVIII.

Kaķa melé 3×9 slimibas, suņa melé 3×9 veselibas (Cesvainé) XI. — Kad gailis dzeed vakará, tad tai majá kaut kas mirs XIX.

II. Burvibas pret seviškám slimibam.

Pavasari preekš dzeguzes atnakšanas udeni no strauta dzerot, tris reizes janosplaujas, lai klepus nepeekrit XVI. — Svešu udeni dzerot, tris reizes tam japuš virsú, tad klepus nepeekritis XVI.

Kad siksparni uz skudru puļa uzleek, tad pašam jabeg, jo kad viņa speekšanu dzird, tad paleek kurls (Cesvainé) X. — Caur durvju atslegas caurumu nevar pust, tad ausis sap.

Ja vireetim nakts pamašas, tad tam jasit ar lindraku pa muti. Ja seeveetei nakts pamašas, tad to vajaga ar biksem pert XIV.

Pret gultá mišanu.

Jaņem zivtiņa, kas bijuse leelas zivs vederá, un sagrauzdeta un smalki saberzeta jadod slimajam eekšá.

Slimiba „pešnums“ ceļas no satrukšanās; tamdeļ pec katras satrukšanās janosplaujas un jaizmeeznas VI.

Leelajá peektdeená vajaga mazgatees tekošá udeni, tad nesap galva XIX.

No „veja bultas“ cilveks var but šķersam, gařam un taisni pa visám eekšam šauts XVII.

Jaunpeedzimuša berna vardu vajaga uzrakstit bibelé, tad viņš būs vesels XIX. — Kad bernu noved baznicá kristit, tad nevajaga stavet lauká, bet eet eekšá, lai berns dabu dzirdet savu vardu, kad macitajs uz kanceles to sauc, tad bernam būs apķeriga galva XIX. — Lai berneem naktu zobi, tad japaņem melns gailis un viņa seksté jaeegreež krusts un ar tām asinim jaapsmeré smaganas (Evelé) XI.

Pret kritamo kaiti. Janoķer, slimajam redzot, melns kaķis un kaķim virs astes jaeegreež krusts. Asinis, kas izkrusta tek, jadod slimajam dzert. Ja to drizumā darís, tad bús lidzets.

Par drudzi.

Drudzis jadelejis apkart ká nešķists gars. Tas taisijis jokus, un kas par teem smejees, tas saslimis. Drudzi varot ari eest. Sevišķi tas peemajojot burbuļos, kuŗi peldot edeenam pa virsu. Kad ņos burbuļus salejuŗi pusli, tad tee — ja drudzis bijis eekŗá — sakuŗi dancot pa gaisu. Tai laiká, kamer drudzis nemocijís slimneeku, tam vajadzejis eeraktees aitas meslos. ņeit drudzis nedrikstejis slimneekam tuvotees, tomer jokus tas arveenu vel taisijis. Ja slimneeks varejis ilgaku laiku atturetees, nesmeedamees, tad drudzis to atstajís VIII. — Slimneekam bija jaleen krasné, kur aizkura ugunkuri uguni preekŗá un uz uguns salika spragoņu kaulus; ņados dumos slimneeku kvepinaja (Lodeneeŗos) X.

Kad ņuska i par daudz gifts, tad ta to atlaiŗot pee kadas zalites udeni, kuŗa tad paleekot par drati. Ja uz ņás zalites, kas parvertusees par drati, cilveks pargreeŗ roku, kaju jeb citu kadu veetu, tad tam driz jamirst XI. — Kad ņuska eekoŗ, tad ta steidzas uz udeni, bet kad cilveks pirmais to eebauda, tad kodums tam neka nekaité XI.

Kas ed sapelejuŗu maizi, tam nesapés zobi XVI. — Kas ed peļu apkrimstu maizi, tam nesapés zobi XVI.

Kam augoņi vaj kam cauras kajas, tam jaed peļu gaļa, tad ņi serga atstasees XVI.

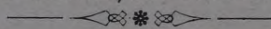
Rokas nevajaga palagá slaucit; ja slauka palagá, tad atplist nagi un rokas sap XVI.

Meitas, kas driz grib precetees, nedrikst sali est XIV.

Pret utim.

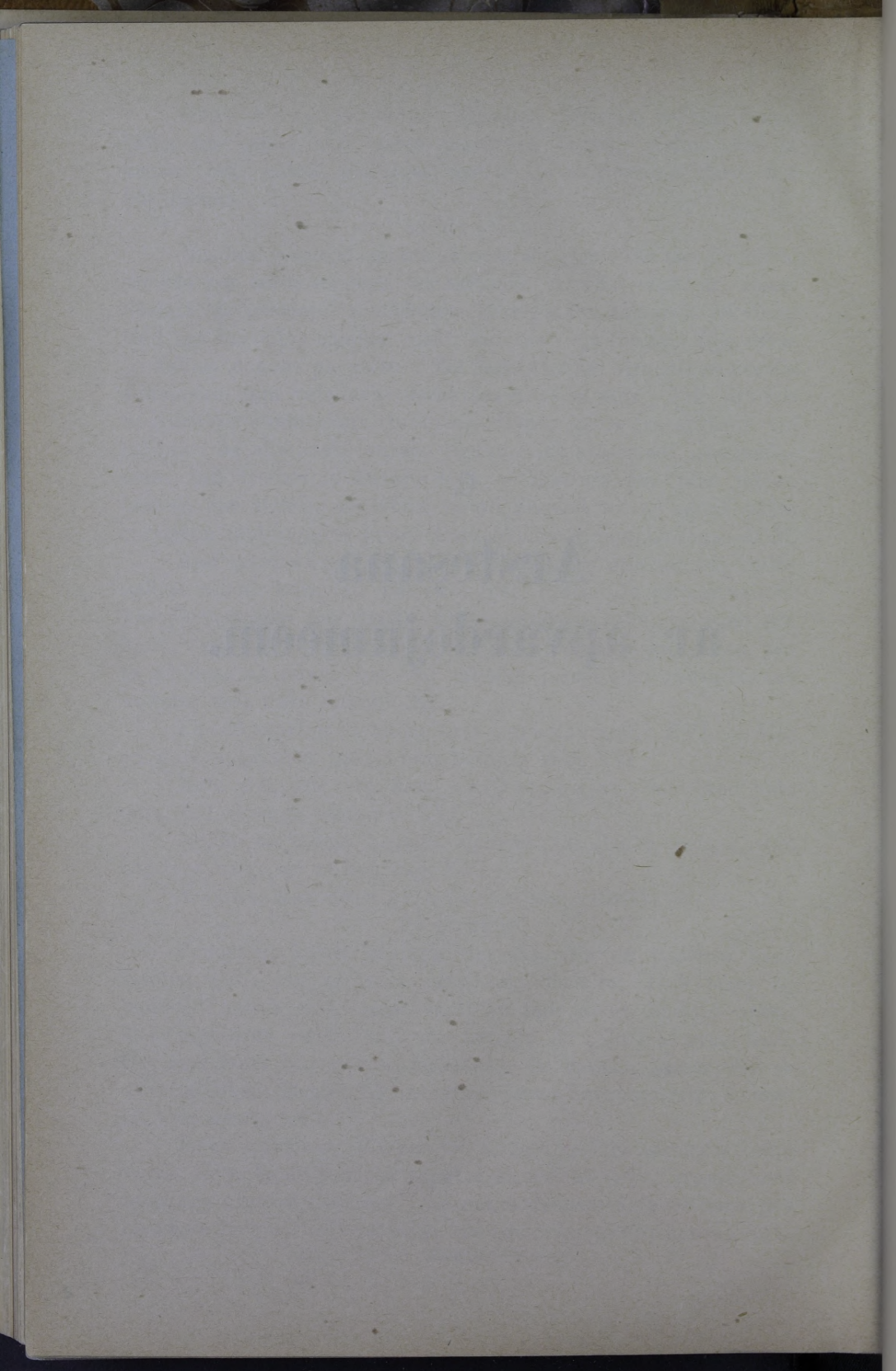
Japem no katra kustoņa devinas utis un jaaiznes kadá skudru puli, kur ar roku eetaisama bedrite. Utis janés ap bedriti 3 reizes rinkī pret sauli un tad jamet bedrité eekŗá. Tad jagreeŗas pret sauli un bedrite ar kaju jaaizgruŗ ceeti. Pec tam jaeet bez atpakaļskatiŗanás uz majam, kamer teek pa durvim eekŗá (Evelé) XI. — Sveņu deená nevajaga galvu ķemet, lai utis neaug XVI.

Pret karpam. Karpas var nodzit, kad tás ar maitas kaulu berzé. Bet kauls jaatleek atpakaļ akurat ká bijis; projam ejot nevajaga atpakaļ skatitees. Karpas nodzenamas, ja tás berzé pee baznicas durvju klinķa tai bridī, kad baznickungs kap kancelé XIV.

C.

**Arstesana
ar apvardojumeem.**

I. Eekšķīgas slimības.

a. Augšējo elpojamo ceļu slimības.

Pret mandeļem kaklā.

1. Mandeļes, mandeļes, visas mandeļes Deevs Kungs sasīti, pee garīga Kristus staba peeseen visas mandeļes! Izdzeesti kā vecs menesis, izdilsti kā purva needra aaa, aaa, aaa. Deevs augstais, stavi klat! (3 reizes jarunā un kreisās kājas zeķe jaapverš, ar pelneem japeeber un pee kakla jaseen XI.

b. Vēdera organu slimības.

Pret pakruts sapem.

1. Vaj tu esi sevi parcelees, vaj pakarees, kā musu Jezus Kristus pakarts bija? Nav viņam ta uzkaršana jeb pakaršana kaitejuse, tā nekaitēs ari tevīm. Musu Deeva mate eet eekš tevīm, kur tevi Deevs veselu dara eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. X.

2. Jezus dzīvība Eevas sirdī, krušu dzīvība, dzīvības sirdī, krušu sapes Jezus varda; eekš ta varda Deeva t. Teva u. t. j. pr. (9 reizes jaskaita) X.

3. Tu pakruts, noej, nostajees savā veetā Jezus + + + Kristus varda! + + + Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. Amen + + +. XVIII.

4. Pret leceju pakrutē: Lai tavs lecejs, dzīvības mate, paleek meerā savā veetā! Jezus Kristus leec veselam palikt! Amen. XV.

5. Pret vīrešu leceju jeb pakruts vainu:

Dzīvības mate, guli miksti spilvenos, ar misiņa un zelta atslegam aizslegta. Eekš ta varda Deeva ta Teva + u. t. j. pr. Amen. (3 reizes par deenu).

c. Muskuļu un kaulu slimības.

Kaulu sapju vardi.

1. Amen + Kauls, tev nebūs tukst! Kauls, tev nebūs put! Un tai sapei būs pazust eekš ta varda ta krustā kalta Deeva Jera + Amen. (Evelé XI.)

d. Lipigas slimibas.

Drudzā vardi.

1. M. I. C. H. E. M. L. A. V. R. E. N. T. E. R. E. Z.
H. H. A. R. T. (XI.)

2. Pret drudzi, kas par trijām deenam ceturtā atkartojas:

a b r a k a d a b r a
a b r a k a d a b r
a b r a k a d a b
a b r a k a d a
a b r a k a d
a b r a k a
a b r a k
a b r a
a b r
a b

a (XI.)

3. Pret drudzi, kas katru deenu atkartojas:

Abra betabra
Abra betabra
Abra betas
Abra bete
Abra bet
Abr be
Abr b
A (XI.)

Pret trakumu.

1. (Preekš lopa): Abrankolom + S A T O R +

” ” ” ” + R R E P O +

” ” ” ” + O P E B A +

” ” ” ” + R O T A S +

abra abra abra + (Evelé XI.)

2. (Trakam sunim):

Sotar + S + A + L + O + R +

Arpeo + A + R + E + D + O +

Tevnet + T + E + N + E + R +

Opra + R + O + T + S + T + (Evelé XI.)

3. (Suņa kodumam pee cilveka):

Ader Labes Kaba Tader (12 reizes jaskaita). (Evelé XI.)

4. (Pee cilveka): + Sa + tar + + Ar + opat + + + te
+ net + + appo + mad + + ro + toja +. (Evelé XI.)

5. (Trakam sunim): Abavrala, abaronka, abark, abaronk, abarom, abaro, abarirba, Aba. (Jauzraksta uz papira un jaeedod ar sveesta maizi). (Evelé XI.)

6. + Sator + Sator + Matci, Bacci, Pacci.

Arepo Arepo

+ Tenet + Tenet + Dessi, Neiks, Semli.

Opera Opera

+ Rotas + Rotas + Pacci, Semli, Batci. (Evelé XI.)

7. (Jaraksta uz papira un ar maizi jaeedod sekoši vardi): Jatatr Apohr tew Aappers rotes. XVIII.

II. Adas slimibas.

Pret utim.

1. Kad viņš top teesats, tad lai viņš top nospreests par bezdeevigu, un viņa Deeva lugsana lai viņam top par greku! Lai viņa deenas eet mazumā un viņa amatu citi dabu! Viņa berni būs par bareņeem un viņa seeva par atraitni! Lai viņa berni kā tekūli apkart skraidā un deedelé un maizi meklé no savām izpostitām veetam! Lai tas paradu izpleš visu, kas tam peeder, un sveši lai aplaupa viņa darbu! Lai viņam neveens nepaleek, kas tam želastibu paradā, ir neveens, kas par viņa bareņeem apzelojas! Lai viņa pecnakami top izdeldeti, ka viņa vards otrā augumā top iznicinats! (Evelé XI).

2. Ja utis lopam vaj cilvekam eekšās (!!), tad jāņem sals kadā lupatā un jauzpuš ar ņeem vardeem virsū (kustopam jadod eekšā un jaeerberzé tani veetā, kur utis): Atstajees no ņejeenes, neņkistais gars, un dod svetam veetu, tam Garam! Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. (Evelé XI).

III. Kirurgiskas slimibas.

a. Zobu slimibas.

Pret zobu sapem.

1. No visas sirds es tevi teicu, ka tev ir leelas zobu sapes, ka tee zobi tevim sap. Es stavu ņeit. Ez gan tevim varu palidzet, bet Deevs t. T + un D. t. D. + un Deevs tas ceenijamais Sv. Gars +. No ņitās stundas sapes tevim rimsees! Amen. (Cesis XI.)

2. Uguns plusas, uguns plusas, zobu tarpi, veina bultas, roze Jezus vardá visas plusas izdilsteet, ká vecs menesis, kalsteet ká purva needra! a á a, a a a, a a a. Deevs Augstais stavi klat! (Tris reizes jaskaita. Pee tam divas reekšavas seena smalkumu jasavara ar diveem stopeem udeņa un jaseen klat). (Ķesvainé XI.)

3. Uz musu Kunga galvas zeed tris rozes; ta pirmá — Viņa jaunibas, ta otrá — Viņa tikuma, ta trešá — Viņa gribas. Zobu sapes, staveet klusu eekš ta varda Deeva ta Teva u. t. j. pr. Amen, amen, amen! (Evelé XI.)

4. A. I. B. r. s. v. g. t. D. E. T. w. g. T. S. I. K. K. W. S. R. h. N. Jezus, Tu esi pavelejis, kad Tu biji sapes! Amen! + + +. (Evelé XI.)

5. A. Z. B. I. C. G. T. D. K. E. D. B. T. W. G. T. W. C. I. B. K. O. S. P. M. N. K. Jezus, Tu mums esi tá sacijis, kad Tu biji savás vatis. Amen! + + +. (Evelé XI.)

6. Deeva + + + darzá stav tris puķes, ta pirmá ir Deevs tas Tevs + + + ta otrá Deevs tas Dels + + + ta tresá Deevs tas Sv. Gars + + +. Zobu sapes, es jums pavelu, paleeceet meerá! Amen, Amen! + + +. (Evelé XI.)

7. Tur ir pasaulé tris draugi. Tas pirmais ir menesis pee debesim, otrais ir ozols mežá, trešais vezis juřá. Tá ká tee tris draugi nevar pee veena galda sedet un sali ar maizi kopam est, tá lai ari tai matei, tam tevam, tam delam tas zobs nesa-petu! Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. + + +.

b. Asins vardi.

1. Stavi meerá! ta ir Deeva paša griba un viņa prats. Jezus bija peedzimis; Jezus atkal tapa atrasts. Jezus dzeedé asinsvainu eekš ta varda Deeva ta Teva + Deeva ta Dela + Deeva ta Sv. Gara +. Amen. (Ķesis XI.)

2. Kad es Tev secen gaju, tad es Tevi redzeju Tavás asinis samiditu, saciju uz Tevi: Tavas asinis dzivo, teesam saciju uz Tevi: Tavas asinis dzivo (3 reizes cauri jaskaita Ecekiela 16. nod. 6. pants). (Evelé XI.)

3. Kad musu Kungs Kristus gaja par sarkano juřu ar Noa berneem, tad viņš sauca, lai ta juřa stav, tad ta staveja. Tá ari stav asinis eekš ta varda Deeva ta T. + D. t. D. + D. ta Sv. G. +. Amen. (Evelé XI.)

4. Asinis stavi klusu jele ká vanags un teesneši ellé. Ja tas tá nav teesa, tad neapstajeas meesá. (Evelé XI.)

5. Rij, rij, nenogrimsti! Miļais Deevs mani peemini!
Nepeemini manu greku dabu! Peemin' manu dveseli par labu!
(Evelé XI.)

6. Sator Arepo Tenet Opera Rotas (Evelé XI.)

7. Tris viri stav uz augsta kalna. Pirmais sauc: Asins
stavi klusu! Otrais: Stavi meerá! Trešais: Ta ir musu Kunga
J. Kr. griba eekš ta varda Deeva ta u. t. j. pr. Amen. (Evelé XI.)

8. H. S. P. no H. R. ir M. U. H. Rs. U. W. H. (Ar ņeem
vardeem jaapseen veeta, iz kuŗas tek asinis). (Evelé XI.)

9. A. E. I. E. D. U. D. B. D. I. D. D. U.

D. O. U. E. S. O. J. U. U. T. U. S. U. U.

A. S. U. U. O. H. U. K. G. U. E. A. A.

H. I. G. W. D. R. D. K. U. J. U. U. D.

W. G. H. I. B. D. D. U. O. D. H. D.

(Kad kadam iz deguna vaj citas kadas vainas tek asinis, tad
ņee burti jauzraksta uz papira un jaapseen ap vainu; tad asinis
nostasees. Kas negrib ticet, lai burtus uzraksta uz ņķepu un
lai dur sunim vaj kaķim, tad redzēs). (Evelé XI.)

10. Laimiga vaina, laimiga stunda un laimiga ir ta deena,
kad musu Kungs J. Kr. peedzima eekš ta varda D. t. T. u. t.
j. pr. Amen (3 reizes jasaka). XI.

11. (Jauzleek roka uz cilveka un, krustojot, jaruná ņadi
vardi): Oli × pali × Oli × pali × Oli × pali ×. (XII.)

12. Abiban + Belec + Teccans + + Sijols + + +. (XVIII.)

13. Bi + Kristus + Bertuls + Norin + Sebutka + Mao-
nets + Jezus + Marija + Jazeps +. (XVIII.)

14. Asins, asins, paleec meerá! Jezus dzeedinaja asins
vainas eekš ta Visuspecigá varda Deeva ta Teva + u. t. j. pr.
Amen + + +. Tik veen asins, ká Marijai pee dzemdeņanas;
tik veen sapes, ká Marijai pee dzemdeņanas. Amen + Amen +
Amen + (3 reizes jasaka). XVIII.

c. Vardi pret eevainojumeem.

1. Pret lodem, zobina cirteeneem:

B + D + Z + 10 +

K + kt + B + D +

Z + 10 + kt.

(XVIII.)

2. Pret lodem: (Jataisa 3 gaveņu peektdeenás 3 lodes,
tá ka pedejá iznak leelá peektdeená. Tad jaleek jaunai 7 gadu
vecai meitenei dziju vert un jaapseen krusteniski apkart ap
lodem. Tad jasauc sekoņi vardi): Thanno + Thanno + Thanno +
(Pee tam ar veenu roku kluci jaņauj). XVIII.

d. Plukuma vardi.

1. Es gaju pa smiltim un pacelū*) (?) vēenu cilveku. Ar to spaidiju es rozi, aukstu, karstu brantu. Svetais Anton, palidzi man to vainu arstet! Tev nebūs tukt, tev nebūs durt, tev nebūs sapet! Eekš ta varda Deeva ta Teva u. t. j. pr. + Amen. XVIII.

e. Vardi pret čusku kodumeem.

1. Čusku var nomirdinat:

Eeputisi tu dzirksteli, tad ta deg; bet atsplausi tu uz to, tad ta apdzeest. Un abejadas izeet no tavas mutes. Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. + Amen (3 reizes) XVIII.

2. Čusku var apstadinat: Pagaid, brute, kamer brutgans puškojas! Tu brute jeb brutgans, atstajees eekš ta varda Deeva t. Teva u. t. j. pr. Amen. XVIII.

3. It ká gleemezis, kas izkust, tá lai viņš aizeet! It ká veenas seevas nelaimes berns, tá lai viņš to gaismu neredz! Amen. (Evelé XI.)

4. Es gaju par veenu dambi, satika mani veena Ardirr, veena čuska. Es viņu situ + baltu, eekš ta varda tás svetas + Trisveenibas + +. (Evelé XI.)

5. I Matá, I Matá, ak Aba tetit apželojees! Satana kodums simtreiz asaks neká abás pusés greezigs zobens. Eekš ta varda + Deeva ta Teva u. t. j. pr. Amen. (Evelé XI.)

6. Eniks un puķis gaja par veenu upi. Eniks leja, puķis dzera eekš ta varda + Deeva ta Teva u. t. j. pr. + + +. (Evelé XI.)

7. Zvirgzdu kalniņš, udeni akmens, vidus pļaviņa, apkart upite, izsikst upite, izpust pļaviņa. Jezus Kr. no Nacaretas, paleek vesels eekš ta varda Deeva un t. j. pr. XV.

f. Brukas vardi.

1. Trejdeviņi avoti, trejdeviņi jūras krasti. Dzislas, kas deen' un nakti uztur, tas remdē visas brukas eekš ta varda Deeva u. t. j. pr.

h. Neuztrukstoši augoni.

Pret miroņu kaulu.

1. Ko es redzu, tas spid; ko es trinu, tas nikst. (Jasaka meness gaismā). XVIII.

*) Originalá tik nesaprotami rakstīts, ka nevarēju saprast, vaj jalasa: paceļu (hebe auf) jeb pa ceļu (auf dem Wege).

i. Infekcijas slimības.

Rozes vardi.

1. Augstu ir tās debesis, sarkans tas versis, gaužam auksta ta miroņa roka. Es vardoju un runāju pret rozi un auksto brantu. XXX. Eekš ta varda Deeva ta Teva + ta Dela + un Deeva ta Svetá Gara +. Amen! (Cesis XI.)

2. Pret uguns rozi: Kaunees tu uguns roze, tavi eenaideeki dzen tevi projam! Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. + + + Amen. (Cesis XI.)

3. Tápat pret uguns rozi: Musu Kungs Jezus Kristus gaja darzá, ņema savus sveedrus un asinis lidz un uzkapa preekš tás uguns tai vissvetaká trisveenibá. Deevs tas Tevs + Deevs tas Dels + Deevs tas Sv. Gars. Amen. XI.

4. Pret uguns rozi: Esi man paklausiga, uguns-mate, eekš ta varda Deeva ta Teva u. t. j. pr. (Jaeet tris reizes rinķi un jaskaita ņee vardi). Evelé XI.

5. Pret smadzeņu rozi: Çetras rozes no juŗas izcelás: veena smadzeņu, otra zobu, trešá dzislu, ceturtá kaulu, peektá terauda, sestá melna, septitá puķu, astotá balta. Kur es viņas likšu? Es viņas likšu tris engelu spekos, tur naks engeli, tee ņo rozi pers, tee ņautis visas rozes. Izdilsti ká vecs menesis, sakalsti ká purva needre a a a, a a a, a a a, Deevs Augstais stavi klat (3 reizes jasaka)! (Cesvainé XI.)

6. Kungs Jezus Kristus gaja pa sarkano juŗu. Tris rozes viņš nesa savá roká +. Ta veena sadega, + ta otra pazuda + un to trešo viņš patureja savá roká +. Tá ņai rozei vajaga pazust drizi. Amen. (3 reizes sakams). (Cesis XI.)

7. Pret balto rozi: Jezus eet pa juŗu, çetras rozes roká: veena sarkana, veena zila, veena balta, veena pazuda. Kur es viņas likšu; es viņas likšu tris engelu spekos. Tur naks Jezus engeli, tee ņo rozi pers, tee ņautis visas rozes. Izdilsti ká vecs meness, sakalsti ká purva needra. a a a, a a a, a a a. Deevs Augstais, stavi klat! (Grašu muižá XI.)

8. Musu miļais Pestitajs, Kungs Jezus Kristus gaja pa udeni un pa smiltim. Viņa roká bija 3 rozes: veena iznika, veena izsika, trešá pazuda. Tá ari Tev būs pazust eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. Amen. XI.

9. Tris lillá rozes aug uz Kristus kapa: pirmá balta, otra sarkana, trešá likás pee zemes un palika nost. (Jaskaita 9 reizes cauri). Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. (Evelé XI.)

10. Saule, zeme, debess, zvaigznes, Deevadels, svetais Gars palidzi man to cilveku paglābt un tās sapes noņemt. Musu Jezus gaja juŗā, 3 rozēs rokā. Tās slimās eemetis juŗā un to veselo atstāja pee manim. Marija, Jezus mate, palidzi sapēs +. Amen, amen, amen. (Evelé XI.)

11. Musu Kungs Jezus Kristus gaja grūtu ceļu, viņam bija trīs asins akas rokā. Veena viņam dzeedināja, un to trešo viņš veselu darija. Tā es tevi arī lūdzu eekš tā varda Deeva u. t. j. pr. Amen. (Evelé XI.)

12. Musu Kristus Jezus staigāja pa juŗu. Viņam arī bija 3 rozēs: veena savita, otra sakalta un trešā iznika. Ja, šis cilvēks ir pēc laika dzimis un tai vainai būs pēc laika veselai tapt. Amen. (Evelé XI.)

13. Veens ķeniņš brauca pa juŗu un zemi; tam bij sešas rozēs rokā: trīs baltas un trīs sarkanās. Divas pirmās viņam dura, otras viņam parluza un tās trešās divas dara šīs kaites veselās. Tadelē eekš tā varda tā Trisveeniģā lai paleek visas rozēs veselās, tāpat tās baltās, kā tās sarkanās! Un J. N. E. J. D. J. E. N. Amen (3 reizes). (Evelé XI.)

14. Eekš tā varda Deeva u. t. j. pr. atstājees no šējeenes tu nešķistais gars, un dodī veetu tam svetam Garam! Ņem to svetu krusta zīmī pee tavas peeres un tavas kruts + + par zīmī, ka tu caur to krustā sisto Kristu esi izpestīts! Ak visu valdigais Deevs, Tu Tevs musu Kunga J. Kr.! Es peesaucu Tevi par šo kalpu, kalponi jeb bernu, jeb par citu kadu radītu leetu, kam Tavas kristīgas dāvanas vajaga un Tavu muŗīgu ųelastību caur to atdzimšanas eegribu uzņemt. To, Kungs, un kad Tu esi sacījis: lūdzeet! tad dāvinī, ak Kungs, to dāvanu tam kalpam jeb tam bernam, kas lūd! Leec pee Tevim atrast ųelastības un atverī tam, kas ųelastību grib, ka tas to muŗīgu svetību, to debešķīgo nomazģašanu dabu un eekš tās solītas dzīvības nak caur Jezu Kristu musu Kungu! Amen + + +. Es peekodināju tev, tu nešķistais gars, eekš tā varda Deeva u. t. j. pr., ka tev būs atstātees no šā kalpa kalpones Jezus Kristus vardā! Amen + + +. Rozābīla Alebābak + + +. (Evelé XI.)

15. R. O. L. 16. B. I. L. L. A. 17. A. L. L. A. 18. P. A. S. O. N. Eekš tā varda Deeva u. t. j. pr. Amen. (Šē vardi uzrakstāmī). (Evelé XI.)

16. Rakstami rožu vardi:

R O S A

P I S A

A L B Z

P O L A R. (Evelé XI.)

17. R. O. S. A. B. I. L. L. A. A. L. L. A. P. A. L. O.
N. Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. (Evelé XI.)

18. R. O. I. A. P. Z. Z. A. A. Z. Z. Z. I. P. A. S. O.
P. R. O. U. S. L. U. (Evelé XI.)

19. S + A + T + O + R + A + R + E + E + T + O
+ T + E + N + E + T + E + R + A + R + O + T + A
+ S. (Evelé XI.)

20. A. M. O. R. S. A. T. O. R. M. I. L. O. A. R. E. P.
O. O. L. I. M. T. E. N. E. T. R. O. M. A. O. P. E. R. A. R.
O. T. A. S. Roze, Lice, Lila, Nela + + +. (Evelé XI.)

21. Tris eljas auga uz musu Kunga Jezus Kristus kapa.
Veenu sauc par Tilla, otru sauc — Cilla, trešo — Unpazude.
Eekš ta varda Deeva ta Teva + u. t. j. pr. + Amen + Amen
+ Amen +. (XI.)

22. Roze koša, jauka, stavi darziņā; roze melna, noladeta,
stavi tagad, dilsti! Deeva Sv. Gara acis tevi neskata, noladeta,
ļauņa tu esi! Ej nost, noladetā, no Japa (vards)! Amen +
sveti beigas! Amen +. (XI.)

23. Rozit Pilla + Attei + Posur +. (Šos vardus runā
rozei virsū, jeb raksta uz zilu papiru, kuņš leekams uz rozi). XI.

24. R. O. F. A. P. I. L. L. A. A. L. L. I. P. A. F. O
R. (Jaraksta uz papira un jaleek uz rozi). XII.

25. × R × O × F × A × P × C × Z × A × L × B ×
I × P × A × F × O ×. (Jaleeto kā № 24). XII.

26. Pret mazo rozi: Tris svetas rozēs, veena auga, otrā
plauka, trešā vita. Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. + Amen,
amen, amen! (XIV.)

27. (Javelk vainai apkart ar roku un jasaka 3 reizes):
nind, nind, nind. (Tad javelk 3 reizes krustiski pari un jasaka):
dint, dint, dint.

28. (Ar sarkanu kritu jauzraksta uz zila papira)

P
A Z
G R
A O
P P
A A
G T
A O
T R
O

(XVI.)

29. Preeš rozem gaužam augstas tās debesis, gaužam sarkans tas vejš, gaužam ir miroņu. Es vardoju un runaju pret rozi un auksto brantu. Eekš ta varda Deeva ta Teva. (XIX).

Pret brantu.

1. Ta Deeva mate gaja caur zemi un nesa brantu savá roká, bet tas brants viņai pazuda. Eekš ta varda Deeva ta Teva + + + u. t. j. pr. Amen! XI.

2. Janis gaja par zemi. Jezus Kristus runaja un sacija: Deevs sveti šo brantu! Eekš ta varda Deeva ta Teva + + + u. t. j. pr. Amen! XI.

3. Brants, izej iz tās meesas smiltis! Eekš ta varda Deeva ta Teva + + + u. t. j. pr. Amen. XI.

Pret edeju (jeb aderu tarpeem).

Jezus brauca pa tirumu uz Abraama maju; pa tirumu viņš brauca trīs braukšanas un tad atrada trīs tarpus: tas pirmais balts, tas otrais melns tas trešais sarkans; tee paleek visi veens. Lai tas leekas zemé un paleek miris eekš ta varda Deeva ta Teva + u. t. j. pr. + Amen +. (XI.)

IV. Nervu slimibas.

Pret galvas sapem.

1. Tās atslegas Zalamans atsaucā un apzvereja tev caur teem sveteem vardeem; apzvereja tev ar viseem gareem un svetakajeem vardeem: Panru, Tev, Mathron. Es apzveru tev caur Jezu Kristu, Elgiar, Ceiriam, Amobu, Bnev, Mathon, Joinis, Zena o Eris, Teiam, Main, Abens, Zondoin; es apsaucu tevi caur Linfel, Zolomenis, Zardin, Gardu, Mis, Joneardon, Amathen, Athon, Petera gramatu, Hon, Aras, Atis, Zamu, Bifu,

Minep, Zin, Ren, Doha, Dirtaru, Lestirpanetes. Glab mani, Kungs, no ta eenaidneeka Digro! Amen. (XI.)

2. (Variacija no 1.): Tās atslēgas Zalamana es atslēdzu un apzvereju tev (vards) caur teem sveteem vardeem, apzvereju caur sveteem gareem un viņu sveteem: Pama Mathon; un es tevi apzvereju caur Jezu Kristu un Elgiur Nacaredz Evirion Amabuam Rreum Altton Jojnīs Senna Christum Ierrimon obon Sandain; es apzvereju tevi caur sin jeb Saloemo nis Serden gardamij Et Janevedon Amathenathon Seltragram tam atosotes A Sama reisa min eipets S. Simren drou Dirtara Saitirp ennates. Kungs glabá mus no ta eenaidneeka digna! Amen. (XI.)

Pret ļaunumu, arpratību, krampja slimību, kritamo kaiti un veja bultu.

Es nodzenu, Anna (Peteris u. t. j. pr.), nešķīsto lastu, veja bultu, kaula gikti, uguns krampi ar trīsdeviņām Jezu engēlu garīgām lodem, ar trīsdeviņām vaŗa slotam, ar trīsdeviņēem purva kokeem, ar trīsdeviņu debessengēlu spekeem. Viss nešķīstums, izdilsti kā purva needra un kā vecs menesis. a a a, d a a a, a a a. Deevs Augstais, stavi klat! (3 reizes jaskaita). (Cesvainé XI.)

Pret mēnešserdzību.

Tira, tira Petera meesa, tira dvesele. Deeva engēli šo serdzību parpeš, par vaŗa setu parsveez, engels to aiznes. Deeva vardi nosveez visu serdzību, lai ta izdilst kā vecs menesis, sakalst kā purva needra. a a a, a a a, a a a. (Trīs reizes jaskaita). (XI)

Dzelzu vardi.

(Jaruná, bikses nost velkot; pee tam javelk dvaŗa uz eekŗu). Dzelzu vardi, dauzu vardi. Seeta (?) tecinaŗana, asins izleeŗana + + +. (XI.)

Pret sapem.

1. Kristus bija pee krusta peenaglots. Kristus ir no krusta vaŗam. Eekŗ ta varda Deeva ta Teva + + + u. t. j. pr. Amen. (Cesís XI.)

2. Musu mīlais Pestitajs bija eevainots līdz naveli. Viņam nesapeja, viņam netukŗa, viņŗ ari nejuta nekadus grutumus. Eekŗ ta varda D. t. T. + + + u. t. j. pr. Amen. (Cesís XI.)

3. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Kal Kah Ka Kala Maras

1 2 3 4 5 6 7 8 9 Kal Kah Kala Mares

1 2 3 4 5 6 7 8 9 Kala Maras un lai izdilst kā vecs

menesis spidedams. Amen, Amen, Amen. Lai nu Deevs tas Kungs nak paligá! (Evelé XI.)

4. Ceets ir terauds un akmins. Tik taisni ká mate Marija pee greka kalna sedeja, Kungs Kristus, es ludzos, lai tás sapes paleek meerá! Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. Amen. (XII.)

5. Melns krauklis gaisá skraida,
Melnas asins laistidams;
Pameteeti dzelžu krustus,
Lai piliate nepileja! Amen + Amen + Amen +. (XII.)

Kad noladets cilveks.

Deevs Tevs nac tad nu man paligá pee ta vaja nevesela Jezus Kristus, Deeva Dels, palidzi man, želigais Pestitajs, to vaju meesu apraudzit! Es nezinu, no ka viņa meesa un asins parņemta — no leekám sapem, vaj ļauna eenaidneeka, vaj neželiga gara, vaj no Tevis Paša Teva, Dela un Svetá Gara. Es jus saucu un slaveju, lai jus viņa meesu un asinis dzeedinatu. Ja jus esat savu riksti paceluši par to melmēnsērdzigo, tad dzeedini, ak Kungs, ludzu Tevi Deevu Tevu, Delu un Sv. Garu. Amen. Cesvainé (XII.)

Pret eedzirdišanu.

Noladets, es tevi mekleju ar Deevu to Tevu, noladets, es tevi mekleju ar Deevu to Delu, noladets, es tevi mekleju ar Deevu to ceen. Sv. Garu un dzenu to nešķīsto projam ar to Sv. Trijadibu! Deevs T., Deevs D., Deevs Sv. G. Amen. (3 reizes jaskaita). (Cesvainé XI)

V. Seeveešu slimibas.

Pret asiņošanu menešreizás pee seeveetem.

Asins, asins! Deeva engels, (stavi. Ref.) garigi klat! Cirtu zelta (tiltu. Ref.), pats pareedams, es aizslegšu vara vartus: ne piliate netecés. Amen. (9 reizes). (Ar sarkanu dzižu jaseen tris mezglī ap labo roku un tris ap kreiso kaju. Viss pants jaskaita 3 reizes). (XVIII.)

Pee dzemdešanas.

1. Palidzi Maņa, zelta jumprava, šai dzemdešanas laikā — es ludzos Tevi un slaveju šai stundiņā un britiņā — šo dveseliti dzemdet. Izšķīnat jus tos celiņus, leelas sapes un vaimanas! Palidzi Tu, Deevs un Tevs, Marija, lai stav pee manim, Deevs

un Tevs un miļá Marija ar saveem stipreem engeļeem lai izšķir musu celiņus! Amen. (Evelé XI.)

2. + B + J + utes + Bentus + ņuent + Lebes + Mana ņemt. Jezus, Maria, Jazep! Tu, seeva, dzemdé eekš Jezus Kristus sveteem vardeem + Amen + + +. (27 reizes jaruná uz seevas krutim). XI.

Mates vardi.

1. Pret krušu saņem jeb dzivibas mates valdišanai: Jezus vardá, Anna (jeb Leena u. t. j. pr.), krušu dzislas, sirds kruts sapes es saturu ar triju engeļu spekeem. Jezus vardá visas sapes izdilst, ká vecs menesis, ká purva needra sakalst. a a a, a a a, a a a. Deevs Augstais, stavi klat! (Cesvainé XI.)

2. Preekš „kodra“ (?) jeb vedera sapes vaj mates vainas: Mates vaina, labá mates vaina, asins mates vaina, visa ej atpakaļ eekš tavas veetas, citadi tu vel meesu un asini kapá guldisi! Eekš ta varda Deeva u. t. j. pr. (3 reizes jaskaita). (Cesvainé XI.)

3. Mates vaina, gruta kaite! Esi savá veetá, tá ka mates matei Marijai bija sava veeta, — citadi tu eevedi cilveku kapá. Mate Marija dzemdeja delu, kuŗa vards Jezus Kristus, preekš kuŗa lokas visi ceļi; tam ir speks palidzet eekš Deeva ta Teva + u. t. j. pr. + Amen + Amen + Amen. (XI.)

4. Es tevi peeludzu, mana miļa mamīņa, guli savá veetiņá ká juŗas akmentiņš gul; neruci ká cuka, nekurksti ká vista. Tu tupi savá ligzdiņá un paleec mazaka un lenaka! Eekš Deeva ta Teva + u. t. j. pr. Amen + + +. (XI.)

5. Pakruts mate, dzivibs mate, Deeva mate, ej savá veetá! Eekš ta varda Deeva ta Teva u. t. j. pr. + Amen + Amen + ! (XI.)

VI. Bernu slimibas.

Preekš mazeem berneem visparigi.

Palidzi nu tu, ņeligais Deevs un Tevs, Jezus Kristus, tás vajás meesiņas tirit un ņķistit no visám neņķistibam un bišanam, no dumsibam, no visám klickam un nelaimem! Dod to, ņeligais Deevs un Tevs, dod Tu plaukt un zaļot, nedod vist un kalst! Amen, Amen, Amen. (XI.)

Slimu bernu mazgajot.

1. Atstajees tu, neņķistais gars, no Leenes kristiga cilveka asinim! Atkapees satan, jo rakstits stav: tev bus Deevu to Kungu miļot un tam veen kalpot! Jezus Pestitajs ir tás pasaules

greku nesejs. Jezus arsté preekš mums greku berneem, tas lai palidz arstet visas vainas, visas sapes no Leenes kristiga cilveka asinim. Atkapees, satan; atkapees satan; atkapees satan! Tev bus Deevu to Kungu miļot un tam veen kalpot (3 reizes jaskaita, tad: Amen.) (Cesvainé XI.)

2. Asas sapes, atstajatees! (3 reizes jasaka, tad saka: Amen. Tā jaatkarto 3 reizes no veetas, bet elpas nav briv vilkt.) (Cesvainé XI.)

VII. Lopu slimibas.

Leesas vardi.

Leesa rimstees, leesa stajees! Es tevi raušu caur erkšķu krumu, caur ozola celmu. Tā kā Jordana upe ir stajusees, tā tu apstajees. (Jaskaita 9 reizes). (XI.)

Pret „cauršaušanu“ pee lopeem.

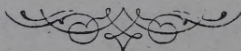
1. (Kad lops vaj zirgs „ir ar cauršautu“, tad nogreez tani vidú lopam spalvu, leec to ar druscipu biszaļu flinté, kopam ar dzivsudrabu, un saki): Tā lai tava sprakle teek sašauta, kas tam lopam ir šavis! (XI.)

2. M. A. S. T. P. A. S. T. E. M.

A. S. T. D. E. M. E. T. M. E. S.

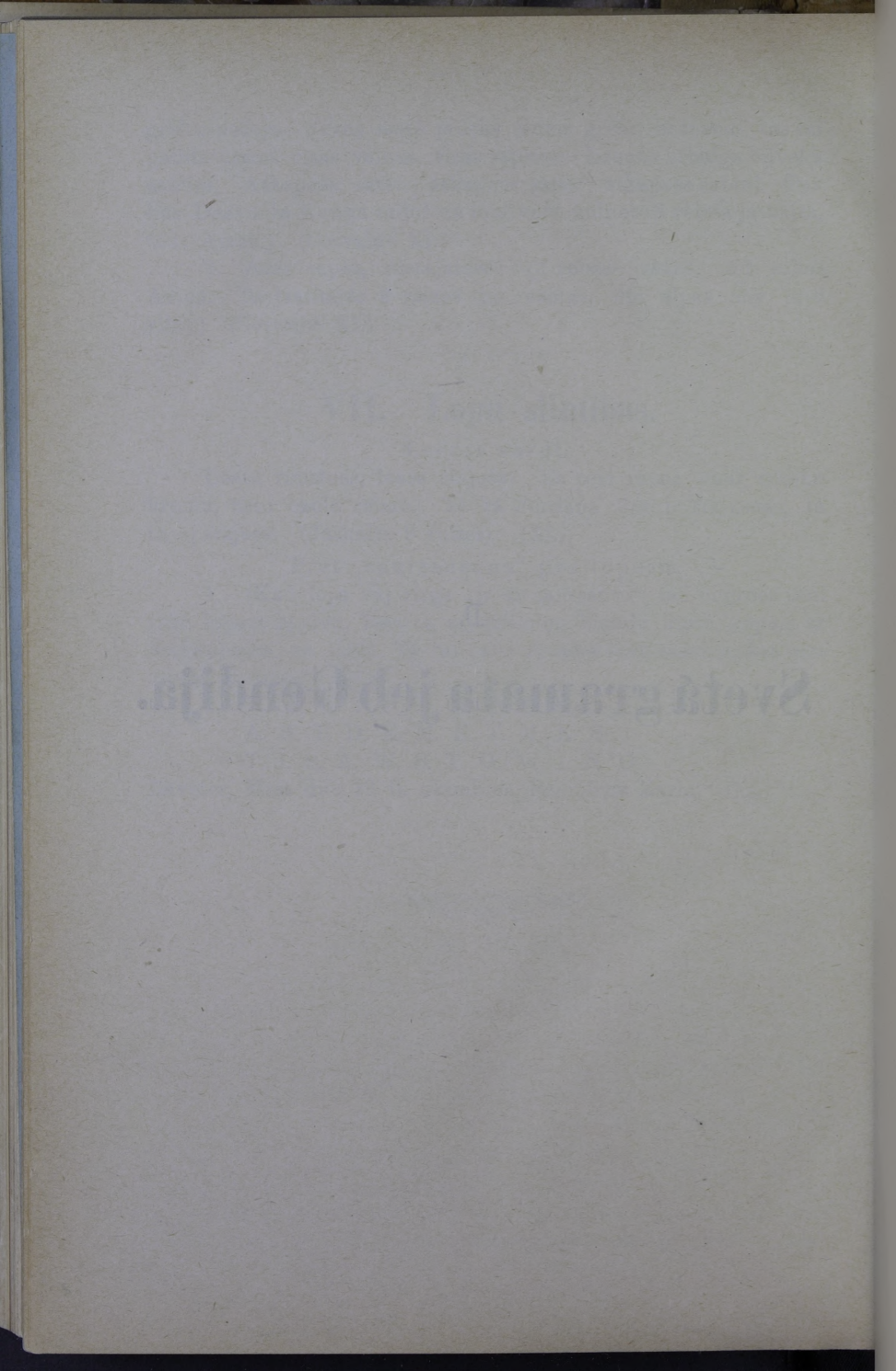
T. I. S. A. W. S. T. G. W. I. N. O.

Gaveter, Mest duc 13 ik okimbien Peniohms Zarin. (XI.)

D.

Svetá gramata jeb Gendija.

I.

Gadam ir 42*) nelaimigas deenas. Cilveki, kas šais deenās saslimst, reti veen ceļas.

Tadas deenas ir:

Janvari — 1. 2. 11. 12. 18.

Februari — 8. 15. 17.

Martá — 1. 3. 12. 13.

Aprili — 1. 3. 12. 13. 18.

Maijá — 8. 10. 17. 30.

Junijá — 1. 7. 21.

Julijá — 1. 5. 6.

Augustá — 1. 3. 17. 18.

Zeptembri — 3. 12. 15. 30.

Oktobri — 15. 17.

Novemberi — 11. 17.

Decemberi — 1. 7. 11.

Berni, kas šais deenās peedzimst, ilgi nedzivo, un ja dzivo tad nelaimigi. Cilveki, kas šais deenās laulibá dodas, kopam nedzivos; ja tee tomer dzivos, tad nesaderibá un trukumá.

Šis deenās nedrikst neveenu lopu aizkart, nedz kadu seklu set, nedz stadu stadi, nedz uz talu ceļu dotees, jo viss, kas šinis deenās teek eesakts, neizdodas un ir bez svetibas.

Starp šám 42 deenam 7 ir visnelaimigakás. Berni, kas tais deenās peedzimst, mirst breesmigá navé. 3. martá ticis musu Pestitajs pardots**); 1. aprili Judas peedzimis; 1. augustá velns no debesim nomests; 17. augustá Deevs Kainu noladejis un aizdzinis***); 15. zeptemberi Deevs Adamu un Eevu aizdzinis un çusku noladejis; 30. zeptemberi — kad tam ļaunam ķeniņam Varaum peesitás nelaimigá stunda; 1. decemberi Zodoma un Gomora tika sadedzinata.

*) Veená variacijá gan stav rakstits, ka esot 46 nelaimigas deenas; bet tai pašá bija pateesibá tikai 45 uzskaititas. Tás parejás 3 deenas uzpentas ņo skaitá ari aiz misejumeem, kuři bija veegli peeradami, salidzinot man peeejamás svetás gramatas veenu ar otru.

***) Variacija: Ijabs noladets ticis.

****) Velns no debesim nomests — variacija.

Šis ziņas un stasti atrasti kadā gramatiņā, kas no Deeva ar engeli Miķeli no debesim sutita paganeem eekš Ostai*) treju ķeniņu deenā 1702. gadā kā maciba no ta miļā krustā sistā Pestitaja, kad tee vaid, vaj kad teem slikti klajas, lai tee turetoss pee sava Pestitaja. Ši gramatiņa 1704. gadā drukata ar zelta burteem un atrodas Miķeļa baznicā eekš Ostai**) un top saukta Gendija***). Viņa tur kā balodis lidinajās un no daža, kas pec viņas sneedzās, ta sargajās, bet pee daža,†) tā speedās klat un pate atverās vaļam. Un tur bija lasams: „Jums būs ticet, ka es šo gramatu ar savu deevišķu roku esmu rakstijis. Kas svetā deenā stradā, tas ir pazudinats cilveks; un to es jums pavelu, ka svetās deenās jums nebūs nekadu darbu darit, ne majās, ne mežā, ne ari pee jusu roku darbeem. Jums būs tikuši baznicā eet un Deevu lukt jusu vaigā! Negreežat matus un neskruvejat ar lepnibu‡‡)! Jums būs pastavibu ar savu tuvaku turet un ar nabageem savu maizi dalit!

Nedarat kā tee nepratigi lopi! Es jums pavelu nedelā sešas deenas stradat, bet septito svetit, baznicā un majās Deeva vardu klausit vecam un jaunam! Ja jus tā dariseet, tad gribu jus sargat, bet ja jus to nedariseet, tad es jus peemeklešu. Nezverat pee mana varda, nekrajat zeltu un sudrabu, nedzenatees pec meesas karibam! Tikdriz es jus celis, tikdriz varu ari jus saberst†††). Neveenam nebūs otru nokaut, ne ar rokam, ne ar darbeem, jeb skadi darit! Nepreecajatees par savu mantu un bagatibu! Godajat savu tevu un mati! Nedodat viltigu leecibu pret savu tuvaku! Kas šos manus vardus tura, tam došu savu svetibu, bet kas netic, tas taps pazudinats un nekadas svetibas nedabūs. Un kam šī gramatiņa ir, un kas to citeem nedod, tas ir noladets cilveks un no kristīgās draudzes un mana varenā speka atstats. Šo gramatiņu būs veenam no otra norakstit! Un ja tev ari tikdaudz greku butu kā smiltis jurmalā un kā zvaigzņas pee debesim, tee taps peedoti. Ticat visu, ko es jums saku; bet kas netic, tam būs mirt ar viseem grekeem! Atgreetees no grekeem, tad jus netikseet soditi, jo es jums pastara

*) Variācijas: Olsteine.

**) Variācija: „atrodas Miķeļa baznicā pee Seidon eekš Olstein . . .“

***) Variācijas: Gandija, Grahdogija. Vards Grahdogija lasams manuskriptā, iz kuļa izrakstīta variācija 2. peezimē.

†) Variācija: „Bet pee daža, kas to gribeja norakstit, ta speedās.“

‡‡) Variācija: „Nekoļatees ar lepnibu.“

†††) Variācija: „gast“.

deená atrasišu un jus neneeka nevareseet atbildet preekš saveem grekeem!

Kam ņi gramatiņa ir majás jeb kas to pee sevis nesá, tas nekad perkoņa laiká netiks skadets, ari tas no udens un uguns glabsees, jo ņi gramatiņa tadus augļus nesis. Ja kada seeva ņo gramatu pee sevis nesá, tad ta teicamus augļus nesis un tee klūs mani miligi un preecigi augļi.

Turat, turat manus baušļus, caur manu engeli Mikēli virs zemes sutitus!

II.

No tám 12 ciltim pirmá ir Rubeņa cilts. No šás cilts ir tee bijuši, kas to Kungu un Pestitaju darzá saņemusi un ļoti situši, un par tadu greku tai ciltei ir leelas sodibas un lasti. Pirmá sodiba ir ta: ko viņi aizkar, kad vel salst (?), tas 3 deenás nokalst. Otrá sodiba: viņeem darbs neizdodas, un kad viņi nomirst, uz viņu kapeem neaug zale.

Otrá ir Simaņa cilts. No tás cilts tee celušeess, kas to Kungu un Pestitaju krustá naglojuši, par ko tai ciltei leela sodiba: ikgadus veenu deenu tai tek asinis no rokām un kajam.

Trešá ir Levita cilts. No tás cilts tee celušeess, kas to Kungu un Pestitaju apsmejuši un neevajuši, par ko tai ciltei tada sodiba, ka ik gadus no viņas ļaudim 30 cilveki teek nokauti.

Ceturtá ir Judasa cilts. No tás cilts tee celušeess, kas tam Kungam un Pestitajam viņa svetá vaigá splavuši un situši, par ko tai ciltei tada sodiba, ka tee, kas no istás Judasa cilts, nevar par savu barzdu parsplaut, bet splaudekļi krit mutē atpakaļ.

Peektá ir Dana cilts. No tás cilts ir tee celušeess, kas par ta Kunga un Pestitaja svarkeem kauliņus metuši, kuņeem lai tee peederetu, par ko tai ciltei ik gadus 15. martá no rita lidz vakaram asinis jasplauda, un tás asinis nak no vaiga.

Sestá ir Navtala cilts. No tás cilts tee celušeess, kas to Kungu un Pestitaju pee staba situši un ar riktem ņautuši, par ko tai ciltei ikgadus 24. martá 100 brucites pee meesam izceļas, no kuņām asinis no rita lidz vakaram skreen.

Septitá ir Gada cilts. No tás cilts tee bijuši, kas tam Kungam un Pestitajam erkšku kroni pinuši no 13 zareem un lidz kaulam viņa svetá galvá sprauduši, par ko tai ciltei tads sods, ka ik gadus 25. martá pee viņas meesam 13 trumi izsitas ar leelám saņem, un asinis uz zemi tek.

Astotá ir Azera cilts. No tás cilts ir tee celušešs, kas uz to Kungu un Pestitaju brekuši: „Viņa asinis lai nak par mums un musu berneem!“ Sods viņeem par to tads, ka katru menesi ar leelám sapem asins speežas no viņu meesam veselu nedeļu un viņeem ir nelaba neganta smaka, ka viņi bez kristitu asinim revar iztikt un kad tás dabu, tad smaka pasud.

Devitá ir Izašara cilts. No tas cilts ir tee bijuši, kas tam Kungam un Pestitajam pliķus situši, par ko tai ciltei par veselu plaukstu labás rokas ir isakas par kreisajám.

Desmitá ir Zebulona cilts. No tás cilts celušešs tee, kas savus bernus cuku kuti eesveeduši, kad tee citi judi to Kungu Pestitaju veduši gařam uz Anasu un Kaivasu un bijuši tá eemaciti brekt un kveekt, ká cukas. Tad tee judi prasija: „Saki mums, kas tur brec?“ Tas Kungs atbildeja: „Tee ir jusu berni, deli un meitas!“ — „Nav teesa,“ judi atkleedza, „tás ir cukas!“ — Tad tas Kungs sacija: „Kad tás ir cukas, tad lai ari par cukam paleek!“ — Par tadu nozeegumu tás cilts judeem ir 4 zobi ká cukam un cuku smaka.

Veenpadsmítá ir Jazepa cilts. No tás cilts tee bijuši, kas musu Kungam un Pestitajam naglas kaluši un to Kungu pee krusta situši, un veena seeva sacijuse, lai tás naglas labi strupas kaļot, lai tam Kungam vairak sapetu. Par tadu padomu visám seevam no tás cilts lidz šodeen tada sodiba, ka viņám, 33 gadus vecám tapušám, iknakts meegá pilna mute tarpeem.

Divpadsmítá ir Benjamina cilts. No tás cilts tee bijuši, kas to Kungu pee krusta koka ar etiķi un zulti dzirdijuši, par ko tai ciltei tads sods, ka viņi nevar uz augšu skatitees, teem arveen slapst, un kad viņi runat grib, tad teem mazi tarpipi no mutes ará lec.

Ši gramata ir no manas rokas rakstita, par to jus sargatees no grekeem, to svetu deenu svetat un deevbijašaná dzivojat; tad jus to debesu valstibu eemantosat; bet ja to nedarisat, tad jus sodišu ar uguni, meri, badu un kaŗu un manu muzigu sodibu. Es eešu ar savu karogu no veenas pilsetas uz otru un tad ta meita celsees pret mati, bralis pret brali, masa pret masu un veena pilseta pret otru, un tad es savu roku no jums atraušu un jus deļ netaisnibas sodišu, ari pats jus eenidešu, ar zibeni un perkonu un divpusigu asu zobenu uz zemi nobraucot jus sodišu ar savu pasauligu dumsibu deļ netaisnibas un tadeļ, ka svetdeenás stradajet. No tevišķas milestibas es jus pasargajis, citadi jus butu noladeti tapuši. Es jums pavelu, vecam ká jaunam,

baznicá eet un savus grekus no sirds nožēlot, lugsānai ticet, savam tuvakam grekus peedot! Sargatees, ka neapsmejeet nabaga cilveku, bet palīdzat eenaidneekam, kam grūti klajas!

Kas šai gramatai netic, tas muzīgu dzivošanu neemantos, bet kas šo gramatu sev klat nesis un otram lasit un norakstīt dos, tam lai butu greku bijis, kā zvaigznes pee debesim jeb kā smiltes jurmalā, tam tee taps peedoti. Bet kas šo gramatu redz un nenoraksta un savā majā netura, tam nekadas svetibas nebūs, un ari tas, kas viņu norakstījis un citam nedod lasit, taps noladets. — Es jums pavelu manus baušļus turet, kā jus Kristus ir macījis. Eekš ta varda Deeva ta Teva + Deeva ta Dela + un Deeva ta Sveta Gara + Amen +.

Kas šo gramatu sargā un pee sevīm nesā, tam nekadi peeladeti riki nevar kaitet. Ši gramata sargā no zagļeem un slepkavām, un visas grūtības caur šeem musu Kunga Jezus Kristus vardeem var parspēt. Zobenus un navigus rikus caur šo gramatu var apturet un visas redzamas un neredzamas varas paleek meerā caur musu Kungu Jezu Kristu, kas mani un tevi radījis, kas par mani ceetis un miris. + Caur to svetu kristību paleek meerā redzamas bruņas. + Deevs lai mums ir zēlīgs, tas visuspeigais, ka tee uz manim nenak caur to apstipriņāšanu ta Svetā Gara + Amen +.

Kas šeem vardeem netic, tam tos vajaga uzrakstīt uz kadas cedeles un to apseet suņam ap kaklu un tam šaut; viņš suni netrāpis, eekš ta varda Jezus Kristus, kas taisni dzivo. Deevs, es apzveru, ka šķēps un bruņas tam, kas šai gramatiņai tic, nekadu meesīgu kaiti nedarīs: es, Deevs Tevs + Deevs Dels + un Deevs Svetais Gars + stavešu visur klat, ka nekads navigs šķēps neka nevarēs darīt. Deevs Tevs, stavi starp visām bedam. Amen. Šee ir tee vardi:

B + D + Z + W + K + Z + K + B + D + Z + O + K + *)
Amen.

Tas Gars lika šos vardus rakstīt, kad kadam asinis no deguna tek, jeb kad viņš nobrinots, tad lai viņš šo gramatu virsū leek, tad viņam asinis netecēs; bet kas to netic, tas lai raksta sekošus vardus uz nazi un ar to lai eedur kadam lopam, tad tam asinis netecēs: Bin + Kristus + Bertus + Nonin + Sebuska + Maronet + Jozus + Marija + Jazepa + Seto + **).

*) Variācija: B + D + Z + W + K + Z + K + B + D + Z + Ob + Z +.

***) Variācija: Bin + Kristus + Ber'uls + Nonin + Sebus + Maonet + Jozes + Marija + Jazeps + Sele +.

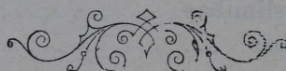
Šee vardi ir preekš viseem cilvekeem sveti raksti no Svetá krustá sistá Pestitaja. 185. gadá atrada šo rakstu uz viņa kapa, un kad ķeizars Karlis uzņema Franču zemi, tad viņam to davināja, un kad viņš tur eenaca, tad viņš to lika ar zelta burteem drukat. Kas so lugsānu pratá tura un klausa un ari musu Tevreizi, musu Kunga Jezus Kristus ceešanū un miršanū skaita, tas nekadá sliktá navé nemirs. Kad kadai seevai berns dzimst, tad viņai vajaga šo gramatu pee sevim turet, tad viņai tas auglis veeglaki noees, un kad tas berns dzimis, tad tam šo gramatu vajaga labajā pusé likt, tad viņš no nelaimes būs pasargats. Un kas šo gramatiņu majū no majas nes, tas būs svetigs, bet kas viņū neveenam nerada un nedod, tas būs noladets. Kur šī gramatiņa ir, tur ne uguns greks ceļas, ne ari perkons eesper. Un kas šeem vardeem un raksteem netic, tas tanī deenā preekš miršanas redzēs kadu zimi no debesim. Amen +.

Satura raditajs.

	Lap. p.
A. Arstešana ar zalem	3—16
Preekšvards	5—6
I. Lidzekļi pret eekšķigām slimībām	7—10
a. Augšejo elpojamo ceļu slimības	7
b. Krušu organu slimības	7—8
c. Vedera organu slimības	8—9
d. Muskuļu un kaulu slimības	9
e. Lipīgas slimības	9—10
II. Adas slimības	10
III. Acu slimības	10—11
IV. Ausu slimības	11
V. Ķirurģiskas slimības	11—13
a. Zobu slimības	11—12
b. Eevainojumi	12
c. Neuztrukstoši augoņi un uztukumi	13
d. Infekcijas slimības	13
VI. Nervu slimības	13—14
VII. Bernu slimības	14
VIII. Seeveešu slimības	14
IX. Sagiftejumi	15
X. Lopu slimības	15—16
B. Burvības	17—22
I. Visparīgas ziņas par burvībām	19—21
II. Burvības pret sevišķām slimībām	21—22
C. Arstešana ar apvardojumeem	23—38
I. Eekšķīgas slimības	25—27
a. Augšejo elpojamo ceļu slimības	25
b. Vedera organu slimības	25
c. Muskuļu un kaulu slimības	25
d. Lipīgas slimības	26—27
II. Adas slimības	27
III. Ķirurģiskas slimības	27—34
a. Zobu slimības	27—28

b. Asins vardi	28—29
c. Eevainojumi	29
d. Pret noplukumeem	30
e. Pret çusku kodumeem	30
f. Brukas vardi	30
h. Neuztrukstoši augoņi	30
i. Infekcijas slimības	31—34
IV. Nervu slimības	34—36
V. Seeveešu slimības	36—37
VI. Bernu slimības	37—38
VII. Lopu slimības	37—38
D. Svetā gramata jeb Gendija	39—46

Par Latveešu pavasara deevibam.

No Mag. J. Lautenbacha.

Tas visleeliskakais un dzilākais, ko savá jaunībā visnotaļ tautas gars bernišķigá pratá un ticibá dzejiski ražojis (un praktojis, ir bez šaubišanas deenas-, gada- un mužibas-mitus. Un ká saules lekšana visos laikos darījuse uz cilvekeem arveenu leelaku eespaidu neká viņas taļaka gaita pusdeená un vakará, tá ari pavasaris arveenu vairak gaidits un putneem un dzejneekem apdzeedats, neká jebkuŗa cita gadskarta. Nu ari nav ko brinitees, ka tiklab saules lekšana ká pavasaris no laika gala vesti sakará ar tām visskaistakám deevibam, ká: musu Saulesmeita, Austra; Leišu Saules dukte, Auŗa; Indeešu Uŗas; Greeķu rozpirkstainá Eos (ροδοδάκτυλος Ἥως); Latīņu Aurora u. t. pr. veenkart un Darzu-mate, Lauku-mate, Krumu-mate, Mezu-mate, Puķu-mate, Usiņš, Pergrubris, Puŗaitis u. c. otrkart. Un sirsniģi ludz Perkonī, lai tas pavasari jele veenu no saveem deleem atved ņai zemé:

„Es tev ludzu, Perkonīti,
„Atved veenu ņai zemé,
„Lai tas mani palidzeja,
„ņo ariņu tricinat.“ (Taut. dz.)

Gan neparadas Latveešu gada-mitus tá pilniģi tautas dzeesmáģ jeb dainás ká tas ir ar deenas-mitu, tomer teikás un pasakás viņš sastopams jo daŗados variantes.

Ta leelá ideja, kas no pasaules sakuma parņem ļauzu ciltis, ir labdarišanas, glabšanas jeb pestišanas ideja. Leelo labdari, leelo glabeju, pestitaju gaidijuŗas un pec ta ilgojuŗas visas tautas. Un visas viņas ar to saistijuŗas tikai savu laicigo labklajību, savas zemes, sava pilseta, savu ļauzu glabšanu no eenaidneeka, breesmoņa; (Indeešu) Vritra-Vala, (Greeķu) Poseidona sutita jūŗas nesankŗa, Mina verŗa (Minotaurus), (Latveešu) Tiva, puķa, nelabá, ļauná, Vella un ká tas vel saukts, nesaukts. Visu tautu epos, ká viņu gramatu gramatá, apdzeedats ņis leelais labdaris, glabejs, meesigais, laicigais pestitajs. Izraeļa berni, pr. p., bija no ņi laicigá mesijas tik pilni, ceredami, ka ņim tos

jaatsvabina no Romeešu juga, tā ka tee nespeja vairs saņemt isteno, pateeso pestitaju, kuŗš nenaca vis ar pasaules varu un teem nesolija nekadu laicigu labklajibu. Un Greeķu zinatné — augstá gudribá (φιλοσοφία) ņis glabejs (σωτήρ) un ņi glabšana (σωτηρία) top par eeverojamu atspaidu, kur ņis glabejs pee stoiķeem izverņas etiká un vel par tiklibas preeķszimi, par σοφός, sapiens (gudro), pec ka ikkatram savá tikligá darbiba javiržas.

Gada-mitus pee Latveeņeem atrodams jo daudzos dažadados gabalos (variantos) tiklab teikás ká pasakás. Kas gan nepazitu nostastus par diveem braļeem, kuŗi abi izeet pasaulé, par zinamám zimem norunajuņi veens no otra tad ņķirās. Kamer tas veens driz pareet atpakaļ majás pee teva tamer tas otrs peedzivo dažadus atgadījumus: nonak zemé, kur ik gadus jazeedo puķim (nelabajam, vellam) veena dvesele, lai tas nesamaitatu zemi, neaisturetu udeni un tamlidzigi. ņoreiz taisni paņa ķeniņa skaistai meitai karta, tikt mestai puķa riklé. Jaunais varonis izglabj meitu un zemi, breesmigajam ermam nocirzdams daudzás galvas, un apprec izglabto ķeniņa meitu. Pec kada laika viņņ dodas ar saveem suņeem jeb citeem kustoņeem medibas, uzdzien kadu leelu breeža mati*). Gribedams to dabut ņaut, viņņ dzenas tai arveenu pakaļ, lidz kamer ta viņu eeved tik dziļi mežá, ka pedigi vakars eestajas un tik tumņ un slapjņ metas, ka medneeks nevar vairs nedz uz preeķņu nedz atpakaļ. Tas paleek nu turpat, salasa zarus un uzkuŗ uguntiņu. Te peenak kada veca nosaluse seeva, lugdamás, lai tai ļaujot silditees. Peelaista silditees, vecene parverņ medneeku un ta zverus, suņus par zileem akmeņeem. Ta bralis no norunátám zimem parleecinadamees ka nu nav labi, nak un izglabj brali un ta zverus no vecenes burvibas.

ņi ņe leelá isumá atstastitá Latveeņu teika saskan ar tamlidzigám Greeķu teikam par Andromedas izglabšanu caur Perseju jeb Hesiones izglabšanu caur Herakli un peeskan ari pee Germaņu teikas, pec kuŗas Sigurds izglabj Brunhildi no leesmu aņņemta kalna, kur ta gul burvja meegu. Ar atgadinams ņe pee Vacu pasakas par Erķķroziti, ká ari salidzinamas Vacu tautas-teikas par jauno Siegfriedu**).

*) Pec Slavu teikam: lapsu. Sal. Potebná: O. Мюнхескомъ значении нѣкоторыхъ обрядовъ и повѣрйи 119 l. p.

***) ņis mitus ar eevits Bretoņu teiku virkné par Tristram un Isót. Sal. Mandhardta Antike Wald- und Feldkulte 55. l. p.

Nesanķis, nelabais, kas grib aprit ķeniņa meitu, kuŗam ta ģazeedo; puķis ar divi, trim, peecám, septiņám jeb deviņám un pat divpadsmit galvam nav nekas cits kā zeemas milzenis, ļauná, nelabá gadskarta ar saveem daudzem slapjeem, auksteem me-nešeem, nedeļam.

Jaunekle, dvesele, kas ik gadus zeedojama, lai izglabtu zemi no posta, nav nekas cits kā cilvekota jeb kā cilveks do-mata skaistá pavasara.

Jaunekles, ķeniņa meitas glabejs nav neveens cits kā gaismas-saules varonis, kuŗš lidz ar zeemas-saules-greezi tuvojas, lai parvaretu zeemas puķi, zeemas milzu. Kad dazas Latvešu teikas musu varoņus, diviņu braļus, devé par mezsarga deleem, tad šis apstaklis gaiši leecina par viņu radnecibu ar Greeķu gaismas deevu, strelneeku jeb stopa šaveju Apollonu.

Varoņa eemigšana ķeniņa meitas klepi preeķš ciniņa ar breesmoni*) ir zeemas-saules nespeciba vel isás deenás. Siteeni, grudeeni u. t. pr, ar kam ķeniņa meita nopulas uzmodinat gulošo glabeju, un viņas asaras, kas tam pedigi rit uz vaigu, gan nav nekas cits kā pavasara vetras un pirmais leetus, kas kausé sneegu un ledu.

Varoņa kazas ar izglabto ķeniņa meitu ir pavasara sakums, zeedoņa menesis jeb musu tagadejee Jaņi.

Medibas mežá, purvá, kur papreeķšu paradas breežu mate, tad vecene ar apburšanu, eevéd mus otrá gada-pusé. Pec va-saras-saules-greezes aizeet gaismas varonis no savas ligaviņas. Tumšais, slapjais purvs ir nelagais, ļaunais rudenis, kur ceļi izbeidzas, kur ugunij ar savu gaismu un siltumu nu jastajas saules veetá. Zeemas puķis paradas atkal, nu kā vecene, kā pern nokautá zeemas milzeņa mate un visas dzivibas nave. Varonis un ta zveri top caur vecenes aiztikšanu apburti par zileem akmeņeem. Visa dziviba sastingst. Ledus jo gaiši uz-zimejams zilajos akmiņos. Bet varoņa glabejs tuvojas, ta jau-nakais bralis, vecakajam parmainami lidzigs, jauná gada gaisma — saule sak lidz ar zeemas-saules-greezi tuvotees. Jaunais varonis izglabjas no apburšanas caur tam, ka tas neļaujas no vecenes aiztiktees, tai nedod no rokam ará savu patagu, zobenu, t. i. savu zibeni. Apburtais top no jauna atdzivinats. Zeemas ne-labais, vecá sirmá, zobainá ragana, zeema, top no jauna parva-reta un mes eeraugam te veenkaršás teikás un pasakás leelisko

*) Pee Grimma pec ciniņa. Tā ari pec citám Latv. teikam.

apķerigo un dzejisko apcerešanu par gadskartu maiņu, kas tik sajutami aisteek cilvēku dzīvi*).

Teesa gan, nav nebut veegli, šo mitu visos ta sikumos pareizi izskaidrot. Tur var, zinams, driz veena — otra kļūda eezagtees un nav jau leedzams, ka ar laiku teikās un pasakās eejaukušees gabali, kas no sakuma tur nepavisam nav bijuši un kas, zinams tees', ari nav celušeas apkartejās dabas dzejiskā uzķeršanā. Rupīgi salīdzinot ne veen divi, trīs, bet simteem pasaku- un teiku-variantus no dažādeem laikeem un zemem, tik izdodas izlobīt veco, pirmatnīgo kodolu. Tak caur tadu viru darbeem, kadi ir braļi V. un J. Grimm, Kuns's, Švarc's Mannhardts, Max Müller's, Alfanasiev's, Potebņa un daudz citi, stav mitu izskaidrošanas teorija, salīdzināmā mitu petišana neapgazami un droši.

Kā jau varoņu teikās, t. i. otrā mitu attīstības pakāpenā, darbotājees še nav vairs pilnīgi deevi, bet cilvēki, jebšu vel ar dažām parcilvecīgām īpašībām. Tā pr. p. ir varoņu peedzīmšana pa laikam jo brīnīgāka: tee dzimst, vaj nu pēc tam, kad mate baudījuse kadu zināmu zīvi, vaj no ķeves, laču matītes, laumas, kas nak caur zara caurumu, vaj top no udeņa izzvejota u. t. pr. Un visi šee gadījumi aizrada uz padebešeem. Zivs kā udeņa dzīvneeks aizrada uz udeni. Udens mitos apzīmē arveenu makoņus, leetu, debešu udeni. Ari kustoņi, kā: zirgi, lači, breeži, suņi etc. apzīmē mitu valodā taisni padebešus. No udeņa izvelkamas laumas tapat. Bet padebešus, makoņus apzīmē ari mežs. Tā tad tas notikums, ka musu varonis ar saveem zvereem eemaļas mežā, paceļas galu galā makoņos, padebešos, debešos, kur ari meklejamas zināmas deevības.

Ši cīņa par pavasari, Skaistiti**), kā ta paradas musu varoņu teikās, ir mutatis mutandis ta pate, ko atrodam pa daļai vel deevu teikās. Kad pēc Indeešu mitus Indra satreec Vala (-Vritra), kuņš nosteepis un eesledzis klintis peenainās govīs, tad tas ira tas pats, tikai citeem mitiskeem vardeem izsacīts. Vala (Vritra) ir zeemas milzis, zeemas puķis. Govīs, ko tas aiztura, ir makoņi, proti, auglibu peesķireji, leetus deveji makoņi, kas zeemas aukstumā kā klintis eeslodzīti. Indra, gaismas un perkopa deevs, ar savu vali (-zibeni) nosit valu (Vritru), saskalda klintis — kā jau zibenis caur beezeem makoņeem

*) Sal. A. Bielensteina Die Volksmärchen 359. un 360. l. p.

**) Ar šo salīdzināma Grieķu Helena, kuņas deļ sakaņo ap Troju desmit gadus.

šaujas — un atsvabina govīs, kuŗu peens (-makoŗu leetus) nu plust deeviŗkam dzereenam (soma). Pec Germaŗu mitus, ká tas eekŗ Eddas atrodams, zeemas milzenis noteecis Thorram (-Perkonam) amaru, t. i. zibeni un negrib to atrak atdot, lidz tam laiŗ skaisto zemes deeviŗu par ligavu. Thorrs pats nu pargerbjas*) par pagereto ligaviŗu un tá varmakam izvilis savu amaru, ar to sadragá ņo zeemas puŗi. ņe nu ar atteecami Latveeŗu miti, pee kuŗeem veenkart Usiŗŗ, gaismas deevs, ķildú ar Melnsvarci, t. i. ar tumsas varu, ar zeemas milzeni, tapeç ka Usiŗa akmeŗu kumeliŗŗ (-gaismas stari jeb ari zibenis, ņe atgadinams pee Thorra amara) nosperis Melnsvarŗa (Joda) baltu siveniŗu**), kuŗŗ gadijums atgadina pee gaiŗo zvaigŗŗu nozuŗanas pavasaŗa gaismá. Otrkart vel ņodeen ļaudis stasta, ka Perkonis, Joda un Vella diditajs, t. i. zeemas milzeŗu uzvaretajs, pavasari dzená Joda- Vella-mati, gribedams to ķert ar savu zibeni; bet matite izbeg.

Pec visa ta, ko nule esam teikuŗi par varoŗu- un deevu-teiku, pee tam izlobidami teikas mitisko kodolu, kuŗá mums paradas ķermenigi — dzejiski uzķerti dabas notikumi stasta veidá sakopoti, pec visa ta lai nu palukoŗam, kadi deevi taisni musu varoŗos uzzimejami? Zinams, tee tik var but pavasaŗa deevi. Vaj par tadeem vel citadi ko zinam? Ja gan. Kada garidzneeka (1526—1530) par Zemeeŗu deeveem sacerets un 1560. gadá eespeests raksts „Von der Bockheiligung der Sudauer“ un J. Māletius, Gumbiŗa aprinŗa, Lickas virspreestera, jau 1551. gadá izdotá: Epistola de sacrificiis et idolatria veterum Borussiae, Livonum aliarumque vicinarum gentium, der starp citu Jan. Lasicium par pamatu ta rakstam, kur tas starp Pruŗu, Livonu (-Vidzemneeku, Latveeŗu) un citu kaimiŗu cilŗu daudz citeem deeveem min ari Pergrubrium veris un Putscetum***) sacrorum lucorum tutorem. Tad tur sikaki sacits: Die Georgii sacrificium faciunt Pergrubrio, qui florum, plantarum omniumque germinum deus creditur. Sacrificulus enim, quem Wurschaiten appellant, tenet dextra obbam cervisiae plenam, invocatoque daemonii nomine, decantat illius laudes. Tu, inquit, abigis hyemem, tu reducis amoenitatem veris, per te agri et horti vigent, per te nemora et sylvae frudent. Hac cantilena finita,

*) Uz ņo atgadijumu aizrada vel musu buduŗi, ķekatas ap to paŗu laiku.

**) Skat. R. Auniŗa Wer ist Uŗŗŗing? 22. l. p. un talak.

***) Pee Māletius: Putscetum.

dentibus apprehenden obbam, ebibit cervisiam nulla adhibita manu: ipsamque obbam, ita mordicus epotam, retro, supra caput iacit. quae, cum è terra sublata, iterum impleta est: omnes quotquot adsunt, ex ea bibunt ordine, atque in laudem Pergrubii hymnum canunt. postea epulantur tota die et choreas ducunt*). T. i. Jorga deenu zeedo Pergrubrim, ko tura par puķu, stadu un visu zaļu deevu. Zeedotajs, ko sauc virsaiti (t. i. zeedotaju preekšneeku), tura ar labo roku alus pilnu kausu un gariņa vardu peesaucis nodzeed ta slavu.“ Tu, tas saka, aizdzen zeemu, tu atved pavasaŗa miligumu caur tevi lauki un darzi zaļo, caur tevi birzes un meŗi zeed.“ Ņo dzeesmeli beidzis, zobeem saŗerdams kausu, izdzer alu, neveenu roku nepeelicis, un to paŗu kausu, tã koŗot izdertu, met par galvu atpakaļ, ko no zemes paceltu otreiz pilda. Visi, cik tikai klat, dzeŗ no ta pa rindai un Pergrubim par slavu dzeed suminamu dzeesmu. Pec tam meelojas un deij (dzedot) visu cauru deenu.

Joprojam tur stav: — — multi adhuc singulari veneratione colunt Putscetum. qui sacris arboribus et lucis praeest. is sub sambuco domicilium habere creditur. cui passim homines litant. pane, cervisia aliisque cibis sub hac arbore positis, precantes eum ut placatum efficiat Marcoppolum, deum magnatum et nobilium, ne gravi servitute ab illis premantur. utque sibi mitantur Barstuccae, quibus in domibus ipsorum vinentibus, credunt se fieri furtunatiores. His ipsi collocant vesperi in horreo super mensam, mappa stratam, panes, caseos, butyrum et cervisiam. nec dubitant de fortunarum accessione, si mane hos cibos absumptos reperiant. Quod si aliquando intactus cibus in mensa remanet, magna anguntur cura, nihil non adversi intuentes.**)

T. i. --- daudzi vel tagad ar seviŗku ceenibu godã „Putsceti“ (Puŗaiti, Puseeti), kuŗŗ saudz svetus kokus un birzes. Tic Ņo zem irbenaja uzturamees, kam visur ļaudis zeedo, maizi, alu un citrus edeenus zem Ņi koka nolikdami un lugdami to, lai padara laiŗnu Markopolu, leelmaŗu un augstmaŗu deevu, ka ar gŗutu verdzibu tos nespeeŗ un teem suta Barstukus. Ja Ņee viŗu namos dzivo, viŗi tic, ka viŗi top ļaimigaki. Ņeem viŗi paŗi noleek vakarã Ņķunĩ uz klata galda maizi, seeru, sveestu un alu. Un viŗi neŗaubas par laimes (mantibas) vairoŗanos, ja no rita atrod edeenus apustus. Ja nu kadreiz paleek edeens

*) Skat. Joh. Lascii Poloni: De diis Samagitarum libellus. P. 18 (95), 19 (96).

**) Skat. ibidem p. 20 (97) un salidz. W. Mannhardta Der Baumcultus der Germanen und ihrer Nachbarstämme. Berlin, 1875. 63. un 64 l. p.

uz galda neaiztikts, tad baiļojas leelā baiļošanā, peedomadami pee visada ļaunuma.

Vecais Stenderis savā Latv. mitoloģijā min arī šos abus deevus. „Pergrubis esot pavasara deevs, kas visus satītošus pumpurus atraisot un kašu izperot. Viņa svetki esot svineti ap musu Jurgeem. Pergrubis esot it kā Perrekruppis, Knosphecker, no peret brüten, hecken, un krupis was krumm, klein und zusammengebogen ist, no krūpt, verschrumpfen. — Vuršeiti esot šī deevēkļa Pergrubja (Götzen Pergruhb) zēdotāji (Opferprister). No tā otra deeva Stenderis, caur savām aplamām etimoloģijām pavests, iztaisījis divus. 1) Pušķēitis esot zaļū birzu deevs. (No pušķis dim. pušķītis ein grüner Strauss). 2) Pučketis („Putschkehtis“) esot gaisu un putnu deevs, kas šaujotēes tik atri kā putns. Kad parako k atņēmot nost, tad esot putšētis tik daudz kā putn-šautis vogelschnell. (No putns ein Vogel und šaut schiesen, sich schnell bewegen). — Kanoniks Mednikos Zemaitē, Stryikovskis, pēveed savā gramatā „Kronika Polska, Litevska, Pruska, Moskowiewska, Tatarska,“ kas izdota Karalaučos 1582., starp Zemaišu-Leišu deevibām, kuŗām vel viņa laiku zēdots, arī „Puszaiti.“

Pec jau peeminētā raksta „Par Zudaveešu aza zēdošanu“ zem irbenaja zemē dzivojot zemes deevs „Pušķaitis.“ Tam nesot zem minētā koka maizi, alu un citus edeenus un ludzot, lai tas sutot savus Markopolus t. i. zemescilvecipus un savus Parstukus, t. i. mazus viripus (pirkstiņus) šķūnī, tur eenest labibu un labi pasargat**). Tas līdz ar Okopirmu (t. i. Augstpirmo, Vīspirmo, debessdeevu) vaijā zagļus un neatlaižas atrak, līdz kamer zagto atdabu atpakaļ**)

Nav ko šaubītees, ka šee abi, Pergrubris un Pušaitis, ir tee deevi, kas velak nakuši jau minēto varoņu kartā. Vīpi jau abi divi ir pavasara deevi, kas kā veens tā otrs ir zaļošanas veicinātāji un stav sakarā ar mežu, kuŗš atkal aizrada uz gaisu, uz makņoem.***) Caur šo savu pilnīgi veenado darbības lauku viņi paradas kā dviņu deevi, kā tee arī varoņu kartā apzīmeti par dviņu braļeem. No Pergrubrā taisni teikts, ka tas aizdzen zeemu, t. i., mitiskeem vardeem runajot, parvar nelabo, zeemas puķi. Par tam viņam svin avi pavasari svetkus, kas apzīme viņa saveenošanas ar Skaistīti, no puķa nageem izglabto pava-

*) Šk. W. Manhardta der Baumcultus etc. 63. un 64. l. p.

**) Šk. ibid. 69. l. p.

***) Pušaitis ar apzīmets taisni par gaisu un putnu deevu.

sari, skaisto ķeniņa meitu. Un Pušaitis, kam visi gariņi, mar-kopoli un barstuki (parstuki, - barzdaiņi, pirkstiņi) klausa, var teešam but tas, kas atsvabina savu brali līdz ar ta zvereem no raganas, Vella-mates, burvibas. Viņš, zagļu pedu dzinejs — it kā Thorrs sava vesera sadzinejs — ir taisni tas, kas var ari sadzīt pazudušo brali.

Izjēmot Stenderi ar ta aplameem atvasinumeem, nav līdz šim neveens pats, ir W. Maunhardtš ne, raudzijs izskaidrot šo deeviņu vardus. Un jaatzist, ka tas šini gadījumā ļoti grūti un Stendera laiku, kur vel nebija salīdzināmas valodnecibas, tas bija pavisam neespejams. Pēc visa līdz šim sacītā noprotams, ka mums šē darišana ar gaisa un perkoņa deevibām. Tamlīdzigs nozimejums meklejams vārdā Pergrubrius [(Pergrubris) (Pergrubis)] Pergrub. Leišu valodā atrod vardus, kā: grumentis (talumā leni un dobji rukt, graust, donnern); grumenimas (Gewitter, perkons); grumtis (cinītes ar kadu, lai to nosveestu); per-si-gruminas (cīniņa izcīnišana, das Durchkämpfen eines Ringkampfes); Vec-prušu grumins (lens, taļš perkons); Vec-bulgaļu grumjeti (donnern), gromu; Kreevu-Poļu grom (perkons). No šī vārda saknes grum- [gru- (tas m var izzust) laikam celes Per-grum-b-r-is, kur tas b gan tapat eespraudees, kā pr. p. eekš Grieķu ἄμ-β-ροτος, Latvešu kam-b-aris, kam-b-a (-kama, Steinbutte) u. c. Negribedams vel talakós sikumós eelaistees, peeminu šē tikai tikdaudz, ka vārda nozīme un deeviņa — varoņa daba sakrīt jo labi kopā.

Ta otra pavasara-deeviņa un varoņa pareizais nosaukums gan būs tas, ko atrodam pēc Stryikovski, proti: Pušaitis. Vardi Puķketis, Puķkaitis*) un Puš-k-aitis ceļusees gan caur Stendera neizdevušos etimologiju, gan caur nepareizu lasīšanu Latīņu tekstā atronamā Putscætum [Putscetum, kur tas tsc paradas gan tikai kā svešā skaņa š (sz) vaj č (cz) apzīmešanai un nav nebut šķ izlasams. Tas ae un e galotnē Putscæ-tum] Putsc-et-um nav gan ari nekas cits kā tikai Latīņu rakstība preekš Aisteešu (t. i. Vecprušu-Leišu-Latvešu) ai, ei, ee (-aitis, -eitis, -eetis); vārda veids „Puš-aitis“ ir tīri leitisks, pa latviski tas tagad skanetu: Pus-eetis. Jau W. Mannhardtš atzist, ka „Puškaitis“ vel etimologiski neizskaidrots.

Cik es tagad tās leetas parredzu, tad var par šo vardu uzstatīt kadas trīs hipotezes. Tas varetu but atvasināms vaj

*) Sk. Ulmann Lett. Wb. 217. 1. p.

1) no Leišu pusis, io [pustis, sçio (der Monat Februar); Latveešu pusis, -ša (ein Windstoss, no pust); putas] putes (Laufwolken); putem list (es regnet strichweise); pus — lainis (ein Verschlafener); Latīņu pusula] pustula (putite, Bläschen, Pustel) ari še atteecama; Greeķu φυσάω (pust) aizrada uz b varda sakumā; vaj

2) no Leišu puse (die Hälfte, die eine Seite); Vec-prušu posi (Hälfte, halb); Latveešu puse (die Hälfte, die Seite, die Gegend), otra puse (die andere Seite, — die Nachgeburt); no šis pašas saknes ari Kreevu пyc-тоñ; vaj

3) no Leišu pušis, es (Fichte); pušynas (Fichtenwald, Fichtengebüsch); pušimas (junger Fichtenwald); Pušienen (kada ceema vards); Latv. Puses-muiža, Puseneeku-m. (dzird ari „Puze“ un „Puzeneeki“; s un z dažkart mainas).

Pirmá hipoteze atteektos labi uz tam, ka Pušaitis starp citu apzímets ari par gaisu deevu. Pec tás tad viņa vards zímets uz pavasaŗa veja pusmam, vetram, ká tás februara menses eestajas. Ka pusis, specigs pavasara vejs, Pušaitis aiztreec miglu un makoņus, t. i. veceni ar tás burvibu, un izglabj zemas burvibá, aukstumá sastingušo brali un ta zverus, t. i. parved ká no burvju meŗa, makoņeem apmaktó silto pavasaŗa gaisu un gaismu un augligu leetu. Un neviļus ņaujas še pratá Indeešu saules-deevs ar vardu Pušan, kuŗš atvasinams no saknes puš- un nozime tikdaudz ká mitinataja, zeedus un auglibu gadataju, tá tad it labi lidzigu musu deevineem. Augliba, ko Pušans gadá, veenota ar gaismu, sevišķi ar saules gaismu. Tapeec to sauc par gaiši-starošo (ághriņi), visus radijumus aplukotaju;*) tapeec tas stav tuvá sakará ar sauli un paradas ka (svasur jaras) savas masas, Suriá's (Saules) miļakais,**) kuŗš to apjem par seevu.***) Tas brauc ar savám zelta laivam (gan saules stareem†) pa juŗu un pa gaisu, pavada sauli un dzen zvaigzņu ganiklu ar sevišķu patagu (aŗtra). Tá tad tas aridzan uzķerts ká cilveku ceļu pasargatajs,††) kas teem peedzen klat ganiklas jeb tas pasarg.†††) Šis pašas Indeešu svetás gramatás (vedos) sastopams ari veenokopus indrapušan, t. i. Indra (Pergrubris) un Pušans (-Pušaitis?).

*) Sk. Rig. veda 296, 9; 499, 2; 965, 1.

**) Sk. ibid. 496, 4 5.

***) Ibid. 499, 7.

†) Sk. W. Mannhardts, Lett. Sonnenmythen 98. l. p.

††) Sk. Rig. veda 499, 1. 2. 3; 843, 3; 42, 1—3. 7. 8; 494, 1. 2. 4; 843 4—6.

†††) Ibid. 494, 9; 495, 5. 6.

Indeešu laikvarda „puš“ pamata-nojēgums leekas but augt, zeedet. Ja ar to butu musu „puš-kis“ tuvinams, tad Stendera atvasinumam butu tak kada nozime. Man pazistams Latveešu laikvards „pusetees“, kas puslidz apzime to pašu, ko Indeešu puš.

Pec otrās hipotezes vards Pušaitis varetu but celes, zimejotees vaj uz varoņu-brāļu dviņu dabu, pee kam pušaitis, pusēetis butu domats ka otra puse (Nachgeburt) jeb kā puseneeks, kas ar otru mates klepi dalijees,*) kā vel tagad pušeneeks [puseneeks apzime tadu, kas ar otru kopā parvalda kadas majas jeb ir tuvs kaimiņš. Še butu domajams ari pee Latīņu pusillus demin. no pusus, ļoti mazs); pusio, -onis (mazs zens), — tā tad Puseetis] Pušaitis vaj nu kā jaunakais, mazākais brālis, vaj ari kā mazo cilveciņu, viriņu (mārkopolu, parstuku) vadonis, galva. Caur savu jaunību tas aizrada ar uz savu auglības un zaļoksniabas veicinataja dabu.

Pedejā, trešā hipoteze rodas, atcerotees, ka Pušaitis apziņmets taisni par koku un zaļo biržu sargu un deevu. Ja nu vards pušaitis butu sakarā vedams ar Leišu pušis (preede, egle, kas veenmer zaļa), kas Latveešiem vel varbut uzglabajees nosaukums Puse, puseneeki, — tad te butu pars pro toto, veens koks, veena koku šķira jemta visas birzes, visa meža veetā. Tā tad Pušaitis butu neveen pušu (preežu — egļu), bet ari citu svetu koku un zaļu biržu sargs — deevs un varda etimologija ari vel no savas puses apleecinatu to, ko jau par šo deevu zinam. Bet pec šīs hipotezes nav vairs etimologiski saveenojams Pušaitis ar Pušan. Jo Leišu pušis saskan ar Grieķu πώκη (Vec-Augšgaleešu-Vacu fiuhta, Latīņu picea, Fichte, Pechföhre) un rada, ka š šē celes no k, kamer Indeešu vardā Pušan atrodams skaidrs s.

Mannhardts savā Ģermanu mitologijā izsaka tās domas, ka šē brāļi — varoņi pee Indeešiem ir Indra un Agni, t. i. perkoņa- un uguns-deevi, un viņu suņi ir Maruti (vetras, veji), kas palidz uzvaret puķi Vritru.**). Latveešu teikās šis puķis saukts taisni ari par Vellu [Velnu; tas ir gan tās pašas saknes vards, tikai ar citu galotni, kā Indeešu Vritra] Vala, Vecene, ragana, kas nobur varoni ar ta zvereem, suņiem, par zileem akmeņiem, jau no pašām teikām apzīmēta par nelabā, t. i. Vella, mati.

*) Atgadinu pee Grieķu adj. ἀ-δελφός (verschwistert, brüderlich, ähnlich), isteni tas nozime „no veena mates klepja.“

**) Sk. viņa Germ. Muth. 216. l. p. un turpmak.

Ta salīdzināma ar Slavu babu Jagu (Kreevu Баба-Яга, Ежи-Баба, Еду-баба, Стрига; Leel- un Maz-Kreevu Яга-баба; Poļu jedza, ļauna seeva, vellene; Slovaaku Jenži-baba, Ježi-baba, Čechu Jedu-baba, mitisks busenis.*) Pee Germaņeem ņi vecene starp citu nosaukta par die alte Frick.***) Ta dažā ziņā ta pate, ko Vaci sauc ari par (Frau) Holle, Hulle, t. i. sneega-mamiņa, zeemas-mamiņa. Holles veetā paradās ari Hexe, Håksche.***) Pec citām Latveešu kā ari radu-tautu teikam un pasakam paradās ņi vecene, ragana ne kā veena veen, bet ari kā tris masas, no kuram cita par citu burvibās, zintēs gudraka. Pašā sakumā ņi un ņis vecenes nav ne zeema ne nave, bet vetras makoņa, kas nes gan labu gan postu lidz. Teikās paradās tā tad vecene kā tada, kas spej dzivibu jemt un dzivibu dot. Tamlabad ta aridzan ir Veļu-mate, kuras ziņā ir tiklab mirušu kā dzimstamu dveseles. Viņas naves ipaņiba peejemas caur gadskartu pretibu. Ragana paradās driz kā miliga un skaista, driz kā ļauna un nelaga seeveete, caur ko apzimeta makoņas divejadiba: vasaru ta nes auglibu un svetibu, zeemu ta aiztura udeni, leetu un viss sa-stingst. Bet tagadejās pasakās ņis raganas (Vella-mates, Veļu-mates, Jodu-mates) ļaunā daba pasver labo. Laikam zem aukstaka Europas gaisa Veļu-mate (Jaga, Holle, Skandinavu Vāla [Vala] kļuva par zeemu, apbureju, navi; nometa jeb atstaja kā visļaunakā un nelagakā no trim masam savu miligo vasaras dabu un atdeva to savām meitam jeb ari citām masam, kuŗas ir tad gaismas varonim dažā ziņā palidzigas.†)

Pec Latveešu pasakam sauc kads, kas Vella deeneštā, perkonim eerucotees: Miļais deeviņ, sper to Vellu! — Ka pec vecu ļaužu domam pavasari Perkons dzenā Vellu-mati, jau agrak peeminets. Kadā Slavu pasakā taisni teikts, ka perkonis nosperis Babu (-Jagu). Ta esot, ka Potebņa domā, jo veca leeci-ba, proti, ta, ka Jaga, kuŗa tak ira zeemas- (t. i. leetu-aiztu-retaja) makoņa, eet bojā jeb top sadragata caur perkonim.††)

Nav ko ņaubitees, ka zeemas puķa (nelabā, Vella, Vella-mates) parvaretajs var pašā sakumā tikai but deeviba, kam vara par gaismu, siltumu, padebeņeem, t. i. perkoņa deeviba. Un

*) Sal. Potebņa O мнѣцескомъ значеніи etc. 91. l. p. un citur.

***) Sk. W. Mannhardta Germ. Myth. 295. l. p. un sal. Potebņa O мнѣ. etc. 125. l. p.

****) Sk. Kuhn (un Schwartz) Nordd. Sag. 410. un 416. l. p.

†) Sal. Potebņa ibid. 197. l. p.

††) Ibidem 184. un 185. l. p.

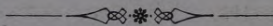
ká jau redzejam, pee Indeešu, Ģermanu, Slavu un Aisteešu (Leišu-Latveešu) miteem tas tá aridzan ir: Perkonis, perkoņa-deevs sadragá zeemas milzu, puķi. Ká jau teikts, varonis, kuŗš parvar, nokauj, nosit puķi, ir sakumā veens no perkoņa-deeveem un rada ar Indeešu Indra (-Perganja-s, Perkonis, Pergrubris) jeb Agni (uguns-deevu). Indra, Vritra-kavejs, jo daudzkart paradas ká pavadits no Maruteem (vetru-vejeem), kas dikti dzeedadami dzen makoņas. Marutu pavadits Indra salidzinams gan ar musu varoņeem, trokšņošu zveru, suņu pavaditeem, gan ar musu Perkoni, ko pavada ta peeci jeb deviņi deli, kas ari dzeesmu, dzeedašanas prateji. Ludz tak pavasari Perkoni, lai tas atved jel veenu no saveem deleem šai zemé, ka tas palidzētu šo ariņu tricinat. Mitiská valodá dzeedašana, svilpšana, muzika apzime veju, vetru, perkoņa ruķšanu. Tá jau ari Pušaitis, ja tas butu atvasinams no „pusis,“ pust, apzimetu to, kam sakars ar vetru, veju, perkoni, graušanu. Ka „Pergrubris“ aridzan etimologiski aizrada uz perkoņa ruķšanu, graušanu, jau dzirdejam.

Tá tad par tam nav ko šaubitees, ka šos abos busenos zimejami vispirms saules-, gaismas- un perkoņa deeviņi. Perkoņateva deli, kas velak izvertušeess par varoņeem — (dviņu) braļeem. Veenadi ká otradi tee aiztreec zeemas asumu — nelagumu un atved pavasara un vasaras miligunau. Zemes un dzivibas eenaidneekus parvarejuši, tee sauc un modina tad visus pee jaunas dzivibas, dzives un zemes apkopšanas. Nu tad rodas, ká jau pec uzvaras, visur jauna rosišanās. Ká ceelaviņas nu tek un kopjas deevišķas seeviņas, mamiņas! Darzu-mate- Laukumate, Krumu-mate, Mežu-mate, Puķu-mate, visas šis košās deeviņas, seeviņas sej, desta, stada, kopj, audzé. Naigá, žiglá Veju-mate leetus debesiti atnezdama, laista saulé iztvikušos stadiņus; rami, rami nak Perkonis:

Ne trauceja eevu zeedu,

Ne araja gajumiņ'.

Pavasaris atnaxis, viss zaļo, zeļ un zeed. Visur nu atskan preeks un dzeesmas. Visi ligsmojas, jaunekļi un jaunekles lec un deij, kamer sirmi veči vecu zīņu vistokļus vistidami stasta berneem par braļu izeešanu pasaulé, to šķiršanas, cinišanas ar puķi, nelabo, Vellu. Jebšu neapzinadamees, tomer vel tagad katrs godá uz savu vizi miligá pavasara deevibas.

Zinatnisku gramatu parskats 1896. g.

No Dr. J. Alkšņa.

Eesakumā biju nodomājis dot pilnīgu parskatu neveen par latveešu zinatniskām gramatām, bet ari par zinatniskeem raksteem musu žurnālās, laikrakstās un kalendarās. Bet šai darbā tiku parsteigts no apstākļeem, kuŗi mani peespeeda, aprobezotees, veenīgi ar gramatām. Pat gramatas man jaunās dzives apstākļās bija ļoti gruti sadabujamas, kamdeļ esmu jau sagatavojees uz parmetumeem par veenas vaj otras gramatas neeeverošānu.

Referateem par zinatnisko literaturu butu japeešķir tada pat, ja ne leelaka, nozime, kada peešķirta referateem par daiļliteraturu. Zinatniskā literatūrā ari atspoguļojas tautas gara dzive; mēs no dažādām dažādu virzeenu gramatām noprotam, par kādām zinatnem tautas prats vairak interesejas, kadas zinatnisku parleecibu stravas sak eelaustees tautas sadzive, nezdamas postu un navi veceem eeskateem un spirdziņošu leetu jaunu parleecibu digļeem. Sevišķi populari zinatniski apcerejumi ir brangs termometers zinatnisku parleecibu temperaturai tautā.

Gramatu saturu censis tik pilnīgi, cik veen spedams, referet, nepeelaizdams nekādu varu subjektiveem eeskateem. Tikai tā domaju sasneegt referatu pilnīgu objektivismu, kuŗš pee zinatniskeem apcerejumeem no daudz leelaka svāra, nekā pee daiļliteraturas ražojumeem. To dariju, nepeegreezdams leelu veribu ļaunumam, ka tā referati iznaks par plaši. Paris vardos gan var referet noveli vaj romanu, bet nevis zinatnisku gramatu. Ceeti peesleedamees gramatu saturam, peegreezu ari veribu viņa uzbuvei, sakartojumam, kas ļoti svarīgas leetas popularos rakstos. Ari stils bija jaeevero.

Zināms, ka tais veetās, kur nevarēju but veenis pratis ar gramatu autoreem, izsacīju savas paša domas un parleecibas.

~~~~~ Augu dzive.

Pec K. Timiņzeva. I., II. un III. burtnica. „Pura“ apgadibā. Rīgā 1896. un 1897. gadā. P. Bisneeka drukatavā.

Šeit atstastiti prof. Timiņzeva preekšlasījumi par augu fiziologiju. Preekšvardā sevišķi aizradits, ka ari musu literatura eeverota, kur sakars uz to vedinājis.

Pirmā burtnicā dabujam zinat, kas ir organisms, kas anatomija, kas fiziologija? Eepazistamees ar anatomijas un fiziologijas petamām metodeem. Uzsvēta sevišķi fiziologijas nozime, kuŗas petījumu panakumi cilvēkam dod eespeju, grozot dabu,

ar ziņu dzīvības paradības pacelt vaj arī apstadināt. Tai ziņā stadi fizioloģija zemkopības pamats.

Turpmak aprakstīs auga stavs, viņa arpuse. Eepazistamees ar dažādām lapu formām un viņu nozīmi. Sevišķā verība pēgreesta pēradijumeem, kā visas lapu formas veena no otras attīstas, pēsledamees cīņā ustura deļ apkartnes apstākļem un no tēem radītām vajadzībām. Mums pērada, ka visas zēdu daļas: biķerītis, kronītis, puteklāpas, auglenica un pat oliņas nav nekas cits, kā sevišķi pē fizioloģiskeem prasijumeem pāvertušās lapas. Šeit pat dabuļam arī tuvākus izskaidrojums par seklu, pā stumburu un par sakni. Taļaku macamees izšķirt seklainos stādus no sporaineem un eepazistamees ar sporu izskatu, viņu rašanos un nozīmi. Taļaku daži visparīgi paskaidrojumi par augu elementāreem orgāneem un daži aizradijumi uz evolucionismu.

Otrā nodaļā redzam, kā šuniņas aug. Labakas saprašas deļ teekām eepazistīnāti ar šuniņu elementārām pamatveelām un ar ķīmiskeem veelu sakopojumeem, kādi šuniņas atrodami. Pasneegts arī iss pārskāts par ķīmisko analīzi, kādu šeit leetojam. Taļaku eēveetoti veegli saprotami apskaidrojumi, kādā kartā šuniņas uzņem no savas apkartnes barību, kādi dabas spēki un zem kādeem likumeem tur rikojas. Trešā nodaļā dabuļam tuvākas ziņas par seklu, viņas sastāvdaļām. Atstāstīti digstāmbības celoni un telots pats digšanas process. Eepazistamees ar apstākļem, no kuņēem digšana atkarīga, un dabuļam eeskatītees digstošās sēklas brīnišķīgā ķīmiskā darbnicā. Taļaku teek attelots augu elpošanas un asimilācijas process. Ar to beidzas pirmā burtnīca.

Otrā burtnīca eesakas ar pēekšlasijumu ceturto nodaļu. Tur teek sevišķi sakne pārrunāta. Vīspirms macamees tās zemes sastāvdaļās pazīt, kuņas stādēem vajadzīgas un bez kuņēem tee nevar dzīvot. Tad eepazistamees ar saknes raksturiskām daļām un ipašībām.

Pēektā nodaļā aprakstīta lapu eekšējā eetaise un viņu nozīme veelu maiņā. Redzam arī pašu veelu maiņu lapās. Tur pēesprausts iss aktuelās un pētenciēlās enerģijas raksturojums.

Sestā nodaļā raksturots stumburs un viņa sastāvdaļas: šuniņas, idras, seetaines, serde, serdes stari, gremzdaudi, mīza u. v. c. Autors rada, pā kuņēeni un caur kādu spēku stumburā eēplust no saknes barības sula, kur šī sula pāleek un kā viņa pāveršas.

Septitā nodalā autōrs mums atstata dažādu augšanas veidus, pēgredams verību viņu cēloņiem. Talaku eepazistamēes sevišķi ar šuniņu pēaugšanu un vairošanu.

Trešā burtnica visparīgi noveleta evolūcijas (attīstības macības) teorijai. Pēc satura un veelas eekšējā rakstura ta sadalāma divās daļās: pirmās 12 lap. pusēs, kā šķēet, atkartotas veenīgi Timiņazeva domas; parakās 31 lap. p. uzskatāmas par „Aug. dz.“ apstradataja original-darbu. Šī daļa pavisam patstāvīga, tai nav gandrīz nekāda sakara ar eepreekšējām daļām. Tamdeļ nesaprotu, kamdeļ „Aug. dz.“ apstradatajs savas original-domas par darvinismu nav eevētojis pavisam sevišķā burtnicā, kamdeļ tās prezentejušās latveešu publikai zem Timiņazeva firmas.

Visparīgi jāpreecājas, ka Timiņazeva preekšlasījumi iznakuši latveešu valodā. Tee apstradati ar apdomu un ļoti labu saprašu, definīcijas isas un nosacītas. Tikai veetam nomanāms, ka apstradatajs definīciju isumam upurejis saprotāmību publikā. Bet man šķēet, ka popularos preekšlasījumos galvenais mērķis — saprotāmība. Šim mērķim jāpadodas arī rakstneeka stilam. „Aug. dz.“ sarakstītais visparīgi leeto stilu, kuŗš gan iss un pregnants, labi nodērigs specielem zinātniskeem darbeem, bet preekšplašakas publikas veetam tumš un nesaprotāms. Tādē stils nogurdina un publika eemet gramatu kaktā. Stilam veenmer jābut gaišam, saprotāmam un interesantam, kaut arī tam nolukam butu jāleeto plašāki izskaidrojumi. Pret šēem popularu ražojumu galveneem prasījumeem „Aug. dz.“ apstradatajs sevišķi grekojis tai trešās burtnicas daļā, kuŗa jāuzskata par viņa originaldarbu. Redzāms, šēit viņa stila savādību nav grozījis Timiņazeva paraugs. Šai daļā autors vel reiz pa daļai un plašāki attīsta darvinisma macības; bet galvenākais šīs daļas uzdevums ir — kritizēt darvinismu. Eeveroti arī daži jāunāki pētījumi par darvinismu. Šitās daļas saturu tuvāki šēit parrunāt, nav eespejāms; tas aizņēmtu parak daudz telpu un laika. Pats darvinisms jāun temāts plaš; viņš, zināms, paleek vel jo plašāks, jā to grib kritiski apstradāt, eeverojot un peeradot ta kļūdas. Tamdeļ brinos, ka autors to uzņēmees eevētot 31 lap. pusēs un vel tadā formā, kadā parspreedums dots. Veenas domas velkas kā sarkāns pavedeens caur šo apcerejumu, un uz tām gribu aizradīt: autors mus macā darvinismu tikai tiktaļ eeenit, kamēr tas nepretojas zināmām zociālām parleeībām. Kur darvinisms, jeb visparīgi biologiskais evolūcionisms neap-

stiprina minētās parlecības, tur tas atzistams par kļūdainu. Bet pēc šāda šemata rikojoties nav izbegamas pretrunas, kuŗas ari musu apcerejumā uzradamas. Faktisku peeradījumu, faktū autoram maz, totees vairak tam teoretisku sledzeenu. Kur pat to nav, tur apmeerinas ar dziļdomīgām šaubām un cerībām uz atradumeem nakotnē. Bet tadā kartā varot, kā Dostojevskis stasta, peeradit, ka kadam cilvēkam tikai tamdeļ balti uzači, ka Ivana Veļikija tornis ir 35 asis augsts. Neesmu nemaz tais domās, ka darvinisms tads, kadu viņu Darvins laida pašaulē, paliks uz mužu muzeem. Teorija nav dogma, ta nepamatojas uz reiz peņemtas ticības, bet uz fakteem un atradumeem. Lidz ar teem grozas ari teorijas forma, viņas apvalks. Bet ir zinātniskas teorijas, kuŗas daudzakart metušas savu adu, bet kodols un galvenā ideja palikušas uz laiku laikeem, kamer sneedzas cilvēku atmiņā. Esmu domās, ka evolucionisms var uz tadu relativu nemirstību reflektēt. Atzistu ari, ka daļa laba Darvina doma jau tagad peeradita par nepareizu; lai tikai peeminam šai ziņā Veismani, no kuŗa peeradījumeem pret Darvinu musu autors tiktaļ apmeerinats, kamer tas nesak ķertees nēaprobežotai areju apstakļu varai pee adas, meginādams to eerobežot likumiskās, dabā nosacītās robežās. Tas, kā veegli butu peeradams, atkal noteek tikai aiz sevišķas socialas parlecības. Šis originaldaļas stils stipri atšķiras no citu „Aug. dz.“ daļu stila. Tas ir smags, tums; frazeologija neparasta un miklaina; lasitajam beeži jārparlāsa teikums vairak reizes, lai spetu izlobit galveno domu. Uzduramees veet veetam uz svešvardeem un specieeleem terminēem, kas paleek nepaskaidroti. Apcerejumā gruti izlobams visparigs plans. Man jāsaaka, ka šī daļa man vairak atgadina privatu peezimejumu un refleksiju virkni, nekā popularu apcerejumu. Viss tas šo daļu nevar visparibai padarit peevilcigu; bet teešam to taču autors grib pamacit, tas viņai grib dot parskatu par jaunlaiku zinātnes panakumeem. „Aug. dz.“ apstradatajs apņemees šai pašā gramatā sijat ari musu zinātnisko literaturu par šo preekšmetu. Bet no visas literaturas viņš galu galos eeverojis tikai divas gramatas: „Nodaļas“ izdotās „Sarunas par dabu“ un Ilstera „Botaniku“. Šīs gramatas viņš ņemas ļoti sparīgi kritizēt, bet deemžel visā šai kritikas stilā, sevišķi vel metodē, izmanams kaut kads aizspreedumu pilns skarbums, gribetu sacit — nervozitate, piktums. „Sarunas par dabu“ apstradataju viņš veenkarši deve par pļāpu.

Jaaatzist, ka „Sar. par dabu“ daļa laba definicija ļoti ne-

preciza, pat kļūdaina. Tomer veetam zinatniska neprecizitate atvainojama, jo autors dzinees vispirmā kartā pec saprotamības, leetodams vardus, kuŗi publikai parasti, pee tam upuredams zinatniskus smalkumus. Zinams, vislabaki butu rakstit pilnigi zinatniski un tomer viseem pilnigi saprotami. Bet, kā redzejām, pat „Aug. dz.“ apstradatajam preti viseem apsoliujumeem, tas nav izdevees. Kur viņš nodziļinas zinatniskos sikumos, tur publikai nereti japaleek stavot nogurušai un neapmeerinatai. Sikumus attistot, nereti galvenā leeta zaudē visparejo interesi. Bet ir ari veetas, kur „Sarunas par dabu“ veenkarši parprastas, vairak eeverojot formu, nekā saturu. Peemeram „Aug. dzives“ 8. lapas peezimé lasam sekošā kartā saisinatu un iz „Sar. par dabu“ izraudzitu teikumu: „Dazeem stadeem, peem. . . zirņeem. . . ir arveenu divas sikas lapiņas, kuŗas stav taisni veena otrai preti. Šadas tikko iz zemes izlidušanas (peem. zirņeem?!) asnu lapiņas sauc par seklu šķiliņam.“ Bet pilnigo teikumu iz „Sarunam“ izrakstot, iznak drusku citads saturs un leeta dabu citadu izskatu. Teikums skan: „Dazeem stadeem, peemeram, abelei, bumberam, sermuķšai, berzam, zirņeem, pupam, gurķeem un citeem ir arveen divas sikas lapiņas, kuŗas stav taisni veena otrai preti. Šadas tikko iz zemes izlidušanas asnu lapiņas sauc par seklu šķiliņam. . . “ Redzams, ka nelaimigais zirnīs šai rindā tikai tamdeļ eekļuvis, ka viņam ari divas seklu šķiliņas (jeb digļlapiņas), bet nevis tamdeļ, ka šīs lapiņas izleen iz zemes. Bet kad jau grib atrast kļudu, turotees pee formas, tad jau to var par kļudu apzimet. Kamdeļ lai popularā gramatā digļlapiņas, tuvakas apzimešanas deļ, nenosauc par asnu lapiņam, neredzu nekadu eemeslu. Man vismaz nav zinams, ka preeķš „asnu lapiņam“ musu botaniskā literaturā butu jau izstradajusees speciela nozime.

„Aug. dz.“ aprakstitajs zobojas par sekošeem teikumeem „Sarunās“; „Visa organiska valsts sastav no kanniņam. Katra kanniņa ir kadas sevišķas dzivibas sakums. Tā tad viss, kam tik dziviba, celees no kanniņas.“ Bet iz „Aug. dz.“ (16. un 17. l.) varam izrakstit gandrīz līdzigus teikumus, peemeram: „Ikkuŗš seklas augs jeb seklainis sakas ar veenu šuniņu. . . Ikkatrs augs neveen ceļas no šuniņas, bet ari visās savās daļās sastav no šuniņam. Viss, kas dzivo, lai tas visveenkaršakais augs vaj cilveks, sakas ar veenu šuniņu.“ Domas, ka redzams, veenadas; atleek tikai neprecizais teikums, ka katra kanniņa ir sevišķas dzivibas sakums. Šis teikums, ja šeit tikai nav drukas kļuda, drusku pavirši sastadits. Viņam bija jaskan, vardus „katrs“ un

„kads“ parmainot, ka katras dzivibas sakums ir kada kanniņa. To peerada logiskais sakars ar citeem teikumeem. Bet šis pašas „Aug. dz.“ peezimes teikums: „Protams, ka tee neizceļas (t. i. dzivneeki) vis no jebkuņas šuniņas, bet no sporas, apvaislotas oliņas u. t. t. leek domat, ka „Augu“ sarakstītajam zinamais teikums sevišķi tamdeļ nepatik, ka tas leek domat, ka dabá neveen dzivneeku vairošanai specifiski radītas šuniņas spej radīt jaunus organismus, bet ari kuņa katra šuniņa pee atgadījuma var but par pamatu jaunam organismam. Ja tas tá, tad „Aug. dz.“ apstradatajs veltīgi eekarsejees, jo — saprotama leeta — ka ari viņam būs zinams, ka pee vizzemakeem radījumeem, kas pec skaita dabá visvairak izplatīti, taču nemaz neatrodam diferencetas vairošanās šuniņas, tur kuņa katra šuniņa spejīga caur dalīšanas radīt jaunu organismu.

„Aug. dzives“ apstradatajs nevar paceest vardus „radīt“, „radījums.“ Redzams, cik talu var cilvēks nokļūt, ja tas ar teoretisku sikumu olekti sak merit pat vardus. Ja tá gribetum rikotees, tad mums ari „Aug. dziv.“ butu dažs labs vards uzradams, kuņš nepeepasets paša autora parleecibam.

Aiz gluži līdzigeem eemesleem teek zults izgasta par teikumu, kur runats par gara jeb dveseles nezudamību. Bet vaj tads apgalvojums tik ļauns, vaj tas nav jautājums, par kuņu var visadi domat? To tulin redzesim. Mes zinatné pazīstam ari speka nezudamību; pats autors pat aizrada uz jaunlaiku virzeenu dabas zinatné, kur veelas nezudamības veetá sak runat par speka nezudamību. Ja ari garu neatzīstam par nekadu parda-bisku buti, tad vismaz taču jāpeepem, ka tas ir speks vaj speku kopojum; un ká tads padots speka nezudamības likumam. Šis gara nezudamības jedzeens paleek vel veenmer pilnīgi sveš zinamam teologiskam jedzeenam, un to taču autors tikai grib; tamdeļ viņš eeskaitees.

Kadá citá peezimé autors leek manīt, ka „Sarunu“ tulkotājs šuniņu protoplasmātu nosaucis par šķīdru sulu. Tas nekur nav sacīts, turpretim „Sarunu“ 36. lap. p. (t. i. tāi pašā, iz kuņas „Aug. dz.“ autors izrakstījis zināmo teikumu par šķīdru sulu) protoplasmāts teek nosaukts par pabeezu, gļotainu šķīdromu. No tam noprotams, ka augšējā definīcija (šķīdra sula) nevar zīmetees uz protoplasmātu. Ja „Sarunās“ tomēr sacīts, ka kanniņas nav nekas cits, ka mazi, šķīdru sulu pildīti pusliņi, tad šee vardi jāsaprot tá, ká viņi sacīti, t. i. augu šuniņas teešam

pa visleelakai daļai protoplasmats iztaisa tikai planu areju kartiņu, kamer pats vidus peepildīts ar šķidru sulu.

Nevajaga pat nekadas leelas humanitates pret neveiklo teikumu, ka kanniņas veena ar otru saveenojas caur paplatām trubiņam jeb trauciņeem, lai neatrastum šeit deezin kadus greka un kauna darbus, jo pateesibā taču trubiņas lidzinas eelam un kanniņas nameem eelu apkartnē, tā tad vismaz fiziologiskā nozimē var runat par saveenojumu.

Peetiks ar šeem peemereem, lai redzetu, ko „Aug. dziv.“ apstradatajs meklejis un ko atradis. Viņa asums ari jo taļaku, jo vairak greezas pret pašu „Nodaļu“, jo beidzot jau gramatiņā uzeetās kļudas neteek vairs nedz gramatas autoram, nedz tulkotajam, bet taisni pašai „Nodaļai“ parmestas. Redzams, „Nodaļa“ ir skabarga „Aug. dziv.“ apstradataja acis. Par kļudainam ari man jaatzist peemeram sekošas definicijas „Sarunās“, kuŗas „Aug. dziv.“ uzraditas: ka pats klorofils parveršotees par sterķeļem; ka sekliņas pirmatnejais organs esot oliņa. Pirmā kļuda teešam eeverojama. Tomer nesaprotu, kamdeļ autoram nepeetika, ka viņš to veenā veen veetā uzradija? Tagad zinamā veena un ta pate kļuda citeta neveen pirmā (29 lap. p.), bet ari otrā burtnicā (19. lap. p.) un kadrreiz savā sevišķā peežimē ar ironiskeem peebildumeem un ļoti draudīgām izsauķšanas zimem! Tā tad autoram sevišķa kļudu uzradišanas metode.

Drusku aukstasinainaki, bet tomer veetam kā pats no Deeva sutits sogis, autors apeetas ar Ilsteru. Ari Ilstera gramatā teešam atrodamas dažas kļudas, par kadām man jaatzist saknes definicija un augu dvašošanas procesa attelojums, kuŗas kļudas uzraditas „Aug. dziv.“ Taļaku atrodamas dažas visos sikumos ne pilnigi precizas definicijas. Par tadu nosaucama, peemeram, „Aug. dziv.“ uzraditā definicija par digļlapu nozimi. Bet šo pašu nozimi ņemas „Aug.“ autors izskaidrot ar tadeem publikai nekur neizskaidroteem, tamdeļ pilnigi nesaprotameem specieleem termineem, kadi ir endospermats un perispermats. Kuŗš lai šeit paleek gudrais rakstu macitajs, kuŗš nabaga grecineeks? Ilsters visleelako veribu savā gramatiņā peegreezis specielai daļai, atstadams visparīgām definicijam (sakne, stumburs, lapas u. t. j. pr.) tikai dažas lapas puses. Ka dažās lapas pusēs visi smalkumi nav tik pamatīgi attelojami, kā to darijis „Aug. dz.“ autors veselās trijās burtnicās, tas saprotama leeta, bet tas vel nav kļuda. Bet „Aug. dzivē“ staditi Ilsteram tadi jautajumi, uz kuŗeem viņš nemaz negrib atbildet. See prasijumi staditi pec

šemata, kadu medz izstradatees studenti, sagatavodamees uz eksameni, atmiņas vingrinašanas daļ. Tee pa daļai vardu pa vardam izrakstīti, pat tulkoti iz gramatas: „Lehrbuch der Botanik für Hochschulen von Dr. Eduard Strassburger, Dr. Fritz Noll, Dr. Heinrich Schenck und Dr. A. F. W. Schimper. Jena, 1895. Verlag von August Fischer). Peeradijumam lai peeteek ar šeem teikumeem. Minētās gramatas 185. lap. pusē rakstīts: „Assimilation und Athmung sind zwei Lebensprocesse, die ganz unabhängig von einander in der Pflanze bestehen. Während nur die grünen Pflanzentheile und nur im Licht bei der Assimilation Kohlensäure zerlegen und Sauerstoff ausscheiden, athmen alle Pflanzenorgane ohne Ausnahme Tag und Nacht Sauerstoff ein und Kohlensäure aus.“ „Aug. dziv.“ apstradatajs ņemas (II. burt. 18. lap. p. Ilsteru pamacit, savu gudribas avotu — preti visparigam paradumam — slepdams, ar sekošiem, vardu pa vardam tulkoteem izskaidrojumiem: „Dvašošana un asimilešana ir 2 procesi, kuŗi norisinās augā neatkarīgi viens no otra. Kamer tikai zaļās auga daļās un tikai gaismā sadala ogļskabi un izraida skabekli (t. i. asimilācija), tamer visi auga organi, bez izņēmuma, deenu un nakti eelpo skabekli un izelpo ogļskabi.“ Nekas, labi tulkots!

Eepazisimees tuvaki ar dažu peezimju kodolu. „Aug. dz.“ protestets, ka Ilsters digļlapas vispar nosaucot par seklu šķilam, kamer „Aug. dziv.“ veenmer leetots termins digļlapas. Pečšada protesta katram jaspreež, ka Ilsteram vards digļlapas nemaz nav pazīstams, ka tas ir „Aug. dz.“ sarakstītāja pašdarināts termins. Bet tā tas nebūt nav, jo nevis „Aug. dziv.“ autors, bet pats Ilsters ir šī termina atradejs. Otram kartam: Ilsters vardu „seklu šķilīņas“ veenu pašu leeto tikai tik ilgi, kamer viņu uz to pavedina analogija pee zirņa, kuŗā atgadījumā pat „Aug. dziv.“ apstradatajs to kā analogiju peelaiž. Dibinādams terminu „seklu šķilīņas“, Ilsters turejees pee vacu termina „Samenlappen.“ Tikko tas sak runat par citeem augeem, tad viņš jau leeto kā galveno terminu „digļlapas“ un tikai paskaidrojumiem vel peemetina — brižeem pat tikai eekavās — terminu „seklu šķilīņas“. (Salīdz. Ilstera „Botanikā“ 54. un 112. l. p.)

Parmetums, ka Ilsters izskaidro ķerpjus nepareizi, arī iz pirksteem izsists. Ķerpji ir zimbionti no algem un senem, tā itin pareizi maca „Aug. dziv.“; deemžel tas tikai aizmirsts paskaidrot, kas ir zimbionti, un tas populāram autoram jāpeeskaita par greku. Bet vaj tad Ilsters ko citu maca, vaj viņš teešam

to pazistamo faktu nav zinajis? Tā apgalvo, bet tā nav. Ilsters nekur nesaka, ka ķerpji ir veenkarši organismi. Viņš turpretim 98. lap. pusē („Botaniká“) izsakas, ka tee „nepeeder pee sunu sugas“, bet „pec saveem augeem un dazeem citeem gabaleem ir radá pekam un algem“. Redzams, ka Ilsters zinajis, no ka-deem augeem sastav ķerpji; viņš pat lasitajeem licis to manit. Gaišaki viņš par ķerpju sastavdaļam laikam tamdeļ nav izsacījees, ka viņam nav bijis telpas eelaistes uz zimbiozes izskaidrojumu. Bet ar iso peezimi pec „Aug. dz.“ šemata, ka ķerpji ir zimbionti no algem un senem, latveešu lasitajeem itin nekas nav sacīts, vismaz mazak, neka izsaka Ilstera aizradījums par ķerpju radneecibu ar senem un algem.

Otrās burtnicas 11 lap. pusē Ilsteram parmests, ka viņš Adventivwurzeln nepareizi nosaucis par saņsaknem, jo saņsaknes esot „Seitenwurzeln.“ Šeit notikuse nelaime: vispirms Ilsters tadu kļudu nemaz netaisa, bet otrām kartam „Aug. dz.“ sarakstītajs un kritiķis pats taisa kļudu. Kritiķis laikam drusku pavirši palasījees savá vacu gramatá. Leeta tada: Ilsters par saņsaknem nosauc nevis Adventivwurzeln ká „Aug. dz.“ sarakstītajs to veletos, bet „Nebenwurzeln.“ Vardi „Nebenwurzeln“ un „Seitenwurzeln“ apzime veenu un to pašu jedzeenu, tee ir zīnonimi. Peeradījums šim manam apgalvojumam izlasams citētās vacu gramatas 35. lap. pusē, kur stav rakstīts: „Die übrigen Wurzeln verzweigen sich durch Bildung von Seitenwurzeln oder Nebenwurzeln.“ Par Adventivwurzeln ká par pavisam sevišķu leetu runāts pavisam citá papemeená. Tā tad „Aug. dz.“ apstradātajs maldas, apgalvodams, ka Adventivwurzeln un Nebenwurzeln esot zīnonimi. Un iz šī sava maldījuma viņš iztāisa Ilsteram kļudu. Tas gan drusku par daudz, sevišķi eeverojot autoritatīvi pamacošo stilu, kadu „Aug. dz.“ apstradātajs pret Ilsteru leeto.

Deezgan stipru breku „Aug. dz.“ autors sacēļ II. burt. 27. lap. pusē pret Ilsteru un „Nodaļu“ un atrod neveen kļudu uz kļudas, bet pat kļudu eekš kļudas, runādams par stumbura sastavdaļam. Tomer tik traka man tā leeta neizleekas, ja meģina saprast Ilstera domas un neturas pee vardeem un sikumeem. Runa par gremzdeem. Kas tee tadi par stumbura daļu? „Aug. dz.“ apgalvots, ka tee esot kambījs. Labi. Bet vaj tad tauta, kas šo vardu (gremzdi) radījuse, arī ko zin par kambiju? Ne, neka. Tā tad jāutājums jāstada sekoši: kadu stumbura daļu lai vislabāki nosaucam par gremzdeem: Tauta nevareja un nema-

ceja izveleetes, lai sevišķi kambiju tā godā. Ilsters saprot zem varda „gremzdi“ jeb „gremzdu malka“ to, ko vaceēši nosauc par „Splint“, bet „Aug. dz.“ sarakstītājs tikai kambiju. Kam taisnība? Ja tauta uz to nevar dot precīzu atbildi, tad mums jākonzultē praktiskais labums terminologijā un jāleek tam izšķirt abu autoru domas. Kaut arī es vairāk peekristu domam, ka nevis „Splint“, bet kambijs butu devejams par gremzdeem, tomēr par kategoriskeem prasījumeem, tā tad arī par kļūdam, šeit nevar būt runas, jo domstarpības vel nav kļūdas. Talaku kambijs taču veenmer ir tikai „Splint“ daļa. Tā tad vārds gremzdi, zīmets uz „Splint“, varetu arī itin labi zimetees uz kambiju. Otrām kartam: „Aug. dz.“ sarakstītājs atzist par kļūdu, ka Ilsters gremzdus apzimejis par malkas kartiņu. Tas vispirms nav nekāda kļūda, ja nostājas uz Ilstera stavokļa un nosauc par gremzdeem „Splint.“ Ja nams uzbuvets uz šķība pamata, tad, saprotams, arī pats nams būs šķibs. Tā tad šeit var būt runa, ja arī atzītum Ilstera gremzdu definīciju par kļūdainu — kas vel nemaz nav peeradits, ja daudz, tikai par veenu kļūdu. Otrām kartam esmu parleecinats, ka Ilsters gremzdus tamdeļ nosauc par malkas kartiņu, lai pašas leetas saturs tiktū saprotamaks, jo peemeram pee jedzeena: „gremzdi“ ir sevišķs auds, veenkarš lasitājs neka nevar domatees. Tā tad viņš šeit upurejis drusku no zinātniskās noteiktības publikas labākai saprašanai par labu.

Glūzi tas pats man jāsaaka par Ilsteram 30. lap. p. taisiteem parmetumeem, ka viņš nezinot mizas sastāvdaļas, sevišķi, kas ir kreve. Visi šee peeradijumi man vairāk atgadina studentu atmiņas repetīciju, nekā nopeetnu veļešanas, pamacit lasitāju popularā veidā par leetas pateeso stavokli. Leetas galvenais kodols atkal sekoš: ko lai nosaucam par krevi? Ilsters izpaldzēdams vairak tautas saprašanai, leeto korķauduma veetā vardu kreve (kraupe, krija). To „Aug. dz.“ atzist par kļūdu, pamacidams mus gandrīz vardu pa vardam pec Strassburgera — neko darīt, man šis noslepums jāizpauž — ka zinātniski par krevi devejamas audu kartas, kas — palikdamas arpusē no korķu kambija — nomirušas. Bet šis arpuses kartas taču arī nav nekas cits kā korķaudums, tikai sevišķi parversts un pildits ar dažādām veelam. Tā tad Ilstera solis nav nemaz tik neatvainojams. Turklāt viņš nemaz nerunā par korķaudumeem; viņš lasitājus tuvāki eepazistina tikai ar tam kartam, kuŗas tautā kā tadas jau drusku pazīstamas; tamdeļ viņš arī peeslejees tautas terminologijai.

Teesam gruti bija izestees cauri šim kritisku peezimju mudzeklim, bet citadi nevarēju, tas bija jadara. Uz to mani pamudināja pa daļai šo peezimju leeliskā arogance, pa daļai viņu neleetišķība, pa daļai viņu speja parprast neparprotamas leetas. Beigās vel gribetu peezimet, ka „Aug. dz.“ sarakstitajs tikai ar mazām variacijām izleetojis Ilstera terminologiju.

Pestalocci, viņa dzīve un pedagogiska darbība.

Viņa 150. dzimšanas dienai par piemēru pēc J. W. Abramova tulkojis un papildinājis O. Abels, Blomu skolotājs. Rīgā, 1896. g. pēc Kalniņa un Deuņmaņa drukata. Rīgas Latv. Beedr. Zin. Kom. Derīgu gramatu apgād. Nodaļas apgādībā.

Pirmā nodaļā iepazīstamies ar Pestalocci vecākiem un bērniem. Pestalocci ceļees no italiešu dzimtas. Viņš dzimis 1746. gadā. Vel nepēaugušam Pestalocci tevs nomirst un atstāj ģimeni trūcīgos apstākļos. Pestalocci tevs bija stingra rakstura un apzinīgs savā darbā arsts; mātē lābsirdīga sēveete, bet bez praktiska prāta un bez enerģijas, kādā vajadzīga dzīvē. Ģimēlija eetu bojā, ja uzticīga kalpone Babiņa, eeverojama caur savu darbību, veiklību un kārtību, nepaliktu par viņas sargengeli un glābēju dzīves raizēs. Pestalocci uzaug kā luteklis divu visjutīgāko un kreetnāko sēveešu ģadībā. Kas tālāku par dzimtas robežām noteek pašā pasaulē, par to viņam neveens neka nestāta. Milestība, taisnība, godbijība, kārtība un tīrība pušķo Pestalocci dzimtu; tās īpašības pāriet arī viņa sirdī. Bet līdz ar viņām viņa dabā pāriet arī sēvišķīgas rakstura īpašības: paraka jūtība, rakstura mikstums, bailīgums un gļēvulība. Jutas attīstas uz prāta reķina. Aiz dzimtas eespaida Pestalocci sirdī uzdigst arī tuvāku milestība un pašuzpūrešanās speja. Šīs īpašības padziļina un pašāki attīsta Pestalocci vec-tēvs, garīdzneeks, kas pats iz tautas vidus ceļees un kā tads saprot savas draudzes garīgās un meesīgās vajadzības. Vectēvs atver Pestalocci sirdij laucineeku kreetno rakstura īpašību un godā prāta bagatīgās krātuves. Pestalocci mātē brālis, kreetns arsts ar brīvprātīģēm uzskateem, eepazīstina to ar zemneeku apspēsto dzīvi, viņu grūto likteni. Mātē brāļā karstās runas par zemneeku raizēm un asaram dara uz jaunā Pestalocci miksto sirdi dziļu eespaidu. Otrā nodaļā mums rada, kādā garīga tumsība valda Pestalocci laikos par visām ļaužu šķīram. Skolas atrodas neapskauzamā stavoklī. Skolotāju veetu izpilda kurp-

neeki, skroderi, krodzeneeki. Skolás eemaca, ja daudz, tad lasit. Leek macitees deevvardu pantīnus no galvas, bez saprašas un pardomas. Rakstīt macas tikai izredzētie. Visparim pavisam mekaniski maca pazīt drukatu burtu, bet par prata izglītību nemaz negadā. Pirmo macību Pestalocci dabuja no vecteva un sekmes bija kreetnas. Vectevs zināja apmeerināt Pestalocci retās gara dāvanas. Kad Pestalocci vēlaku eestajās skolās, šais to laiku mekaniskās mašīnās, tad sekmes bija pavisam otrādas. Tur taisījās nokaut Pestalocci bagāto dveseli un eespaidīgo pratu. Pestalocci skolā dod eemeslu žēlotees par neuzmanību, bezrupību, pat par slinkumu. Bet tōtees vairak viņš skolotāju moca ar dažādeem jautājumeem, mēginādams nodziļinatees leetu kodolā, un caur to izpelnas no preekšneecības idiota atestātu. Pilsetas skolā valda pilsoņu izlutinātu bērnu lepība, aušulība un skolotāju peekukuļošana. Pestalocci pret visu šo protestē un eemanto eenaideekus. Vēlaku viņš paret Ciriķes koleģijā, kuŗa sagatavo uz augstskolu. Šeit skolotāju starpā valda idealisms un humanisms. Pestalocci karstā izsalkusē dvesele atrod bagatīgu barību. Starp skolotājeem un skolneekēem valda sirsnīga satiksme. Skolneeku starpā uzleesmo neatkarības un patstāvības jūtas, karsta tevijas mīlestība un pašuzpūrešanās spēja. Pestalocci eepazīstas ar tā laika idealismu literatūrā. Leelu eespaīdu uz viņu dara Russo „Emils“. Ciriķe ir to laiku rakstneecības centrs: tur peemit Vielandis, Klopstoks, Kleists, Fichte. Nodibinas koleģijas macekļu starpā kreetns jaunības draugu pulciņš. To starpā mināmi Šultess, Lavaters, Fissli. Kads koleģijas skolotājs ša pulciņa vadonis. Tur uzplauka speciģs gars, kas dzinās pec taisnības, brīvības un tautas labklājības. Iz pulciņa izkuņojās „Helvecijas beedriba“, kas noturēja kartīgas sedes un pārspreeda dažādu sadzīves jautājumus par audzināšanu, vēsturi, likumību. Nodibinas tauteešu laikraksts „Atgadinātais“, kur Pestalocci dedzīģs līdzstrādneeks. Šis laikraksts ūzsaks asu cīņu ar Ciriķes buržuaziju, kuŗai pretīģas visas idejas par tautas aplaimošanu. Leelkungi teek peezoboti, viņu nedarbi atklāti. Cīņa beidzas ar „Atgadinātāja“ aizleegšanu un tauteešu eesedinašanu ceetumā. Kamer dūsmīģee pilsoņi dedzina atklātā veetā „Atgadinātāja“ žultainos rakstus, tamer Pestalocci un beedri staīģā pa ceetuma juntu pipedami. Trešā nodaļā redzam, ka Pestalocci grib nodotees teesleetu zinātnem, lai aizstāvetu un apsārgātu tautas teesības un mantu. Bet šī zinātnē neapmeerina Pestalocci dzīvo garu. Viņš grib dvivot tautā,

atspirdzinatees pee viņas dzivibas pilnās kruts, grib to macit un vadit. Viņš nospreež palikt par zemkopi, par kadeem jau dazi viņa draugi palikuši. Tas sak macitees zemkopibu pee kada eeverojamaka zemkopja kā veenkaršs stradneeks. Bet viņa skolotajs zemkopibā ir vairak teoretikis un izmeginajumu entuziasts nekā praktisks zemkopis. Pestalocci aizeet no viņa un uzsak patstavigu dzivi kadā iredā muižinā, no praktiskas semkopibas maz ko zinadams. Šeit Pestalocci parved sev majās dzives beedreni, kada bagata pilsoņa meitu, ar kuŗu viņu jau senak ceenibas un draudzibas saites saistijušas. Kamer pats Pestalocci nesmuks un neveikls, tamer viņa laulatā draudzene skaista un veikla. Anna, tā sauc Pestalocci seevu, paleek caur savu bezgaligo milestibu, labo sirdi un gaišo pratu par Pestalocci labo likteni dzives raizēs, par viņa sauli izmisumu tumsibā. Caur nelaimigeem un nepraktiskeem uzņemumeem zemkopibā Pestalocci zaudē leelako daļu no savas mantibas un izirē leelako daļu no zemes. Bet viņa nemeerigais gars gribeja dzeedinat tautas bruces, kur veen spedams. Viņš dibina savā muižā bernu patversmi. Tur saplust berni visadi un no visām pusēm: rupji, netiri, nemaciti, neratni, kroplī, kas staigaja apkart bez mates, bez maizes, bez tikuma. Patversmei labi panakumi garigā ziņā. Mežonu pulciņš parversšas par miļeem, tireem, stradiģeem berniņeem. Bet eestades uzturešana maksā vairak, nekā bernu darbs spej ražot un atmaksat. Pestalocci greežas ar lugumu deļ palidzibas pee turigakām aprindam, bet materiela pabalsta veetā lidzjutiba paradas tikai labās domās un labos vardos. Pestalocci pardod visu savu mantibu patversmei par labu, bet tomer peespeests atsacitees no šī lolotā plana, jo pašam ar dzimtu atlicis tikai vel ceļa speekītis ar ceļa somu. Patversmes, šis Pestalocci sirdslutekļa, iznikšana pilnigi sadragaja viņa jutigo sirdi; viņam likās, ka viņš zaudetu pusi no savas dzivibas. Bet ļaudis un pat viņa draugi to saka turet par pratā jukušu. Pestalocci tomer atrod pabalstu pee draugeem un sak nodotees rakstneecibai. Ceturtā nodaļā eepazistamees ar viņa rakstneecisko darbibu. Pirmā darbā „Veentuļa vakara stundas“ vesela rinda aforismu, kur tomer jau izlasama viņa velakās pedagogiskās darbibas programa. Pestalocci kónstatē, ka caur izglitibu cilvekam janak pee istena eekšķiga meera un laimes, neskatotees uz dažadeem dzives apstakļeem. Maciba jauzsak ar pazistamu preekšmetu, vistuvako dzives apstakļu un dabas paradibu izskaidrojumeem, bet nevis ar sausu burtu un svešu,

abstraktu leetu eekalšanu smadzenés. Jamaca berni ar labu un saprotami, jamodina viņu ziņkarība. „Veentuļa vakara stundas“ palika nesaprastas, Pestalocci uzskatīja par arpratīgu. Otrs eeverojamākais darbs bija stasts „Linards un Gertruda“. Šis nodibināja Pestalocci slavu. Par šo darbu Pestalocci izpelnījās atzinību pēc augsteem un zemeem. Austrijas ministrs grafs Cincendorfs raksta autoram vairak siltas un pateicību pilnas vestules. Šai stastā telota zemu ļaužu dzīve. Tas ir sirsnīga dzimtas un tautas aina. Radītas tautas bedas, grūtības muļķības un nabadzība; turklāt aizradīts, kā šis posts noveršams caur sirds un prāta izglītības izplatīšanu. Apgaismoti vecaku, sevišķi mates uzdevumi tautas garīgās un meesīgās labklājības nodibināšanā. No viseem teem, kam pēc sava izglītības stavokļa un uzdevuma jābūt par tautas aizgādneem, Pestalocci prasa augstu idealismu un altruismu. Neeeverodams visu godu un atzinību, kadu Pestalocci parāda pat valdneeki, tas noskumst, ka viņa darbu vairak apskata kā maksas ražojumu, bet ka tur sludinātās macības neveens neizpilda praksē. Pestalocci bija citādi domājis. Lai apskaidrotu un tālāku attīstītu tās idejas, kas nesaprastas „Linardā un Gertrudā“, Pestalocci sarakstīja otru gramatu „Kristaps un Elze“. Ši aizķera tadus sadzīves sapīgus trumus, ka Šveicijas aristokratos par gramatu sacelas kurņšana un no tās tikai pirmā daļa tika izdota. Pestalocci nodibināja „Šveicijas Lapu“. Šai laikrakstā viņš veens pats darija visus darbus. Laikraksts graizīja šveiceešu sadzīves trumus. Tas nepatika aristokrateem, kas vareja būt veenīgi laikraksta abonenti, un laikraksts nodzīvoja savu suro mužu tikai veenu gadu. Apstradadams konkurences tematus: „Vaj un cik leelā merā eeteicami aprobežot greznību mazā brīvvalstī, kuŗas labklājība dibinata uz tirdzniecību“ un: „Likumu došana un bernu slepkavība“ Pestalocci eemantoja katrreiz godalgu. Beidzamā apcerejumā viņš sevišķi uz to aizrada, ka nekādi pat visstingrākie likumi nespej iznīcināt slepkavības, kuŗu celons meklejams sadzīves ļaunajās apstākļos. Pestalocci saraksta no „Linarda un Gertrudes“ vēl otro un trešo daļu. Starp citeem pedagogiskeem raksteem minami vēl sekoši Pestalocci apcerejumi: „Figurās manai abecei jeb manas domaņas pamati“ un „Noverojumi par dabisko gaitu cilveces attīstībā.“ Veselus 20 gadus Pestalocci nodarbojas savā Jaunā muižā ar rakstneecību un eegust plašu slavu. Viņš nak savos ceļojumos uz Vaciju sakarā ar Klopstoku, Geti, Vielandu, Herderi. Pa to laiku Francijā uzleesmo revolu-

cijas asinainā uguns. Tautas sapulce davina Pestalocci Francijas pilsoņa teesibas un uzaicina to uz Franciju par padoma deveju audzinašanas un macibas jautajums, bet Pestalocci atsaka uzaicinajumam, bailodamees par savas personas drošibu.

Peektá nodaļá redzam, ka ari Šveicijá seko revolucionara kustiba. Visi kantoni saveenojas veená valsti; kartu starpiba teek iznicinata. Starp citeem kantoneem Untervaldes kantons ar tadu kartibu nav meerá. Franči uzmetas par jaunás kartibas apsargatajeem, bet izdara parestibas. Peemeram teek nodedzinata Stances pilseta un caur to simteem bernu paleek bez teva un mates, bez maizes un pajumta. Šveicijas valdiba uzbuvé jaunu pilsetu un Pestalocci teek uzticeta paklidušo bernu apgadiba un audzinašana. Viņš pa otru reizi nodibina bernu patversmi Stances tuvumā. Patversmei eka ir pussagruvis seeveešu klosteris, kur valda mitrums un aukstums. Apstakli ļoti knapi. Pestalocci izpilda veens pats visas veetas, sakot no skolas direktora līdz naktssargam. Tur viņš maca apmeram 90 netirus, noplisušus, meesigi un garigi panikušus bernus un caur savu leelo milestibu un darbibu iztaisa no viņeem tirigus, darbigus, uzticigus un sirdi un pratá izglitotus bernus. Pestalocci eeveroja pamata likumu, ka katrs berns ir cilveks ar savám savadibam. Lidzekli viņam bija visu parspejoša milestiba, tikumiskas apziņas modinašana, noteikts meesigs un garigs darbs. Bet jau pec dazeem mēnešeem varmaciba nonaveja Pestalocci grezno milestibas augu: franču zaldati izdzina Pestalocci ar berneem iz klostera un apmetás tur uz dzivi. Tas bija breesmigs treeceens; Pestalocci atstaj savu eemiļoto darbu ká „pusemiris.“ Tomer censoņa sirds nerimst censtees, vel jo vairak tamdeļ, ka Pestalocci praksé dabujis parleecinatees par savu ideju pareizibu. Pestalocci meklé un atrod skolotaja paliga veetu Burgdorfá; viņa principals ir kurpneeks. Tas nav meerá ar Pestalocci metodí un sekmem; viņš teek parcelts uz citu skolu, kuŗa kadas jaunkundzes parraudzibá. Šeit viņš var darbotees pec paša patikšanas un sekmes ļoti labas. Pestalocci metode un panakumi audzinašaná greež uz sevi pat valdibas veribu. No viņas eeceltá komisija, kam japarbauda Pestalocci darbiba, atzist, ka Pestalocci pilnigi to sasneedzis, ko rakstós un runás apsoliņees. Pestalocci atsaka uzaicinajumam, nodibinat skolotaju zeminaru un to vadit. Viņš domajas savám idejam vairak kalpojot, ja nodibina macibas eestadi, kur katrs var nakt un parleecinatees par Pestalocci uzskatu un metodez pareizibu.

Burgdorfā nodibina ar valdības palīdzību bernu patversmi, kur bez Pestalocci vel strādā 3 jaunekļi, kas padevīgi savam skolotajam mīlestībā un uzticībā. Caur dabisko audzināšanas metodi šī eestade sasneedz neceretas sekmes, caur ko sev pēgreež neveen Šveicijas, bet pat visas Eiropas un pat Amerikas eeveribu. Instituts teek apceemots no malu malam un Pestalocci cenšas visus eepazistināt ar savu metodi. Viņš vel saraksta divas gramatas: „Kā Gertruda maca savus bernus“ un „Gramata matem.“ Pateicotees savai popularitātei Pestalocci teek eecelts par kadu no Šveicijas pilnvarneekēm, kuņeem Parizē janokarto kopam ar Napoleonu Šveicijas eekšējā parvaldiba. Bet Pestalocci humanā sirds eemanto egoistigā Napoleona antipatiju. Napoleons neka nesaprot no Pestalocci augstsirdigeem tautas izglitošanas planeem un eedomajas, ka viņš ir jezuits, kas ar savu peekriteju palīdzību jaunā paaudzē grib sasneegt zinamus politiskus merķus. Pestalocci Šveicijā teek apceetinats no Napoleona eeredņeem un Burgdorfas instituts izputinats, kaut gan Pestalocci velaku palaiz vaļam. Bet šada varmaciba sacel visā Šveicijā kurnešanu. Pestalocci, uzaicinats eeriko Iverdonas pilsetā vel ertaku institutu. Sestā nodaļā redzam Pestalocci Iverdonas institutā darbojamees. Sis instituts pastav no 1805—1823. Viņu apmeklē skoleni iz visas Eiropas, ja pat iz Amerikas. Institutu apceemo pat valdneeki: Holandijas karalis Ludviķis, Prusijas karalis Fridriķis Vilhelms III un Kreevijas Keizars Aleksanders I. Beidzamaiis davina Pestalocci rakstu izdošanai 5000 rbļ. un aizņem uz Kreeviju kadu no Pestalocci labakeem paliga skolotajeem, kuņam bija jaudzina leelkpazi. Pestalocci lika leelu veribu uz to, ka apmekletaji dabutu labu eespaaidu no instituta. Eestade tika sevišķi sagatavota uz katru apceemojumu un uz revizijam. To Pestalocci darija veenigi ar noluku, lai eemantotu savām augstām idejam peekritejus. Un teešam instituts apbura visus apceemotajus. Pec Pestalocci macibam tika eerikota sevišķi Prusijā tautas izglitiba. Tur darbojās skolotaji, kas pee Pestalocci uz to sevišķi sagatavojusees. Kamer Pestalocci, jau apmeram 70 gadus vecs, visus savus spekus izleetoja, eekaņodams caur raksteem un caur satiksmi savai macibai peekritejus un gadadams par eestades arejo spozumu, tamer eekšējā kartiba institutā panika. Skolotaji nepaspeja un nemaceja visur audzināšanas darbus padarit, kā to pateesibā prasija Pestalocci idejas. Skoleni dzivē eeevesās dzimtas parauga veetā kazarmas paraugs ar stingru formalismu. Pestalocci šo parmaiņu nepamanija, jo bija

tá apkrauts darbeem, ka stradaja 20 stundas par deenu un tomer visu nepaspeja. Skoleni no zinatnem ļoti maz ko eemacijás. Kads patmiligs un godkarigs Pestalocci paligs, kuŗam viņš mazak uzticejás neká citeem, jutás apvainots un uzsaka pret Pestalocci pravu leetas deļ, kuŗá tas bija gluži nevainigs, ja daudz, tad tikai formas pec apvainojams. Tas cela institutam neslavu. Ar to vel nepeetika. Šis viltigais un godkarigais skolotajš zinaja tá izleetot Pestalocci nepraktisko pratu un parak leelo uzticibu, ka tam izdevás izest iz skolas visus labos skolotajus. Instituts nika un iznika aiz naudas trukuma, lai gan Pestalocci tam upureja visu savu mantibu. Pestalocci, 79 gadu vecs, no sirdesteem gandriz vaj mira pee sava instituta kapa. Sava muŗa beigas tas pavadija pee sava dela Jauná muiŗá un tur sarakstija savu dzives gajumu: „Manas dzives liktens“ un „Gulbja dzeesma.“ Viņš vel dzivi peedalijás pee tautiskás „Helvecijas beedribas“ un bija tur par preekšneeku. Tas apmeklé skolas, kuŗas pec viņa idejam eerikotas, un teek apbalvots ar krašņu ozola vaiņagu. Mirst meerigu navi, peedodams viseem saveem eenaidneekeem.

Septitá no daļá parrunati Pestalocci raksturs un uzskati. Šeit kopigá sakará atkartotas tás Pestalocci raksturigás ipašibas, par kuŗam jau eepreekšejás nodalás bija runa. Sevišķi teek uzsverta milestiba, kada dega viņa sirdi neveen preekš berneem, bet sevišķi preekš tautas un nabadzigakám tautas šķiram. Gadibá par likteņa paberneem Pestalocci izradijis retu taļredzibu nakotné. Tapat bernu audzinašaná, ká ari tautas izglitibas jautajumā Pestalocci visleelako svaru leek uz dabiskumu un dabisku prasijumu eeverošanu. Tai ziņá viņš sava laika berns. Sevišķi viņš zobojas un sirdijas par nedabiskás zistemas izglitibas aizstavjeem. Skolenus viņš leek macit uz tikumibu un darbibu nevis caur vardeem, bet caur preekšzimi un darbeem. Izglitibas pamats leekams dzimtá; audzinašanai un macibas eeroceem jabut milestibai. Audzinašaná jaatļauj berneem briviba, sekot un attistit savas ipatnigas ipašibas. Bernu pašmeģinajumeem leela nozime tikumibas nodibinašaná. Visám macibam jaesakas ar realu leetu uzskatišanu, kas vistuvaká apkartné. Sevišķi interesanti zinat, ka pats Pestalocci bijis ļoti slikts praktisks kolotajš. Gaiši peeradits, ka viņš pats grekojis pret savám pamata macibam. Tas pamatojas uz viņa rakstura pamatipašibu: Pestalocci bija pavisam nepraktisks un neveikls cilveks sadzivé. Ļoti raksturigi izsacijees par viņu Lavaters:

„Ja es butu valdneeks, tad es tevi (Pestalocci) eeceltu par apgaismošanas ministri, bet par skolotāju es tevi neliktu ir ne pašā mazākā ceema skolā.“

Pee gramatiņas vel peelikts peelikums, kur parrunāti majas dzives un majas macibas svars un nozime. Ši nodaļa savā ziņā ļoti interesanta. Pestalocci izšķir civilizaciju no kulturas. Par civilizaciju viņš nosauc kolektīvās cilveku dzives jeb sadzives attistību, par kulturu — cilveku individualo izglītību. Pestalocci visu cilveces laimi būvē uz individualās izglītības pamateem. Tikai tā atšķirot cilvekus no lopeem, kamer tā saucan ā dzives un sadzives gudribā Pestalocci neatrod nekādus tikumus. Tur valdot tikai pašmīlība, egoistīga gudriba, savstarpīga cīņa ar vīseem sadzives dubļeem un tikumu veetā meli, arejs glaunums un spožums. Bet individualai izglītībai jādod cilvekam sirds un prata glītums, tad tas naks pee sirds meera un laimes. Bērni individualās izglītības pamati nav nekur citur leekami, kā tikai dzimtas dzīvē. Dzimtas dvīvē, kur valda meers, tur arī jāpaceļas un jāattīstas cilveka augstākai, dzīvībai, dveseles vispusīgai harmoniskai izglītībai. Bet dzimtas dzīvē un labklājība ir pamati, uz kurēem dibinama tautas labklājība. Arī skolās peekopjama individuala izglītība. Tā tad majas macība un audzināšana ir tā svarīgākā un vissvetākā leeta.

Censos gramatiņas simpātisko saturu tā referēt, kads viņš ir, caur to referats iznaca varbut drusku garaks, nekā viņš dažam patik. To dariju tamdeļ, ka gramatiņā izsacīta dažāda laba doma, kas mus vel šo baltu deenu interesē; ka tur aizkustināti jautājumi, kas arī latveešu sadzīvē varetu atrast atbalsu.

Par gramatiņas apstradājumu man jāizsakas, ka tur ļoti daudz atkartojamu, caur ko apstradatā veela zaudē parskatāmību. Visparīgi jāsaķa, ka veela bija daudz labāki un sistematiskāki nokartojama, nekā tas noticis. Stils veetam arī parsalīts zinonimeem un atkartojumeem, kas apgrūtina lasīšanu un nogurdina. Tomēr jāleecina, ka darbs labs, valoda deezgan gaiša un tekoša.

Zemes un tautas.

I. burtnīca. Kā Ķīneši dzīvo?

Rīgas Latv. Beedr. Zinīb. Komisijas ģderīg. gram. apgad. Nodaļas izdevums. Drukāta 1896. gadā pee Kalnīpa un Deucmāpa.

Višpīrims mus autors eepazīstīna ar Ķīnas ģeografiju, viņas kalneem, upem un pilsetam, ar zemes sastavu un eeverojama-

keem augeem. See tikai, ka bez klatpeeliktas kartes tadas ziņas maz pamaca.

Taļaku druskas iz Ķīnas vestures. Ķīna palikuse bez maz tada pat, kada bija preekš 3000 gad. preekš Kristus. Tas tamdeļ, ka viņa atrodas nomalā no tām tautam, kuŗas bijuŗas pa leelakai daļai vestures darinatajas; bez tam vel raras ipaŗības vainigas. Ķīneeŗi savu zemi uzvarejuŗi ne ar karēem, bet meera celā. Uzvaredami tee nav darinajuŗi vergus, tamdeļ paŗā Ķīnā nav bijis verdzibas. Ķīneeŗeem nav bijis privilegetas muiŗneecibas. Veenigā privilegetā ņķira ir valsts eeredņi, bet ari ņeit privilegijas nepareet uz dzimtu. Bagatiba nav Ķīneetim goda peeŗķireja; godu panak tikai caur pakalpojumeem valsts labumam. Ķīnā bagatiba nav sapludusi veenās rokās; plaista starp bagateem un nabageem nav tik leela, kada Eiropā. Gan ari Ķīnā kartu starpiba, tomer ta nav tik norobeŗota. Augstakā ņķira — eeredņi, otrā ņķira — lauksaimneeki, kuŗa beidzamā kā partikas raŗotaja ļoti ceenita. Treŗā karta — amatneeki, tikai ceturtā ir tirgotaji, tamdeļ ka tee neraŗo

Ķīneeŗi ir paceetigi, meera miļotaji, padevigi un stradigi, nodarbojas ar zemkopibu, zveju u. t. pr. Senatņē Ķīnā visur bijis kopipaŗums. Otrā gadusimteni pec Kristus celās feodalā valdiba, treŗā un ceturtā gadusimteni p. Kr. naca pilniga zemes privatipaŗuma kartiba. Zemkopiba sak nikt. No 14—16 gadusimtenim nodibinas patstaviga zemneeku karta, jo valdiba peespeeŗ leelgruntneekus, kam leelaki zemes gabali, nekā likumiski atļauts, pardot par neecigu atlidzinajumu valdibai parakos zemes gabalus, kuŗi teek iznomati daŗadām dzimtam. Dzimtas to var mazakeem gabaliņeem taļaku iznomat, izņemot zinamu zemes gabalu, kuŗam veenmer japaleek par neizdodamu dzimtas mantu.

Ķīneeŗi zemi apstradā labi un peeteek ar mazumu baribas. Tee brauc uz Ameriku un atņem stradneekeem darbu. Parskats par ņo kustibu un amerikaņu likumi pret ķīneeŗu eenakŗanu. ņee likumi visi veltigi, tamdeļ ka ķīneeŗi visletaki strada!

Taļaku eepazistamees ar ķīneeŗu valdibas satversmi un viņu financem. Ķīneeŗu valoda. Viņu literatura varbut leeluma ziņā visleelakā pasaulē. 1782. gadā iznaca 78,431 burtņicās drukats katalogs, kuŗā mineti visi kaut cik eeverojamaki ķīneeŗu raksti. Literaturas zeedu laiks ir vestures sakumā. Velaku ta sastingst lidz ar garigo dzivi: sak platitees tikai tukŗa un neaugliga gramatu gudriba. Klasiskās literaturas pirmā veetā

tautas dzeja. Dzeemas ļoti vecas, apdzeed dabu, cilveku dzivi un darbus; tās seriga rakstura. Dušas, uguns, varonibas tur neatrodam. Tas stav sakarā ar valdibas formu. Visur dves pretim pazemiba un padeviba. Ķīneešiem nav neveena varoniska epa. Ķīneešiem kads ducis laikrakstu. Izdod pat jau ilustrētus žurnalus.

Vispirms ķīneeši leetojuši rakstiņānai bambusa needres tafelites, tad ceēši saustu zidu. 105. g. p. Kr. sak izgataivot papiru. Jau preekš Kristus dzimšanas tee pazinuši gramatu drukašanu.

Tapat jau sirmā senatnē preekš Kristus tee atraduši kompasu un šaujamo pulveri. Ķīneešu atradumi izdariti vairak nejauši; tee nav nopeetnu petijumu augli.

Par tautas izglitibu ķīneeši gan gada, bet bez kadeem zinatniskeem pamateem. Visa ķīneešu tautas apgaismošanas mašinerija ir teešam „ķiniska“.

Ķīneešu ticiba pamatojas uz dabas speku un senču deevinašanu. Ķinā baznica no valsts šķirta. Ķīneeši laulibu uzskata par valsts aktu, tā tad tur valda civillauliba. Abas beigās minētās ir leetas, pec kuřām mes Eiropā veltigi cinamees.

Ķīneeši ļoti ceena savus vecakus. Dzimtas dzive ir sabeedribas dzives pamats. Dzimtas tevam neaprobežota vara par dzimts locekļiem. Seeveetes teek breesmigi verdzinatas. Tā, peemeram, seevas pat dibinata greizsirdiba ir laulibas šķiršanas eemesls. Bet seeva var no vira tikai tad peeprasis šķirsanu, ja viņš to soda ar meesas sodu vaj luko pardot. Jaunībā seeva padota vecaku varai, laulībā vira varai un velaku dela varai. Tamdeļ dibinajotees jaunavu beedribas, kas nozverotees nekad neprecetees, bet labaki mirt. Taļakās nodaļās teek atstastiti kada franča peedzivojumi, kas vairak gadus Ķinā dzivojis. Viņš apraksta kadu ķīneešu zemkopibas dzimtu. Mes eepazistamees ar viņu zemkopibu, ar dzimts eekšejo dzivi, ar eerašam un tikumeem. Parleecinamees, ka dzimtas sadzive ļoti attistita, ka ar to lepojas. Tas pats jasaka par visu ķīneešu sabeedrisko apziņu. Dzimtenes un tevijas milestiba pee ķīneešiem lidzinajas censibai, pavairot visu labu un pateesu, mazinat ļaunumu, neauglibu un navi. Par šo censibu valda savstarpeja milestiba.

Tautas izglitiba, bet ari tirdzneeciba, atsvabinatas no valdibas parraudzibas. Ķinā ļoti plašā merā valda dzimtu pašvaldiba. Sabeedribas prasijumus valdiba ļoti cenšas eeverot. Valdiba atļauj pilnigu sabeedribu un sapulču brivibu. Likumus

izdod tikai tadus, kas saskan ar valsts prasījumeem. Tos vairak gadus parbauda, eekams apstiprina. Kīnā nav cenzuras. Dzimtas sevi pašas teesajas, likumi šeit sirdsapziņa. Savstarpeja uzticība ļoti attīstīta. Sodi speež uz labošanas — nevis caur ceetumeem, kā Eiropā. Kīneešu ticība maca, ka ar domam veen, lai tās ari nezin cik labas, nepeeteek. Tās jarauga izvezt dzivē, un jadzivo tā, ka ir pašam, ir citeem labi. Tā peekodina Konfucijs. Debesis ir tikai pasaules daļa. Cilveks sev pats var radīt paradīzi. Vecaki jagodina, jo tee deva dzivību. Jacenšas katram sevi labot, tad sadzive būs laba. Visi cilveki no Deeva, tamdeļ visos ir milestibas, labsirdibas, pateesibas un taisnibas jutas. Bet visi nevar šis ipašibas attīstīt. Labakee un gudrakee cilveki noder par preekšzimi citeem. Augstakā dzives gudriba ir, izdibinat un papildinat tos prata pamatus, kuři viseem doti no debesim, lai caur to sasneegtu vispīlnigako labklajību. Bet pee tam ari vajaga izpetīt labuma un ļaunuma celopus, citadi nevar lidzet. Caur tadu petišanu prats un sirds teek skaidroti. Deevs ir mužigs. Pilnīgi Deevu saprast neveens cilveks nespej. Deevam tuvina sava egoisma mazinašana un gribas spejas stiprinašana.

Kīneešem viseeverojamakee svetki ir zemkopibas un mīrušo svetki.

Kīnā nav pastavigas leelas armijas; pastav tikai daži pulki. Kīneešu stiprakee eeroči ir darbs un uz taisnibas dibinata dzives kartība. Katrs darbs Kīnā ceenits. Publiskās ekās lasami apmeram sekoši teikumi: „Neveens nevar sevi devēt laimīgu, kamer vel uz pasaules ir kaut ari tikai veens nelaimīgais. Kas dzivo bez darba, tas leek savam tuvakam mirt badā“. Cilvecība, veenpratība, taisnība! tee ir kīneešu dzives pamati: „Jaeegust tikai labi tikumi, teic Konfucijs, viss cits nak pats no sevis“.

Referedams, saprotams, uz mata turejos pee gramatiņas domu gaitas. Jasaka, ka viss, kas šeit par kīneešem sacīts man pa daļai izleekas tik labs, sapratīgs, augsts un pat moderni ideāls, ka nakas tam grūti ticēt. Vel vairak: kīneešu dzive gramatiņā apgaismota to ideju gaismā, kuŗa ir dažādu musu laiku sabeedrisko prasījumu atspīdums. Var celtees šaubas, vaj tikai autors, kalpodams zināmeem parleecinājumeem, kas eelauzuši Eiropas sabeedriskā apziņā ceļu, nav licis kīneešem tā domāt, runāt un dzīvot, kā viņa sirds to velas. Nozelojami, ka nav peedoti avoti, pec kuŗeem gramatiņa sarakstīta, jo par veenkaršu tulkojumu viņa nav nosaukta.

Ar gramatiņas valodu var but meerā, ta deezgan tekoša.

Tikai gramatiņas saturs nav deezgan sistemātiski, kā tas velejams popularos rakstos, sakartots, caur ko eeradušeess daži atkartojumi un līdz ar to cees veelas parskatāmiba. Tā peemeram par ķīneešu ticību rīnats trijās, veenā no otras attālās nodaļās. Butu labaki, ja tas butu noticis veenā paņemeenā.

Visadā ziņā ļoti jāpreecajas, ka tautu sak eepazistināt ar citu tautu dzivi. Kaut gan šai aprakstā ķīneešu izdaudzinatee precivilizācijas muri pilnigi pazuduši pret tiro cilvecību un dzives gudribu, kuņas esot ķīneesu dzives pamatakmens, tomer ari no tada varbut drusku parak idealistiska apraksta varam macitees.

Padomi, kā vecakeem izturetees, ja berni saslimst ar lipigām slimibam.

A. F. Hippiusa praktiski padomi. Ar profesora N. F. Filatova sarakstiteem preekšvardeem. Talkojusi L. J. Apgadajusi Rīg. Latv. Beedr. Zinību Komisijas Derīgu gramatu apgal. Nodaļa. Drukata pee Kalniņa un Deņņapa.

Gramatiņas merķi nosaciti preekšvardā. Viņai tiri praktisks noluks: dot padomus, kā izsargāt ar lipigām slimibam saslimušus bernus un viņu apkartni no ļaunumeem, kas aiz nesapratīgas rikošanās abeem var celtees. Eevadā autors rada, kada leela nozīme lipigām slimibam preekš bernu mirstības, bet ari preekš viņu velakās veselības. Tamdeļ lipīgas slimības aprobežojamas vīseem spekeem un tur publikai janak arsteem palīgā.

Pirmā nodaļā autors maca, kā jakopj berni, kas saslimuši ar atru lipīgu slimību. Pamacības par slimneeku atšķiršanu un parveetošanu, lai izsargātu citus no peelipšanas. Aizrādījumi, pee kadām slimībām, kamdeļ, kad un kā vislabaki slimi berni parvedami uz slimnīcam un kā viņi tur kopjami sev un apkaimē par labu. Pamacība, kada izvelama un kā eerikojama ar lipigām slimībām saslimušēem berneem apkopjamā iztāba, kā jāizdara apkopšana un slimneeku apraudzišana, pee kam sevišķa verība peegreesta apstāklim, kā slimneeku apkartne izsargājama no slimības izplatīšanas. Šee padomi doti ar labu saprašu un parleeecinošā veidā, peemeroti praksei. Aizrādījumi, ar kadeem aizsardzības līdzekļēem izdarama ar lipigām slimībām mirušu bernu apberošana, lai slimība neizplatītos. Tikai beidzamee padomi, man leekas, parak saisināti un tadā veidā atstāstīti, ka tee, peemeram laucineekeem, nebūs parleeecinoši. Kur teek daudz grekots, tur ari daudz jāpeerada, jātelo, jāludz, jābeedina un jādraud.

Otrá nodaļá runa par veja bakam, viņu leelo lipigumu. Apsleptais slimības laikmets gramatīnā nosacīts uz „taisni 14 deenam“, peelaižot tikai dažu stundu starpību. Kaut gan tas pee šīs slimības sameram ļoti labi zināms, tomēr tā uz stundām viņš nav apņēināms. Pamacība, kā apkārtne izsargājama no veja bakam; cik ilgi veja baku slimneeki var šo slimību izplatīt, kad atļaujams skolu apmeklet, kā velāk dezinficējama slimneeka iztāba.

Trešā nodaļá parrunāta sevišķi bērnu influenza. Tāda specializēšana no zinātnes stāvokļa jāatzīst par drusku patvarīgu; arī praksē viņa nevar reflektēt uz atzinību. Pee influencas jau tā kā tā eeverots, ka arstu starpā viņas robežas teek ļoti patvarīgi paplašinātas uz citu slimību reķina. Tā, man šķēet, autors dara ar dažādeem elpojamo organu eekaisumeem, sevišķi ar bronchiteem, sabāzdam tos visus influencas platā maisā. Visādā ziņā autors neuzrāda bērnu influencai, ar kuŗu — preti peeaugušo influencai — saslimstot visbeežāki bērni līdz peektam gadam, nekādas parleeecinošas un atšķirošas sevišķības. Viņa raksturojums tikpat labi var zimetees uz augšējo elpojamo ceļu atreem eekaisumeem, kā arī uz atreem bronchiteem, kuŗi mazus bērnus ļoti beeži moka.

Ceturrtā nodaļá ļoti leetišķi parrunāta difterija. Eeverojot šīs slimības leelo lipigumu un breesmigumu, autors nopeetni un plaši aprāda, kā šī slimība attīstas un izplešas un kā jārīkojas ar difterijas slimneekeem, lai slimību neizplatītu. Doti ļoti labi padomi matem, peemeram, apskatīt katru deenu savu bērnu rīklīti. Itin pareizi eeteikta arī jau Beringa pote pret difteriju. Beigās šai pašā nodaļá parrunāts arī tā sauktais „krupis“ kā sevišķs difterita veids.

Peektā nodaļá slimība angina nosaukta pa latviski ar vardu „vajš kakls“. Man labāki patīktu termins „rīkles gala eekaisums“. Sevišķi ar leelu atzinību jāpeemin, ka autors eeteic apeetees aizsardzības un slimneeka nošķirošanas ziņā ar katru rīkles gala eekaisumu, eekams slimība droši raksturojama, tapat, kā ar difteriju, jo nereti pat arsts pašā sakumā nevar galvot, vaj bērns slims tikai ar angīnu, jeb vaj jau varbut tam ir difterija.

Sestā nodaļá aizausu dzeedzeru eekaisums devēts par „cuciņam“, kuŗš vārds esot veetām tautā pazīstāms. Man jā-saka, ka šo terminu nekur neesmu dzirdējis, nedz Kurzemē, nedz Vidzemē, kaut gan jāatzīst, ka pee tāda eekaisuma bērna resnais

kaklis un uztukumī ap ausīm var gān atgadināt cucīņas kaklu. Tomēr es labākī veļetos leetot zinatnisko terminu: aizausu dzeedzeru eekaisums.

Septitā nodaļā aprakstīts gārāis klepus, sevišķī eeverotas viņa peelipšanas un izplatīšanās veetas: skolas, bērnu darzi, visparīgi — sapulces veetas.

Astotā nodaļā parrunātas peeteekošā plašumā un deezgan leetišķī masalas. Itin pareizi teek apkarotas sevišķī publikā izplatītās domas, ka masalas ir slimība, kas nepelna nekādu eeverību un arstešanu.

Devitā nodaļā slimība „rubeolae“ (Rötheln) devetā par masaliņām, kuŗš termins man tamdeļ nepatīk, ka tas leek domāt, ka šī slimība nav nekāda patstāvīga un sevišķā, bet tikai veeglas masalas jeb „masaliņas“. Varbut butu pareizākī leetot terminu „sarkanītes“.

Desmitā nodaļā aprakstīta asinsserga, viņas lipīgums un līdzekļī, kā no tās izsargātees. Tikai trukst aizradījumu, ka asinsserga arī izplatās caur dzeramu ūdeni, kamdeļ sergas laikā dzerams tikai novārīts ūdens.

Veenpadsmītā nodaļā mus eepazistīna ar šarlaku. Labī teloti viņa pirmee zīmtomi un breesmīgums; labī aizradījumi, kā no viņa izsargāt majneekus.

Tas isumā gramatiņas saturs. Sevišķī vel jāpeemin, ka autors, eeverodams arī Kreevijas likumiskos nosacījumus par lipīgām slimībām, meģina skaidrī pee katras slimības nosacīt, neveen kād slimneeks pec izveseļošanās, bet arī kād citī majas bērni, kas vareja satīktees ar slimo, atkal var apmeklet skolu, nedraudedami slimību izplatīt. Tomēr visur izmanāms, ka gramatiņa sarakstīta vairāk preeķš pilsetneekeem, sevišķī preeķš turīgākām šķīram, kamer tā lauceneeku sevišķos apstākļus masak eeverojusi.

Viņa sarakstīta arī leetpratību un tulkota — cik varu spreest, nesalīdzinājīs latveešu tulkojumu ar originalu — tekošā latveešu valodā. Tulkojums peerada, ka ceen. tulkotāja parvaldījusi tulkojamo tematu. Tomēr atrodāmas veetas, kuŗas vismaz labākī bīja tulkojamas. Tā peemeram 41. lap. pusē teikums: „Un peelipšanas gadījumā izsauc (t. i. baciļi) atkal tikai asinssergu“ — nekādi nav uzskatāms par latvisku. Teikums 5. l. p. „Attīstījušās tās (t. i. lipīgas slimības) — nerunājot nemaz par gadījumeem, kuŗi beidzas ar nāvī — atstāj neizdzešamas pedas ar vīseem no arstu puses izleetoteem līdzekļeem“, peemeram, pavīsam

gruti saprotams. Bet tadas tikai paris veetas; citadi apstradajums gluds, gaišs un labs.

Tēna domas par makslu.

Latviski apstradajis Vizulis. Apgadajusi Rīg. Latv. Beedr. Zimbu Komisijas Derig. gram. apgad. Nodaļa. Rīgā, 1897, drukata pee Kalniņa un Deuņņapa.

Šai gramatā eevētoti divi Tēna preekšlasijumi; no kuņēem pirmais „Makslas filozofija“ runā par makslas dabu un ceļšanos; otrais par „Ideālu makslā“ pamaca, ar ko makslai ipaši janodarbojas. Tēna kritika dibinas uz zinatnes. Tēns eeravis jaunās sleedes makslas kritikā. Viņš cenšas izpetit makslas ražojumus kā zinatniskis petneeks. Viņam kalpo analitiskā petišanas metode, kuņā dabas zinatné ir valdneece. Tiktaļ mus Vizulis preekšvardā eepazistina ar Tēnu.

„Makslas filozofijas“ pirmā daļā Tēns runā par makslas dabu. Viņš makslas ražojumus neuzskata par patstavigam paradibam. Tas meklé un atrod nosacijnmus, no kuņēem katrs makslas ražojums atkarigs. Ar šēem nosacijumeem autors mus eepazistina soli pa solim, staigādams analitisko petijamo gaitu. Vispirms autors mums aizrada, ka katrs makslas ražojums uzskatams par makslineeka darbības daļu. Taļaku viņš mums gaiši un parleecinoši peerada ar peemereem, ka katrs makslas ražojums atkarigs no tā laika un tās veetas makslineeku grupas, kuņāi makslineeks peederejis. Bet trešam kartam ari šis makslineeku pulks nav nekas neatkarigs; to parvalda tā laika sabeedribas tikumigais un garigais stavoklis. Makslineeki savas dzives svarigakós vilceenós gluži lidzigi teem, kas apluko un bauda viņu makslu. Peeradijumam ņemti parleecinoši peemeri iz spaneešu XVI. un XVII. gad. simteņa literaturas, iz greeķu klasiķu laikmeta, iz holandeešu gleznošanas makslas vestures, iz franču XIV. gadu simteņa literaturas. Tā tad galu galos katra makslas ražojuma daba atkariga no sava laika „garīgās temperaturas“, kā Tēns ļoti nozīmigi izsakas. Ja mums griba un speja pilnīgi izdibinat un saprast dažādu laiku garigo temperaturu, kuņā uzdiguši dažādee makslas ražojumi, tad mes teekam pee makslas filozofijas jeb pee estetikas macibas. Šai estetikai nav dogmatiska, bet vesturiska daba. Viņa makslas ražojumus neuzskata vis kā uzslavejamus vaj nosodamus, bet kā izpetamus un neizskaidrojamus faktus. Viņa negrib makslineekeem ceļu nosacit, tos vadit, atzidama to par neeespejamu. Viņa eevero visus makslas veidus, visus makslineeku pulkus, kā ari sevišķus

makslīneekus un eevero un ar veenadu zimpatiju izturas pat pret tadeem, kas veens otram gluži pretiški; viņa tos uzskata par dažādām cilvēku gara paradībām, viņa domā, ka jo dažādākas šīs paradības, jo labāki var eepazītees ar cilvēku garu no visām pusēm. Varbut daži labi no musu kritiķeem gribēs uz Tēnu atsauktees, bet beidzamee vardi leecina, ka viņeem uz to nav teesibas. Laikam nekur citur kritiķi tā nejadēlē apkart ar laureem un rozem veenā rokā, ar rikstem un dadzeem otrā, kā tas noteek pee mums. Peeradijumus musu publikai nemedz dot, un ta ari tos jau pavisam aizmirsusi prasit. Tā tad Tēna makslas kritikas metode pamatojas uz tam, ka viņa izpeti makslas ražojumus kopam ar sava laika garigo temperatūru.

Otrā nodaļā ar šīs metodes palīdzību teek izšķirts jautājums: Kas ir maksla? To Tēns dara nevis ar abstraktu formulu, bet ar faktu peepalīdzību analitiskā ceļā. Viņš analizē daudz faktus (t. i. makslas ražojumus) un novero, kadas viņeem viseem kopīgas īpašības, kadas teem savādības, kas tos atšķir no citeem cilvēku gara darbeem. Vispirms viņš konstatē faktu, ka dzeja, skulptūra, gleznošana, arhitektūra un muzika — visas ir zināmā mērā pakalādarinātajās makslās. Viņas attelo reālas leetas. Kamer makslīneeki jaunības spīgtumā peeturejušees pee šī principa un studejuši dabu un savu apkartni, tamer viņi ražojuši savus eeverojamākos darbus. Bet kad tee vecumā stradajuši pec sakratām receptem, šemateem un prata refleksijām, tad tee gan stradajuši, bet neka eeverojama vairs nav radijuši. Peeradijumi iz grieķu un romeešu klasīķu laikeem un franču XIV. gadusimtenā makslas vestures. Tomer nepeeteek ar veenkaršēem pakalādarinājumeem.

Trešā nodaļā Tēns salīdzina makslas darbus, kas nav vairāk nekās cits, kā ļoti rupīgi un visos sīkumos izpilditi pakalādarinājumi, ar tadeem darbeem, kas — kaut gan attelo dabu — tomer to parmaina pec makslīneeka instīnkta. Gala sledzeens iznak tads, ka beidzamee peevilcīgāki.

Ceturtnā nodaļā Tēns mus pamāca, ko makslīneeka instīnkts no dabas pakalādarina, ko viņš parmaina. Mes dabujām zināt, ka pakalātelojums ir reālā preekšmeta daļu kopīgs sakars un veenas daļas atkarība no otras, jeb isāki sakot: attelojams viss tas sakars, kas veeno preekšmeta daļās, ko varetu saukt par viņa eekšķīgo pamatu, par viņa logīķu.

Peektā nodaļā mums peerāda, ka makslas ražojumi ar to veen neaprobezojas. Mes parleecinājamees, ka makslīneeks

maina daļu sakaru ar noluku, lai eespaidigaki zimetu kada preekšmeta svarigako ipašibu, pamata raksturu, viņa galveno ideju, viņa butibu. Un kada preekšmeta pamata raksturs nav nekas cits, ka ipašiba, no kuŗas — pateicotees neparveršamai atkaribai — ceļas visas citas, vaj mazakais ļoti daudz citu ipašibu. Ši teze teek gaiši un parleecinoši peeradita. Realo preekšmetu daļu sameriba un sakars makslineekeem tikai tamdeļ petams, lai varetu gaišak iztelot pamata raksturu, parvalditaļu ideju un dot teem parsvaru. Makslineeka instinkts nosaka, kadá kartá un kadá samerá preekšmeta daļu sakars zistematiski parmainams, lai preekšmeta pamata raksturs vistaustamaki un visgaišaki attelotos.

Sestá nodaļá peeradits, ka arķitektura un muzika dibinajas uz teem pašeem pamateem, kaut gan pirmá acumirkli mums izleekas, ka šis makslas atšķiras, neņemdamas sev par preekšmetu pateesas, dabá atrodamas realas leetas. Arķitektura ņem dažadus leelumus dabá, saveeno tos pec matematiskeem likumeem, caur ko ceļas dažadas daļu kopibas. Arķitekts izmeklé veidus, samerus, stavokļus pec parvaldošá rakstura, kadu viņš eedomajees un kadu viņš preekšmetam grib dot. Muziká noteek gandrīz tas pats: zinamas skaņas teek pec parvaldoša pamata rakstura saveenotas pec matematiskeem likumeem, bet ari pec ta, kadas dveseles kustibas viņas apzimé. Tá tad visparīgi var sacit, ka makslas noluks ir, iztelot kaut kadu pamata raksturu un šim nolukam izleetot saderīgu daļu kopību, kuŗas sakaru un sameru makslineeks saleek un parmaina pec savas brivas gribas.

Septitá nodaļá Téns mums leek sajust makslas nozīmi cilvēku dzīvē. Cilvēku interesé muzīgeē pamata likumi, no kuŗeem atkaras viņa un viņa līdzcīvēku dzīve; viņu interesé parvaldošee pamata raksturi, kas vada visus leelus notikumus un atstaj savu eespaidu uz vismazakeemsikumeem. Cilvēkam steidzas palīgázinatne un maksla. Makslai tas labums, ka viņa šis pamata idejas terpj visparībai saprotamá veidá, sevišķi eeverodama cilvēka jutas un sirdi.

Otrá daļá parrunata makslas ražojumu izcelšanās. Téns analizé garīgo temperatūru, kuŗá kads makslas ražojums celeeš, atrod tajá apstakļus, kas to tadu un tadu un nevis citadu radijuši.

No 1—3 nodaļai viņš peerada, ka ari talentu un geniļu raksturi ceļas un mainas, paklausidami dabiskás izlašes likumam. Téns peenē, ka geniļi un talenti rodas tapat ká seklas, ka veená un tai pašá veetá dažados laikmetos apdavīnatu un veenkaršu ļaužu skaits ir veenads. „Daba, šī ļaužu sejeja, smeldama

veenmer ar veenu un to pašu roku no veena un ta paša avota, sej veenada labuma graudus gandrīz veenadā daudzumā dažādās zemes kartās“. Bet garīgā temperatūra nosaka, vaj visi graudi uzdigst. Viņa rikojas uz dabiskā izlases likuma pamata: kas nepeeslejas apstākļiem, tas nonikst. No šī likuma atkaras dažādas teorijas un dažādi virzeeni makslās. Preeki un bedas, laime un nelaime, kas aizkustina sabeedribu, aizķer arī makslineekus, jo tee ir tikai veena daļiņa no visas sabeedribas. Bet makslineeki redz vairak, nekā veenkaršee ļaudis; viņi sajūt neveen sabeedribas pamata raksturu, viņi neveen cees vaj preecajas zem viņa eespaيدا, ne — tee pat visneecigakā leetinā un notikumā atrod šī pamata rakstura pedas. Tā tad pee katra maksklas rāzozuma līdz ar makslineeku peedalas miljoneem līdzstradneeku, neveen dzivojosee, bet arī mirusee. Šeem leels speks, tee groza un maina, cildina vaj nospeež arī genijs.

No 4—8 nodaļai Téns analizē četrus svarigakos brīžus Eiropas civilizācijas vēsturē: Grieķijas un Romas senatni, vidus laiku feodalisma un kristīgās ticības laikmetu, XVII. gadu simtēna vareno monarhiju un musu laiku no zinības vadītās rupneeciskās demokrātijas laikmetus. Un te viņš peerada, kamdeļ Atenā attistijās sevišķi plastika; kamdeļ vidus laikos literatūrā nēma tadu parsvaru bruņineeku mistiskā mīlestība, un kamdeļ teešam vidus laikos ceļās gotiskā būvneecība, kuŗas atspidums pat pargaja uz pilsoņu majam un mebelem; kamdeļ teešam vareno franču patvaldneeku Ludviga XIII. un XIV. laikā, franči rakstneeki Lafontens, Moljers, Kornels, Rasins u. v. c. tik labi rakstījuši; kamdeļ līdz ar demokrātiskas kartības nodibinašanu caur franču revolūciju, līdz ar fabriku mašīnu izgudrošanu eestajās garīgā temperatūra, kas lika uzdigst rakstureem, kadi ir muzīgi ziņkarīgais, bet muzīgi neapmeerinājamais Fausts, Verters u. v. c. Šee peeradijumi deezgan plaši un ļoti veikli atstastiti.

Devitā un desmitā nodaļā Téns vel aizrada, kā garīgā temperatūra, kuŗa regulejas līdz ar kadas sabeedribas dzives un sadzives apstākļiem, izstalto galveno pamata raksturu, no kuŗa visi aizgrābti, kam visi jut līdz. Bet no pamata rakstura atkarajas visa maksla, jo maksklas noluks ir, to attelot, vaj tam peemerotees. No visa ta Téns atvasina praktisko spēedumu, kuŗu jau Gete izsacījis: „Pildat savu sirdi un prātu ar sava laika idejam un jutam, — un eeverojamu maksklas darbu netrūks!“

Otrāis preekšlasījums runā par ideālu makslā. Téns mus eepazistina ar ideāla sajegumu. Makslineeks cenšas

iztelot kadu mazak vaj vairak eeverojamu raksturu, aptver ša rakstura ideju un pec idejas partelo pateeso preekšmetu. Tā partelots preekšmets paleek par idealu. Leetas pareet no realám idealás, kad makslineeks tás partelo pec savas idejas.

Veenu un to pašu raksturu var iztelot pec dažādám idajam; tá tad iznak dažadi ideali. Kuŗam preekšroka, jeb visi veenlidzigi? Tápat eedomu pasaulé, fantazijá, ká ari pateesá, realá dzivé ir dažadas pakapes, dažadas vertibas. Publika un leetprateji nosaka šis vertibas. Mes redzam, ka par eeverojamakeem raŗojumeem gadu simteŗa laiká sastadas gala spreadums. Kritiŗa personiskai garŗai nav nekadas nozimes; tam jaatbida temperaments, eeraŗas, partija pee malas. Paleek jautajums, kads raksturs svarigaks? Œo leetu parruná preekŗlasijuma pirmá daļá

No 1—4 nodaļai Téns ar dabas zinatŗu palidzibu konstaté, ka tám raksturiskám ipaŗibam, kas vismazak mainas, ir ari vairak eekŗeja speka, uzsturet areju un eekŗeju apstakļu kaitigos eespaidus. Raksturisku ipaŗibu kopu nosaucam par pamata raksturu. Peeradijumi Ténam plaŗi un gaiŗi. Cilveku dzivé visnepastavigakee raksturi mainas kopam ar modi; bet pasta vigaki jau veselu vesturisku laikmetu, eedzimtu tautisku ipatnibu, cilŗu un rases ipatnibu raksturi; vispastavigakee ir visparejee cilvesiskee raksturi. Pec Œo raksturu, Œo ideju pastaviguma Œķirojama maks las darbu vertiba. Peeradijumi, ka eeverojamakee maks las darbi literaturá eeverojuŗi Œo likumu.

Peektá nodaļá parrunata skulptura un glezneeciba. Téns izsakas, ka musu laikos Œee arodi nereti atstajot to pamata likumu, pee kuŗa turejuŗees greeķi, t. i. zimet preekŗmetu fizisko, arejo pamata raksturu. Tagad vairak veribas sakuŗi peegreest tikai garigam cilvekam un viŗa darbeem, nevis meesas formam. Tagadejee makslineeki sakuŗi zimet un gleznot tikai cilveka garu, pratu un jutas. Bet tas esot rakstneecibas uzdevums; plastiskas maks las raŗojumam vispirmá veetá jabut plastiskam. Maks la katru reizi zaudé savu nozimi, kad, aizmirz dama savus paŗas lidzekļus, aiznem tos no citeem maks las zareem.

Sestá nodaļá Téns dod kopigu parskatu par visu sacito.

Otrá daļá Téns atbild uz jautajumu: Kads raksturs ir derigaks? Œis izŗķirams pec ta eekŗeja speka, kads kadam preekŗmetam, zimejotees uz paŗuŗtureŗanos un paŗizniķšanu. Visderigakee tee raksturi, kuŗi veicina paŗattistibu un paŗpapildŗanos

tee veicina ari savas cilts attistību, tamdeļ uzskatāmi par dabas merķi. Šeit makslai satiksme ar tikumību. Cilvekeem ir labas, videjas un kaitīgas rakstura īpašības. „Vetrainā dzīves straumē raksturi ir vaj smaguma bumbas, kas mus velk pee zemes, vaj ari tikla pludīni, kas mums palīdz preti turetees grimšanai. Cilveks sev eekaro labaku stavokli dzīvē caur diveem spekeem: caur pratu un gribu. Tā tad visas īpašības, kas cilvekam palīdz eemantot zinības (t. i. veicina attistību) un veicina darbību (t. i. nodibina sparīgu gribu) ir labas; citas ir ļaunas“. Tēns eeskata brīvo gribu par speka varu, kas atnes ļoti leelu labumu. To eekšejo speku, kas cilveku dara citeem par derīgu, sauc par milestību. Tas ir veens no visderīgakeem rakstureem, viņš stav pirmā veetā. Šis raksturs paradas kā milestība pret seeveeti, pret draugu, pret vecakeem, braļeem un masam, pret berneem, pret tautu, teviju un cilveci. Milestība merojama ar ta preekšmeta plašumu, uz kuŗu viņa plust. Šis likums nosaka ari rakstura derīgumu.

Otrā nodalā Tēns atzist, ka — pee citeem gluži veena-deem nosacijumeem — tee ražojumi, kur teloti derīgi raksturi, nostadami augstaki par teem, kur teloti ļauni, kaitīgi raksturi. Japeezime, ka Tēns leek saprast, ka viņš parleeinats, ka vis-paribai derīgas rakstura īpašības derīgas ari pašai personai un otradi; tapat ari ļaunums, kas kaitīgs sabeedribai, kaitīgs ari pašam individam. Tadas domas pamatojas uz evolucionisma tikumbas jedzeena. Uz viszemakā pakapeena pec Tēna domam atrodas tipi, ko ceena realā rakstneeciba un komedija: ikdeenišķības aprobežotee cilveki bez rakstura. Tēnam ari tas pat nepeeteek par atvainojumu, ka tee teek teloti kā no sabeedribas apstakļeem apspeesti. Šos nikuļus un kroplūs redzot, pec Tēna vardeem, paleek nelabi ap dušu. Leeleem raksneekeem šadi tipi noder tikai galvenā tipa telošanai. — Otrā tipu šķirā nostadami tadi raksturi, kur pee kada individa veena rakstura īpašība parmerīgi attistita uz citu īpašību rēķina. Todus tipus milé dramatiskā un filozofiskā rakstneeciba. Tee dod leelu materialu jutu un eekšejo gara ciņu iztelošanai un interesé psihologus; tomer tee slimīgi. Viņi pastavigā nesaskaņā ar sevi pašu un apkartni. Šadi milzu speki kaitīgi sev un citeem. Vislabaki tos zimejis Šekspirs un Balzaks. Kā peemers minams Hamlets: kaislibas parak attistitas, tās padara — uz areeni lauzdamās — parak leelu postu. Tas atstaj smagu eespaidu. — Veenu pakapeenu augstaki atrodami vispilnigakee tipi dra-

matiská un filozofiská literatúrá. Tos parvalda pilniga nevainiba, labsirdiba, labdariba, cilveku milestiba un smalkjutiba. Tadi atrodami pee Šekspira, Balzaka, Getes, Šillera. Tomer civilizācijas zeedu laikā tadeem idealeem rakstureem gruti celtees, tee paradās tikai dabiskos laikmetos.

Trešá nodaļa Téns pemas peeradit, ka plastiská makslá tee raksturi visderigaki, kuři izrada meesas speku, veselibu un pilnibu. Bet spekeem vajaga but saskaņá, visparigá lidzsvará. Bez tam vel visá meesas darbībā, katrá meesas stavokli, seviški galvas un gimja vaibstos jaizmana specigs, brivs gars, kas saskaņá pats ar sevi un visu meesu.

Ceturta nodaļa Téns atkal izskas, ka glezneecibá taisni jaevero cilveka meesa, ka ta nebutu uzupurejama kadai idejai vaj kadam citam makslas elementam. Jatelo meesa visá pilnībā, kuŗá atspoguļojas varens gars. Tá sasneedzama un sašneegta visaugstaká makslas pakape glezneecibá.

Peekta nodaļa Téns atgadina, ka svarigums un derigums ir veenas un tās pašas ipašibas divas dažadas puses. Tas ir veens speks, kas aplukojams, vaj nu atteecotees uz citeem spekeem, vaj ari uz sevi pašu.

Trešá daļa Tens parruná eespaidu saskaņu. Ar to vel nepeeteek, ka ražojumā svarīgi un derīgi raksturi: teem tur vajaga but pilnigeem valditajeem. Visām ražojuma daļam jāpeepalidz rakstureem tá paraditees. Viseem efekteem jābut saskaņá, dzenotees pec ši veena merķa. Ta ir blakus rakstura svarīgumam un derīgumam trešá meraukla makslas ražojumam.

Pirmá nodaļa Téns konstaté, ka katrá raksturá var izšķirt vairak sastavdaļas. No tām citas eedzimtas, citaz eeaudzinatas. Pee vareneem cilvekeem starp šim sastavdaļam pastavīga saskaņa; tās veena otru papildina. Leelo makslineeku ražojumos tipi izstradati ar dziļu logiku pec ši likuma. Katrs žests, katrs vards mums atklāj rakstura eekšeeni, pagatni un nakotni. Šai ziņá neparspejami Šekspirs un Balzaks. Daba caur to gan teek drusku parlabota. Otrám kartam: notikumeem jābut tá sakartoteem, ka tee ceļ pilnā gaismá rakstura ipašibas. Šeit runa par darbibas mezglu. Leelee makslineeki notikumus medz sakartot crescendo. Trešám kartam: ari stilam jābut peemerotam zimetajam raksturam. Šis trešais elements ļoti svarigs, jo viņš apgerbj no galvas lidz kajam jau aplukotos elementus (t. i. rakstura ipašibas un darbibu). Viņam jābut saskaņá ar citeem elementeem. Katrs vards, katrs teikums, katra fraze ir

speks, kas aizķer lasītāja logisko instinktu, viņa jutas un fantāziju. Šeit leele rakstneeki apbrīnojami. Ari šeit teek daba parlabota.

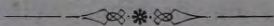
Otrā nodaļā Tēns aizrada, ka makslas sakumā ir gan apdavināti rakstneeki, bet tee vel neprot rakstit, t. i. viņi nemak minetos trīs elementus tadā saskaņā izleetot, ka iznaktu ists makslas ražojums. Literaturas zeedu laikos atkal cita nelaime: katrs parvalda valodu un formu un sak rakstit pec šemata, pec rutinas un bez eekšējām jutām. Tikai literaturas zeedu laiku pašā sakumā medz rastees ražojumi, kuŗos valda saskaņa starp rakstureem, stilu un darbibu.

Trešā nodaļā Tēns norada uz elementeem, kuŗeem jabut glezneecibā savstarpigā saskaņā. Šee elementi, kuŗeem caur savu saskaņu jarada preekš zimetā rakstura visaugstakais efekts, sekoši: visparejā kaulu un muskuļu buve un ada; preekšmetā stavoklis un fizionomija; meesas sastavdaļu samerīgums un saskaņa savā starpā; beidzot kolorits. Krasam sava ipatniga nozime: viņu starpā var but saskaņa un nesaskaņa.

Ceturta nodaļā peeradits, ka glezneecibai klajas tapat kā rakstneecibai. Pirmatnejā laikmetā jutu un eedomu bagatiba, bet elementu nesaskaņa; velaku laba tehnika, bet vajas, nobalejušas jutas, kas nespej neko harmonisku radit.

Peektā nodaļā parskats par visu gramatiņā sacito.

Jaizsaka Vizulim un Derigu gram. Nodaļai daudz pateicibas par šo gramatu. Ta sevišķi musu laikos noderiga, kur latveešu literatūrā pasakuši makslas jautajumus izspreest pec partijas stavokļa, subjektivās patikšanas, ar zobgalibam, nicinājumeem un pat ar draudeem, isi sakot, ar visu, tikai ne ar prata lidzekļeem. Tēns makslas kritikai leek pozitīvas zinatnes un pozitīvas tikumibas pamatus. Viņa analize gaiša kā deenas gaisma. Varbut ka šis gramatiņas leetiškā nopeetniba, humanā logika un plašā, tāredzigā vispusiba, pamatotas uz dabas zinatnes granita pamateem, drusku peepalīdzēs atvesinat musu kritiķu eekarsušās smadzenes, kuŗi — ar reteem izpēmumeem — lidz šim vel neveen pari par subjektivismu, bet pat pari par personīgām rupjibām nav spejuši paceltees. Gramatiņa var lepotees ar savu jauko latveešu valodu un patikamo, skaidro stilu. Ši gramatiņa eeteicama par spidošu paraugu teešam populareem zinatniskieem darbeem.

Zinību komisijas darbība 1897. g.

Zinību komisija noturēja 1897. gadā 8 kartīgas sēdes un veenu arkartīgu, 18. un 19. jūnijā, kurās caurmerā bij apmeklētas no 27 beedreem. Arkartīga sapulce bij apmeklēta no 300 personām, to starpā 200 veeseem. Kartīgās sēdēs nolasīja sekošus referātus: Vebera, par Leišu robežām senatnē; Novicka, par muzejas eekartošanu; Fr. Karkluvalka, par Zinību komisijas darbību.

Preekš vasaras sapulces bij peeteikti jo daudz referātu, tā ka dazi no referateem bij jaatstaj nenolasīti.

Nolasīti un sīki apspreesti tika sekoši referāti:

Teodora: par tagadejo lirisko dzeju.

J. Lautenbacha: par Latveešu pavasara deevībam.

Bruņeneeka: Domas par mitoloģiju.

Gubes: par beletristiskām gramatām 1896. gadā.

Purapuķes: par mates valodu tautas skolā.

J. Bebrā: par skolas grahmatām.

M. Arona: par Derīgu Gramatu Apgadašanas Nodaļu, kā kultūras veicinātāju.

E. Medņa: par Derīgu Gramatu Apgadašanas Nodaļas darbību pedejos 10 gados.

L. Berziņa: par nedēļas un mēnešlaikraksta beletristiku 1896. gadā.

Kaudziša Matisa: par lasīšanas metodi.

Veismaņa: par dramatiskeem ražojumeem 1896. g.

K. Petersona: par Latveešu krustību eerašām.

Pipiņa: kā musu laikraksti popularizē zinātni?

P. Karkliņa: par dramatisku literatūru 1896. g.

Zinību komisija izdeva savu 11. rakstu krājumu, kurā uzņēmti sekoši darbi:

1) Latveešu deenas laikrakstu beletristika 1895. g. no Vizūļa.

2) Latveešu nedēļas laikrakstu beletristika 1895. gadā no R. Kaudziša.

R. Kaudziša.

3) Skolas gramatas 1895. g. no Bideŗu Jūrā.

4) Par Ilukstes Latveešiem no S. Novicka.

5) Par Lejas-Kurzemi un Kuršu kapam no Talivalda.

6) Par Latveešu diftongu un vokalū garūmu no Endzeliņa.

7) Pārskats par Zinību komisijas darbību 1896. gadā.

Nospreeda izdot 12. rakstu krājumu un uzņemt viņā sekošus darbus: J. Lautenbacha par pavasara deevībam

Brūņeneeka domas par Latveešu mitoloģiju; Petersona par Latveešu kristības eerašam; Dr. Alkšņa tautas medicīniskos materialus; Parskatu par Zinību komisijas darbību līdz ar beedru sarakstu par 1897. g. Bet tā ka Brūņeneeka un Petersona kk. savus rakstus neesūtīja un rakstu krajuma druku negribeja kavēt, tad to veetā uzņema Dr. Alkšņa referatu par zinātniskām gramatām 1896. gadā.

Eeverojot to, ka Zinību komisijas sedēs daudz laika terets caur dažu siku jautajumu apspreešanu, kuŗu deļ veen bij janotur daudz sedes, tad Zinību komisija nospreeda noturet sevišķas Zinību komisijas preekšneecības sedes, kuŗās izspreestu sikos jautajumus un tad liktu preekšā Zinību komisijas visparīgam sedem. Preekšneecība pastav no Zinību komisijas preekšneeka un viņa veetneeka, rakstvedeja, Derīgu Gramatu Apgadašanas Nodaļas preekšneeka, jautajumu vakara preekšneeka, Zinību komisijas kaseera, bibliotekara, muzejas parzinātajā un komisijas beedru zinātajā. Izgajušā gadā preekšneecība nōtureja 7 sedes, kuŗas bij apmekletas caurmerā no 5 preekšneecības locekļeem.

Amatōs bija šādi beedri:

Preekšneeks: A. Vebers, velak V. Plutte;

Preekšneeka veetneeks: K. Barons;

Rakstvedejs: A. Krastkalns;

Muzeja parzinātais: S. Novickis;

Der. Gram. Nod. preekšn.: V. Plutte;

Kaseers: Fr. Grossvalds;

Bibliotekars: V. Zalits;

Beedru zinātais: Fr. Bajinskis;

Jautajumu vakara preekšneeks: A. Krastkalns.

Zinību komisija notureja 18 jautajumu izskaidrošanas vakarus, kuŗi tika apmekleti kopā apmeram no 6500 klausitajeem.

Neskaitot izskaidrotus jautajumus minetos vakaros cela preekšā sekošus plašaki izstrādatus darbus:

F. Grossvalds: par ļaužu skaitīšanu.

Lejiņš: par meri.

V. Plutte: par Vilipu Melanchtonu.

J. Purgals: par ipašumu un viņa aprobežošanu.

S. Gustavs: par Kreevijas naudas reformu.

M. Brūņeneeks: par Kreevijas kulturas attīstību.

A. Krastkalns: par teiku un baladu nozīmi vesturē.

V. Zamuels: par naves sodu.

Fr. Karkluvalks: par godu pratneecibá un likumós.

Lejiņš: par mazu bernu barošānu un to sagremošanas speju.

J. Kalniņš: par teatra kritikām.

J. Pakis: par apgaismošanu (2 preekšlāsijumi).

Skuja: par cilvēka organisma pašaģiftešanas.

J. Purapuķe: par seeveešu jautājumu jaunajā literatūrā.

J. Poruks: par R. Vagneru.

A. Kaktiņš: par zīlešanu iz rokas.

Jautājumu izskaidrošanas vakara komisijā bija: Krastkalns,

Fr. Grossvalds, Zamuels, Purgals, Lejiņš, Valters, Barons, P. Breiķš un E. Mednis. Izstājušos vaditāju, E. Medņa un Valtera veetá, tika eeveletí Skuja un Karkluvalks.

Beedribas bibliotēkas, kā lasamá, tá ari Zinibu komisijas bibliotēka bij līdz vasaras brīvlaikam atvertas trešdeenam un svētdēnam no pulkstens 5—7 vakarā. Pēc vasaras brīvlaika, beedribas nama parbuves dēļ, lasamás bibliotēkas telpas vajadzēja slegt līdz pat gada beigām. Iz lasamás bibliotēkas beedri dabu lasīšanai gramatas par brīvu; viņeem jāemaksá tikai 50 kap. leels zalogš. Lasamá bibliotēkā bij šogad 83 abonenti, pret 73 abonentēem gadu eepreekš. Bibliotēkai šogad tapa no jauna eegadatas 86 beletristiska satura gramatas par 36 rubļēem, kuņas tapa eevestas katalogá zem teem numurēem, kuņi (pēc skaita 109) gadu eepreekš tapa parcelti uz Zinibu komisijas bibliotēku. Lasamá bibliotēkā šimbrīžam atronas ap 1100 numuru ar kadam 1280 gramatām. Zinibu komisijas bibliotēkā gramatu skaits pavairojēes parak pa 200 numurēem. Leelaká daļa no tam eegadatas caur pašas komisijas līdzekļēem (par 83 rubļēem), parējás eenukušas caur labpratigēem dāvinājumeem. Šimbrīžam Zinibu komisijas bibliotēkā pēc kronoloģiská kataloga ir parak par 1800 numurēem. — 1897. gadá nodrukāja ari lasamás bibliotēkas katalogu 1000 eksemplāros. Katalogš tapa drukats tik leelá skaitá talab, ka viņš veegli papildināms, kad jaunas gramatas top eevestas un bez tam viņš eerikots ari tá, ka ir citas bibliotēkas viņu ļoti veegli var eegrozit savām vajadzībām, caur ko cerāms, ka ari lauku beedribas viņu eegadasees. Uz lasamá galda atradas šādi žurnāli un laikraksti: a) Latveešu: 1. Baltijas Vestnesis, 2. Balss, 3. Majas Veesis, 4. Tevija, 5. Latveetis, 6. Latveešu Avizes, 7. Austrums, 8. Majas Veesa Menešraksts, 9. Zemkopis, 10. Baznicas Vestnesis; b) Vacu: 1. Dūna-Zeitung, 2. Rigaer Tageblatt, 3. Rigasche Rundschau, 4. Baltische Wochenschrift, 5. Baltische

Monatsschrift, 6. Leipziger Illustirte Zeitung, 7. Fliegende Blätter, 8. Am Urquell; c) Kreevu: 1. Прибалтійскій листокъ, 2. Новое Время, 3. Русскія Вѣдомости, 4. Всемирная Иллюстрація, 5. Вѣстникъ Европы, 6. Вѣдомости Рижской Городской полиціи, 7. Лифляндскія Губернскія Вѣдомости, 8. Курляндскія губернскія Вѣдомости.

Muzejā 1897. g. beedribas nama parbuvešanas deļ izdarija dažus neproduktīvus darbus, tā, peemeram, daudz leetas kļuva parkravatas no benīņeem uz bumbotavu un velak, bumbotavas noardišanas deļ aizvestas uz arpus beedribas iretām telpam, spiķeri. Beedribas apakšēju telpu parbuves deļ tika arķeologiskā nodaļa 2 reizes parkravata līdz ar krajumeem, kas atradās augšējās telpās.

Uz areeni muzejs paradijās ar Mag. E. Birzmaņa davinātu krajumu, kuŗu viņš pats bija izstādījis Jelgavas izstādē. Muzeja krajumu katalogizešana teek pastavigi turpinata, lai gan krajami gaidit gaida uz peenacīgām telpam.

Monetu nodaļa paleelinajās šini gadā par 169 numureem, tā kā viss monetu krajuks tagad 7607 numurus leels.

Peemiņu zimju, ņetonu peenaca 7 numuri. Dažadu sugu senatnes leetu peenaca 39 numuri.

Zinibu komisijas parziņā stavošu kasu stavoklis bija ņads:

Zinibu komisijas kasē bija 1897. g. 1. janvarī . . .	2921 r. 49 k.
Gada laikā peenaca klat.	1358 " 18 "
Procenti	110 " 59 "

Kopā 4390 r. 26 k.

Gada laikā izdeva	1632 " 57 "

Palika 1898. g. 1. janvarī kasē 2757 r. 69 k.

Studentu stipendiju kasē bija 1897. g. 1. janvarī	1016 " 85 "

Gada laikā peenaca klat:

caur jaungada vizitu atpirkšanas	2397 " 63 "
caur aizdotas naudas atmaksāšanu	811 " — "
davinajums no Kr. Berga	100 " — "
caur soda naudu par nokavētām deņuram	51 " 50 "
siki eeņenumi	3 " 51 "
no kaseera aizdoti	3 " 56 "

Kopā 4384 r. 05 k.

	Parvedums	4384 r.	05 k.
no beedribas vairak izņemts nekā eemaksats	(3168.05 k. — 3110.13 k.)	57 „	92 „
procenti		84 „	12 „
	Kopā	4526 r.	09 k.
Gada laikā izdeva (to starpā palīdzībai 3440 rbl.)			
un sikeem izdevumeem 43 rbl. 04 kap. . .		3483 „	04 k.
	Atlika	1043 r.	05 k.
Bibliotekas kasē palika 1898. g. 1. janvārī . . .		406 r.	58 k.

Zinību Komisijas beedri 1897. g*)

1) Abels, J. skolotajs.	27) Bošvechters, K. students.
2) Abols, P. „	28) Brants, P. Mag. pharm.
3) Alksnis, J. arsts.	29) Brašnevičs, arsts.
4) Amatneeks, J. eerednis.	30) Breiķš, P. skolotajs.
5) Ansbergs, J. advokats.	31) Brigaders, J. gramatu tirgotajs.
6) Argals, A. skolotajs.	32) Butuls, A. arsts.
7) Arons, M. rakstneeks.	33) Ciruls, P. skolotajs.
8) Augstkalns, R. muižas parvaldneeks.	34) Ciruls, J. „
9) Auškaps, A. students.	35) Celmiņš, K. tirgotajs.
10) Barons, K. rakstneeks.	36) Celmiņš, M. macitajs.
11) Barons, K. arsts.	37) Deglavs, A. rakstneeks.
12) Baginski, F. tirgotajs.	38) Dirīķis, A. arsts.
13) Balods, A. „	39) Doktors, E. skolotajs.
14) Bankins, macitajs.	40) Done, F. „
15) Bergs, K. tirgotajs.	41) Dravneeks, J. rakstneeks.
16) Bergs, E. students.	42) Dūnsbergs, E. skolotajs.
17) Bergs, A. „	43) Dzinters, E. arsts.
18) Bergs, T. eerednis.	44) Ermans, J. macitajs.
19) Bebris, J. skolotajs.	45) Einbergs, J. advokats
20) Berziņš, P. gramatutirgotajs.	46) Enbergs, P. tirgotajs.
21) Berziņš, L. cand. theol.	47) Freibergs, J. macitajs.
22) Bermans, P. skolas preekšneeks.	48) Freibergs, K. Mag. pharm.
23) Bindemans, K. students.	49) Garklavs, P. gruntneeks.
24) Birzmans, E. Mag. pharm.	50) Geliņš, F. intendants.
25) Birzneeks, K. tirgotajs.	51) Gerbers, J. eerednis.
26) Blau, K. arsts.	52) Goldbergs, cand. mat.
	53) Grossvalds, F. advokats.

*) Šai sarakstā uzņemti tikai tie beedri, kas savu beedru naudu bija samaksājuši līdz 31. decembrim par 1897. g.

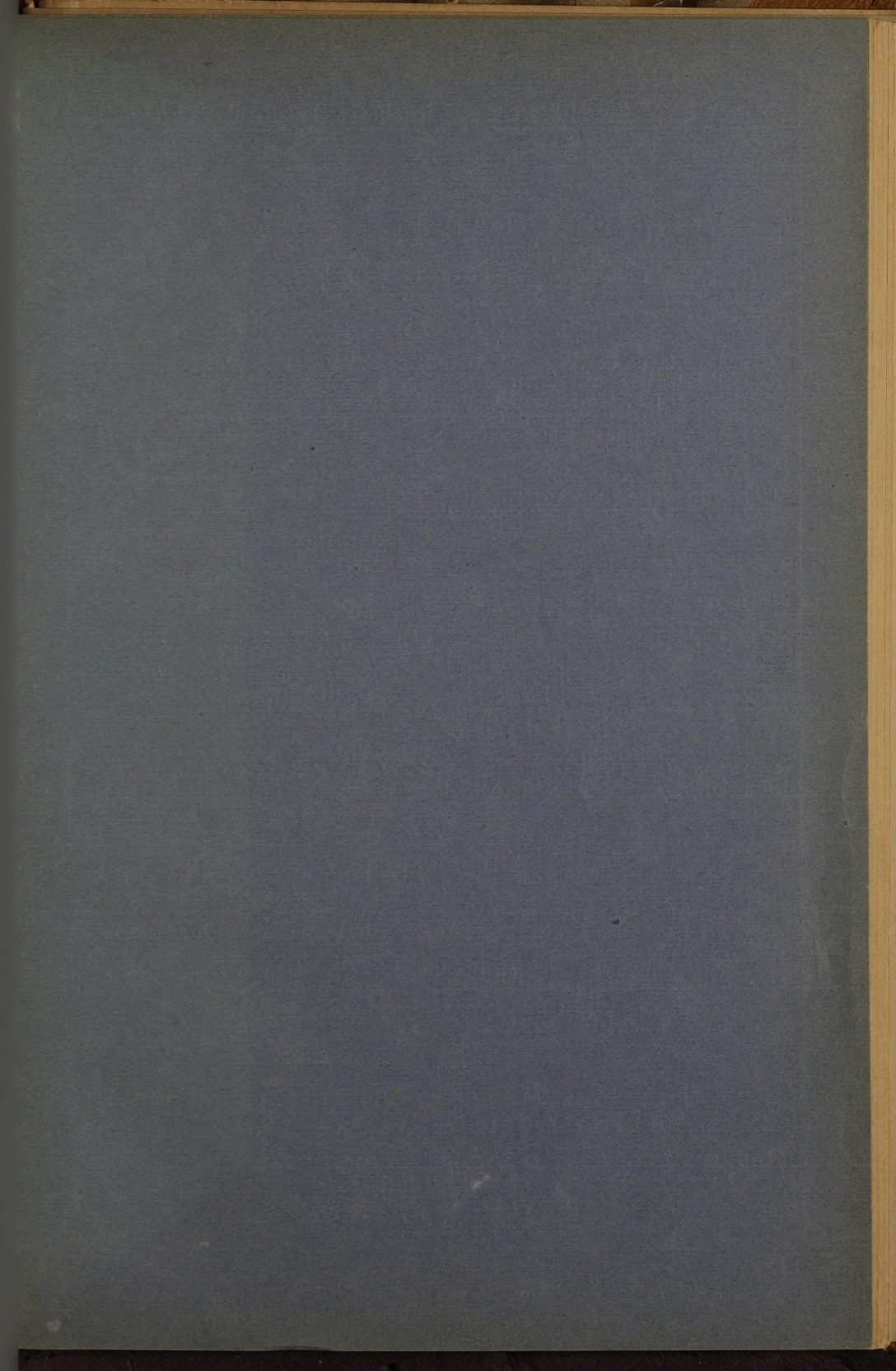
- 56) Gutmans, P. gimnazijasskolotajs.
57) Jakobsons, P. gramatu tirgotajs.
58) Jakobsons, J. tirgotajs.
59) Jankovski, A. „
60) Igenbergs, students.
61) Irbe, K. provizors
62) Jurjans, A. muzikas. profesors.
63) Kaktiņš, R. tirgotajs.
64) Kaktiņš, A. dantists.
65) Kalniņš, A. skolotajs.
66) Kalniņš, J. advokats.
67) Kalniņš, J. rakstneeks.
68) Kanaviņš, J. skolotajs.
54) Grünvalds, A. indendants.
55) Gustavs, J. students
69) Kanaviņš, O. skolotajs.
70) Kanels, E. students.
71) Karkluvalks, F. rakstneeks.
72) Kapteins, J. gramatu tirgotajs.
73) Kaudzits, M. skolotajs.
74) Kaudzits, R. „
75) Kēmers, J. „
76) Kļaviņš, J. advokats.
77) Kļaviņš, gruntneeks.
78) Kļaviņš, P. „
79) Krastkalns, A. advokats.
80) Krauksts, J. arsts.
81) Kriškans, J. skolotajs.
82) Krums, R. korektors.
83) Krügers, J. gimnazijas skolotajs.
84) Kundziņš, K. macitajs.
85) Laimiņš, A. skolotajs.
86) Lazdiņš, J. advokats.
87) Landavs, J. tirgotajs.
88) Lejmalneeks, M. „
89) Lejiņš, M. arsts.
90) Lejiņš, A. tirgotajs.
91) Leepiņš, R. arsts.
92) Leepiņš, A. eerednis.
93) Leepiņš, students.
94) Libeets, arsts.
95) Lickrastiņš, J. tirgotajs.
96) Matisons, macitajs.
97) Mednis, E. skolotajs.
98) Meilands, J. eerednis.
99) Mežvevers, P. skolotajs.
100) Mayers, J. „
101) Mengels, K. arsts.
102) Müllers, K. skolas preekšneeks.
103) Mühlenbachs, F. gimnazijas skolotajs.
104) Novicki, S. skolotajs.
105) Ore, T. advokats.
106) Oss, K. tirgotajs.
107) Oss, J. macitajs.
108) Ozoliņš, J. skolotajs.
109) Ozoliņš, K. advokats.
110) Ozoliņš, P. teatra direktors.
111) Ozols, J. kapelmeisters.
112) Passits, E. gimnazijas skolotajs.
113) Parstrauts, macitajs.
114) Pekšens, K. arhitekts.
115) Pelcs, P. gimnazijas skolotajs.
116) Pilers, J. eerednis.
117) Plaķis, A. „
118) Plutte, V. macitajs.
119) Preisbergs, K. gimnazijas skolotajs.
120) Purgals, J. advokats.
121) Puriņš, K. redaktors.
122) Ramoliņš, students.
123) Rasmans, „
124) Remiķis, M. gimnazijas inspektors.

125) Reinfeldts, J. advokats.	146) Tunte, J. skolotajs.
126) Reinitcs, arsts.	147) Upelincs, J. advokats.
127) Ritiņš, J. skolotajs.	148) Valters, K. advokats.
128) Rode, P. skolotajs.	149) Vanags, A. tirgotajs.
129) Rode, M. eerednis.	150) Vanags, J. „
130) Rode, A. inženeers.	151) Vanags, A. students.
131) Rozenbergs, M. skolas preekšneeks.	152) Vankins, T. „
132) Rozentals, K. advokats.	153) Vartiņš, A. eerednis.
133) Rozneeks, V. macitajs.	154) Vebers, A. redaktors.
134) Runcis, arsts.	155) Veinbergs, T. advokats.
135) Siliņš, J. eerednis.	156) Veidemans, P. students.
136) Skuja, arsts.	157) Vilciņš, K. skolotajs.
137) Skujeneeks, J. eerednis.	158) Vissendorfs, H. tirgotajs.
138) Spalviņš, macitajs.	159) Vitands, F. eerednis.
139) Steinbergs, P. tirgotajs.	160) Zalits, V. skolotajs.
140) Steinbergs, M. „	161) Zamuels, V. advokats.
141) Stumbergs, J. advokats.	162) Zile, H. zemkopis.
142) Staaks, P. skolotajs.	163) Zeibots, E. macitajs.
143) Sterns, L. gimnazijas sko- lotajs.	164) Zeebergs, F. skolotajs.
144) Stersts, A. advokats.	165) Zumbergs, A. advokats.
145) Treulands, tautskolu in- spektors.	166) Zeediņš, E. skolotajs.
	167) Zemits, F. „
	168) Zemers, F. profesors.
	169) Ziglevics, arsts.

180) ...
 181) ...
 182) ...
 183) ...
 184) ...
 185) ...
 186) ...
 187) ...
 188) ...
 189) ...
 190) ...
 191) ...
 192) ...
 193) ...
 194) ...
 195) ...
 196) ...
 197) ...
 198) ...
 199) ...
 200) ...

1800

Agrak Zinību Komisijas apgadībā iznakuši vel šādi rakstu krajumi:

VIII. Saturs.

- 1) Par Jupi no lektora J. Lautenbacha.
- 2) Musu rakstu valoda un musu tevu valoda no Kažoku Dava.
- 3) Par nozīmes maiņu musu valodā no J. Kauliņa.
- 4) Baltijas kaulu kustopi no Dr. A. Diriķa.

IX. Saturs.

- 1) Par likteņa deevibam jeb trim laimīgam no lektora J. Lautenbacha.
- 2) Par Latveešu vokaļu trejādo gaŗumu no lektora J. Velmes.
- 3) Par Latveešu vokaļu gaŗumu no J. Peleķa.
- 4) Par dažām stravam musu jaunakajā stastu rakstn. no Teodora Zeiferta.
- 5) Laikrakstu prozaiskā beletristiska 1890. g. no Teodora Zeiferta.
- 6) Pārskats par 1892. g. iznakušām skolas gramatam. Sastād. Bideru Juris.
- 7) Rīgas Latveešu Zinību Komisijas darbības apraksts no Graudiņu Karļa.
- 8) Rīgas jūras likuma ziņis. Referats no Aronu Matisa.
- 9) Tautas dzeesmu pantmors no Paberza.

X. Saturs.

- 1) Par Rīgas Latveešu Beedribas Zinību Komisijas darbeem un uzdevumeem tuvākā nakotnē no A. Vebera.
- 2) Par Leišu-Latveešu petijumeem no lektora J. Lautenbacha.
- 3) Latveešu beletristiskas gramatas 1893. gadā, I. no Teodora Zeiferta.
- 4) Latveešu beletristiskas gramatas 1893. g., II. no Teodora Zeiferta.
- 5) Latveešu beletristiskas gramatas 1893. g., III. no Teodora Zeiferta.
- 6) Latveešu kalendari 1893. g. no Teodora Zeiferta.
- 7) 1893/4. gadā iznakušās Latveešu skolas gramatas no Bebru Jūa.
- 8) Bibliografiskas peeziemes pee Latv rakstneec. raditāja no Bergu Jāa.
- 9) Kur atradas Latveešu virsaiša Varidota pils Antine? no Talivalda.
- 10) Zinību Komisijas darbība 1894. gadā.

XI. Saturs.

- 1) Latveešu moneŗrakstu un deenas avīzu beletristika 1895. g. no Vizūla.
- 2) Latveešu beletristika nedēļas laikrakstos 1897. g. no Kaudzites Matisa.
- 3) Latviska bērnu literatūra 1895. gadā no Bideru Jūa.
- 4) Par latveeŗeem Ilukstes aprīņi. Etnografiskas un statistiskas ziņas no S. Novicka.
- 5) Pa Deenvidus-Kurzemi un Prusiju. Rīgas Latveešu Beedribas Zinību Komisijas izrikotās ekspedīcijas ceļojuma apraksts no Talivalda.
- 6) Diftongu un gaŗo vokaļu izruņa latveešu valodā no J. Endzeliņa.
- 7) Zinību komisijas darbība 1896. gadā.

—♦♦♦— Maksa 50 kapeiku. —♦♦♦—

Rakstu krajumi dabujami Rīgā pee J. Brigadera, Berga bazarā,
kā arī citās Latveešu gramatu tirgotavās.

I—III. krajumam jau izpirkti, no IV—XII vel dabujami, bet Zinību Komisija tik tos rakstu krajumus var izsutit saveem beedreem un citeem peeprasitajeem, kuŗi iznakuši
Zinību Komisijas paŗas apgadībā.